

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

Folk- och bostadsräkningen 1970

**Del 4. Den demografiska statistiken.
Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m m**

STATISTISKA CENTRALBYRÅN · STOCKHOLM

INLEDNING TILL

Folk- och bostadsräkningarna 1860-1990

Folkräkningar utfördes under perioden 1860-1900 vart tionde år och publicerades i ”Bidrag till Sveriges officiella statistik. A, Befolkningsstatistik (BiSOS A)”. Dessa är digitaliserade och finns på adressen: <http://www.scb.se/BiSOS>

Därefter har resultaten från räkningarna ingått i serien Sveriges officiella statistik (SOS).

1910 till 1930 genomfördes räkningen vart tionde år och därefter vart femte år med undantag för 1955. Publikationerna har t o m 1960 benämnts Folkräkningen.

De allmänna bostadsräkningarna utfördes 1912-1914, 1920, 1933, 1945 och 1960. År 1945 bar titeln ”Bostäder och hushåll”.

1965 till 1990 ägde Folk- och bostadsräkningen rum vart femte år.

Folk- och bostadsräkningen 1970. Del 4, Den demografiska statistiken. Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m m = Population and Housing Census 1970. Part 4, The demographic statistics. Definitions, methods, population development etc.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:se:scb-fob-1970_04

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

Folk- och bostadsräkningen 1970

**Del 4. Den demografiska statistiken.
Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m m**

STATISTISKA CENTRALBYRÅN • STOCKHOLM

Population and Housing Census 1970

Part 4. The demographic statistics. Definitions, methods, population development etc

Form för hänvisning. Folk- och bostadsräkningen 1970 (SOS). Del 4. Den demografiska statistiken. Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m m. Statistiska centralbyrån. Stockholm 1974.

Folkräkningar utfördes under perioden 1860—1930 vart tionde år, därefter vart femte år med undantag för år 1955 och från år 1960 i kombination med bostadsräkningar. Resultaten från räkningarna har fr o m folkräkningen 1910 publicerats inom serien Sveriges officiella statistik: Folkmängden och dess förändringar. Publikationerna, i avseende på huvudtitel t o m årgång 1960 benämnda Folkräkningen — årgång 1935/36 dock Särskilda folkräkningen — och därefter Folk- och bostadsräkningen, har utgivits av statistiska centralbyrån.

Tidigare publicering skedde inom serien Bidrag till Sveriges officiella statistik. A. Befolkningsstatistik.

Föreliggande publikation motsvaras närmast av Folkräkningen 1960, Del V.

Suggested citation. Population and Housing Census 1970 (SOS). Part 4. The demographic statistics. Definitions, methods, population development etc. National Central Bureau of Statistics. Stockholm 1974.

In the period between 1860—1930 population censuses have been taken every tenth year and since the latter date every fifth year with the exception of 1955 and from 1960 in co-ordination with housing censuses. Ever since the population census in 1910 the results of the censuses have been published in the Official Statistics of Sweden series as "Population and Vital Statistics". These publications entitled until the 1960 issue the "Census of the Population" (the 1935/36 issue however being called the "Special Census of Population") and since then the "Population and Housing Census", have been issued by the National Central Bureau of Statistics.

Earlier publications were issued in the Contributions to the Official Statistics of Sweden series. A. Population statistics.

The present publication in some degree corresponds to the "Census of the Population in 1960", Part V.

Published by
the National Central
Bureau of Statistics
S-102 60 Stockholm 27

LiberFörlag/Allmänna Förlaget
ISBN 91-38-02030-0

Printed in Sweden
Berlingska Boktryckeriet
Lund 1975

Förord

Preface

Statistiska centralbyrån framlägger härmed den fjärde delen av redogörelsen för folk- och bostadsräkningen 1970.

Resultaten från räkningen återfinns huvudsakligen i form av s k råtabeller. Vissa sammanfattande tabeller presenteras i serien Sveriges officiella statistik. Tidigare har delarna 1—3, 5—10 och 12 utkommit från trycket. I delarna 1—3 sammanfattas resultaten från räkningens demografiska avsnitt. Delarna 5, 6 och 7 ger uppgifter om sysselsättning, näringsgren, yrke m m samt om hushåll och lägenheter i bl a kommuner och tätorter. Del 8 handlar om förvärvsarbetsande dagbefolkning och pendling och del 9 om familjer, hushåll och lägenheter i hela riket m m. I del 10 återfinns statistik över näringsgren, yrke och utbildning med uppdelning på riket, länen m m. Del 12 redogör för folk- och bostadsräkningens uppläggning och utförande. En sammanfattning av inkomststatistiken publiceras senare i del 11.

I föreliggande fjärde del behandlas befolkningens sammansättning och utveckling under företrädesvis de senaste åren. Det statistiska underlaget har hämtats dels från folk- och bostadsräkningarnas demografiska avsnitt, dels från den löpande befolkningsstatistiken.

Flera av de anställda vid verkets enhet för befolkningsstatistik har lämnat bidrag till föreliggande volym. Förste aktuarien Lilian Gynne har utarbetat kapitel 7, förste aktuarien Ingvar Johannesson kapitel 2 och 6, byrådirektörerna Erik Liljegren och Åke Nilsson kapitel 3 och 4 samt statistikchefen Rune Tryggveson kapitel 5.

Publikationen har redigerats av Rune Tryggveson

Stockholm i september 1974

INGVAR OHLSSON

Rune Tryggveson

Innehåll

Contents

	1. Källmaterial m m	1. Sources etc.
11	1.1. Inledning	1.1. Introduction
11	1.2. Målsättning	1.2. Aim of the report
12	1.3. Källmaterial	1.3. Sources
12	1.3.1. Folk- och bostadsräkningarna	1.3.1. The population and housing censuses
13	1.3.2. Löpande befolkningsstatistik	1.3.2. Current population statistics
13	1.3.2.1. Allmän beskrivning	1.3.2.1. General description
13	1.3.2.2. Folkmängdsstatistik	1.3.2.2. Population statistics
14	1.3.2.3. Skillnader mellan de publicerade folkmängdsuppgifterna	1.3.2.3. Differences between official figures of population
14	1.3.2.4. Befolkningsförändringar	1.3.2.4. Population changes
15	1.3.2.5. Publikationer	1.3.2.5. Reports
15	1.4. Felkällor	1.4. Sources of errors
15	1.4.1. Fel vid mantalsskrivningarna	1.4.1. Errors from the local control routine
16	1.4.2. Fel vid tätortsavgränsningen	1.4.2. Errors from the demarcation of localities
16	1.4.3. Fel vid den centrala bearbetningen	1.4.3. Errors from the central preparing of the material
16	1.4.4. Felkällor i den löpande befolkningsstatistiken	1.4.4. Errors in the current population statistics
16	1.4.4.1. Födda	1.4.4.1. Births
17	1.4.4.2. Döda	1.4.4.2. Deaths
17	1.4.4.3. Inrikes omflyttning	1.4.4.3. Internal migration
17	1.4.4.4. Utrikes omflyttning	1.4.4.4. External migration
	2. Folkmängdsutveckling och befolkningens sammansättning	2. Population development and composition of the population
18	2.1. Befolkningens storlek och utveckling	2.1. Size and development of the population
20	2.2. Befolkningstillväxten	2.2. Population growth
20	2.2.1. Hela riket	2.2.1. The whole country
20	2.2.2. Länen	2.2.2. The counties
22	2.2.3. Storstadsområdena	2.2.3. The metropolitan areas
22	2.3. Befolkningens sammansättning	2.3. Composition of the population
22	2.3.1. Könssammansättning	2.3.1. Sex distribution
27	2.3.2. Ålderssammansättning	2.3.2. Age distribution
32	2.3.3. Civilståndssammansättning	2.3.3. Marital status
	3. Fruktsamhet och dödlighet	3. Fertility and mortality
47	3.1. Fruktsamhet	3.1. Fertility
47	3.1.1. Fruktsamheten i allmänna drag	3.1.1. Fertility in general terms
48	3.1.2. Regionala skillnader	3.1.2. Regional differences
48	3.1.3. Folkökning och födelsetal	3.1.3. Population growth and birth rates
49	3.2. Dödlighet	3.2. Mortality
49	3.2.1. Dödligheten i allmänna drag	3.2.1. Mortality in general terms
49	3.2.2. Regionala skillnader	3.2.2. Regional differences

	4. Omflyttning	4. Migration
53	4.1. Utrikes omflyttning	4.1. External migration
53	4.1.1. Översikt	4.1.1. Summary
54	4.1.2. Perioden 1961—1970	4.1.2. The period 1961—1970
56	4.1.3. Köns- och åldersfördelning	4.1.3. Distribution of sex and age
56	4.1.4. Regional fördelning	4.1.4. Regional distribution
57	4.2. Inrikes omflyttning	4.2. Internal migration
57	4.2.1. Flyttningsvolym och mobilitet	4.2.1. Volume of migration and mobility
58	4.2.2. Flyttningsströmmarna	4.2.2. The directions of the movements
58	4.2.3. Omflyttningens resultat	4.2.3. Net-migration
59	4.2.4. Storstadsområdenas flyttningsnetto	4.2.4. Net-migration in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions
	5. Tätortsutvecklingen	5. Population development in localities
64	5.1. Inledning	5.1. Introduction
64	5.2. Tätortsbegreppet	5.2. The concept of locality
64	5.2.1. Definition	5.2.1. Definition
64	5.2.2. Något om tätortsbegreppet som mätare av urbaniseringsgrad och urbaniseringsprocess	5.2.2. The concept of locality as a measure of the degree and the process of the urbanization
66	5.3. Tätortsavgränsningens principer, metodik m m	5.3. Principles and methods of the demarcation of the localities
66	5.3.1. Tiden före 1950	5.3.1. The time before 1950
67	5.3.2. Folkräkningen 1950	5.3.2. The Population Census 1950
67	5.3.3. Folk- och bostadsräkningarna 1960, 1965 och 1970	5.3.3. The Population and Housing Censuses 1960, 1965 and 1970
68	5.3.4. Kvalitet och jämförbarhet	5.3.4. Quality and comparability of data
69	5.4. Urbaniseringen — allmän översikt	5.4. The urbanization in general
69	5.4.1. Tätorternas antal och storlek	5.4.1. Number and size of the localities
69	5.4.2. Folkmängd och urbaniseringsgrad	5.4.2. Population and degree of urbanization
70	5.4.3. Glesbygden	5.4.3. Sparsely populated areas
71	5.5. Tätorternas regionala fördelning	5.5. Regional distribution of the localities
71	5.6. Befolkningsutvecklingen	5.6. Population development
72	5.7. Tätortsarealerna	5.7. Areas of the localities
74	5.8. Demografisk struktur	5.8. Demographic composition
74	5.8.1. Könssammansättning	5.8.1. Sex distribution
74	5.8.2. Ålderssammansättning	5.8.2. Age distribution
75	5.9. De största kommunerna	5.9. The largest communes
	6. Kommunernas utveckling	6. Number of communes etc.
84	6.1. Kommunindelingsreformer och kommunsammanläggningar	6.1. The re-organization of local government divisions and amalgamation of communes
85	6.2. Folkmängd, areal, folktäthet och tätortsgrad	6.2. Population, area, population density and degree of urbanization

	7. Utlänningar och utrikes födda	7. Aliens and foreign-born persons
97	7.1. Definitioner, kvalitet	7.1. Definitions and quality of the statistics
97	7.2. Befolkningen efter medborgarskap och födelseland	7.2. Population by citizenship and country of birth
98	7.3. Utlänningar	7.3. Aliens
99	7.4. Utrikes födda	7.4. Foreign-born persons
100	7.5. Nationalitetsändringar	7.5. Changes of nationality
	Tabeller	Tables
35	2.1. Befolkningsförändringar 1961—1970	2.1. Population changes
36	2.2. Folkmängdsindex länsvis 1900—1970	2.2. Population indices, by county
37	2.3. Folkmängd samt andelen bosatta i tätort länsvis 1960, 1965 och 1970	2.3. Total population and population in localities, by county
38	2.4. Folkmängd, folkmängdsindex och andel av folkmängden i riksområden 1960, 1965 och 1970 enligt indelningen 1971	2.4. Population, population indices and relative distribution of the population in county-blocks
39	2.5. Folkmängd och folkmängdsindex i storstadsområden 1960, 1965 och 1970	2.5. Population and population indices in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions
39	2.6. Befolkningsförändringar länsvis 1961—1970 i promille av folkmängden 1961-01-01	2.6. Population changes, by county
40	2.7. Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i hela riket 1960, 1965 och 1970	2.7. Number of women per 1000 men in different age groups in the whole country
40	2.8. Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i tätorter och glesbygd 1960, 1965 och 1970	2.8. Number of women per 1000 men in different age groups in densely and sparsely populated areas
41	2.9. Antal kvinnor på 1 000 män länsvis 1960, 1965 och 1970	2.9. Number of women per 1000 men, by county
41	2.10. Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser länsvis 1970	2.10. Number of women per 1000 men in different age groups, by county
42	2.11. Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i riksområden 1970	2.11. Number of women per 1000 men in different age groups in county-blocks
42	2.12. Antal kvinnor på 1 000 män i storstadsområdena 1970	2.12. Number of women per 1000 men in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions
42	2.13. Befolkning efter kön och ålder (födelseår) i femårsklasser i hela riket 1970	2.13. Population by sex and age in the whole country
43	2.14. Folkmängden och dess relativa fördelning efter ålder i hela riket 1920—1970	2.14. Total population and relative distribution of the population by age in the whole country
44	2.15. Folkmängdens relativa fördelning efter ålder i tätorter och glesbygd 1960, 1965 och 1970	2.15. Relative distribution of the population by age in densely and sparsely populated areas
45	2.16. Folkmängdens relativa fördelning på större åldersklasser länsvis 1900, 1940, 1950, 1960 och 1970	2.16. Relative distribution of the population in large age groups, by county

- 45 **2.17. Folkmängdens relativa fördelning på större åldersgrupper inom riksområden samt riksområdenas tätortsgrad 1970**
- 46 **2.18. Civilståndsfördelning per 1 000 av befolkningen över 14 år, 1900—1970**
- 46 **2.19. Relativ civilståndsfördelning inom olika åldersklasser över 14 år, 1970**
- 50 **3.1. Levande födda, allmänna födelsetal, summerade fruktsamhetstalet och legala aborter 1960—1970**
- 51 **3.2. Summerad fruktsamhet 1970 för olika födelsekohorter 1920—1950**
- 51 **3.3. Summerad fruktsamhet 1970 för femårsklasser i olika födelsekohorter 1920—1950**
- 51 **3.4. Dödsriskernas förändring mellan 1956—1960 och 1966—1970 samt den manliga överdödligheten 1956—1960 och 1966—1970**
- 52 **3.5. Standardiserade dödlighetsindex 1959—1962 och 1964—1967 samt återstående medellivslängd för nyfödda 1966—1970 länsvis**
- 61 **4.1. Köns- och åldersfördelning för immigranter och emigranter 1961—1970**
- 62 **4.2. Antalet immigranter och emigranter samt köns- och åldersfördelningen 1961—1970**
- 63 **4.3. Utrikes omflyttning länsvis 1961—1970**
- 77 **5.1. Antalet tätorter efter storlek 1950, 1960, 1965 och 1970**
- 77 **5.2. Bestående tätorternas antal och medelfolkmängd i olika storleksklasser 1965 och 1970**
- 77 **5.3. Samtliga tätorter i olika storleksklasser 1965 och 1970 samt folkmängd och folkökning**
- 78 **5.4. Bestående tätorter efter storlek 1970 och folkökningens spridning i procent 1965—1970**
- 79 **5.5. Tätorts- och glesbygdsbefolkning i procent länsvis 1960, 1965 och 1970**
- 80 **5.6. Folkmängd (1 000-tal) länsvis i tätort, glesbygd och hela riket 1960, 1965 och 1970 samt folkmängdsindex 1965 och 1970. (Index 1960 = 100)**
- 2.17. Relative distribution of the population in large age groups in county-blocks and the urbanization-degree of the county-blocks**
- 2.18. Distribution of marital status per 1.000 inhabitants over 14 years of age**
- 2.19. Relative distribution of marital status by age for the population over 14 years of age**
- 3.1. Live births, crude birth rates, total fertility rates and legal abortions**
- 3.2. Total fertility rates of different birth cohorts**
- 3.3. Total fertility rates in five-year groups of different birth cohorts**
- 3.4. Changes of the mortality rates and the excess mortality for men compared with the mortality for women**
- 3.5. Standardized mortality index and life expectancy of new-born children, by county**
- 4.1. Distribution of sex and age for immigrants and emigrants**
- 4.2. Number of immigrants and emigrants and their distribution of sex and age**
- 4.3. External migration, by county**
- 5.1. Number of localities by size**
- 5.2. Localities existing both 1965 and 1970 and mean population in different size-groups**
- 5.3. Localities in different size-groups and size and growth of population**
- 5.4. Localities existing both 1965 and 1970 and the distribution of the population growth**
- 5.5. Population in densely and sparsely populated areas in percent, by county**
- 5.6. Population and population indices in densely and sparsely populated areas, by county and in the whole country**

81	5.7. Antal tätorter efter storlek länsvis 1965 och 1970	5.7. Localities by size, by county
82	5.8. De 50 största tätorterna 1970 ordnade efter storlek samt folkökningen i dessa 1965—1970	5.8. The 50 biggest localities by size and population growth
82	5.9. Folkmängd och areal i bestående tätorter efter storlek 1970	5.9. Population and area 1970 in localities existing both 1965 and 1970, by size
82	5.10. Åldersfördelning och folkökning i procent för tätorter, glesbygd och hela riket 1965—1970	5.10. Age distribution and population growth for densely and sparsely populated areas and the whole country
83	5.11. Folkmängd och befolkningsandel i storstadsområdena 1960—1972	5.11. Population and relative number of population in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions
87	6.1. Antal kommuner och kommunblock 1951—1974	6.1. Communes and co-operating communes
87	6.2. Antal färdigbildade och ej färdigbildade kommunblock länsvis 1971-01-01	6.2. Co-operating communes, by county
88	6.3. Antal kommuner och kommunblock länsvis 1961, 1966 och 1971	6.3. Communes and co-operating communes, by county
89	6.4. Kommuner och kommunblock efter antal invånare 1961, 1966 och 1971	6.4. Communes and co-operating communes by number of inhabitants
90	6.5. Kommunblock efter folkmängd länsvis 1970-11-01 enligt indelningen 1971-01-01	6.5. Co-operating communes by size of population, by county
91	6.6. Kommuner och kommunblock efter landareal 1961, 1966 och 1971	6.6. Communes and co-operating communes by size of land area
92	6.7. Kommunblock efter landareal länsvis 1971	6.7. Co-operating communes by size of land area, by county
93	6.8. Kommuner och kommunblock efter folktäthet 1961, 1966 och 1971	6.8. Communes and co-operating communes by density of population
94	6.9. Kommunblock efter folktäthet länsvis 1970-11-01 enligt indelningen 1971-01-01	6.9. Co-operating communes by density of population, by county
95	6.10. Kommuner och kommunblock efter tätortsgrad 1961, 1966 och 1971	6.10. Communes and co-operating communes by relative number of the population living in localities
96	6.11. Kommunblock efter tätortsgrad länsvis	6.11. Co-operating communes by relative number of the population living in localities, by county
100	7.1. Utlänningar efter medborgarskap 1968, 1969 och 1970	7.1. Aliens by citizenship
101	7.2. Utlänningar efter medborgarskap och antal kvinnor på 1 000 män 1960-11-01 och 1970-11-01	7.2. Aliens by citizenship and number of women per 1000 men
102	7.3. Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap, kön, ålder och civilstånd samt antal kvinnor på 1 000 män 1970-11-01	7.3. Relative distribution of aliens by citizenship, sex, age and marital status and number of women per 1000 men

103	7.4. Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap länsvis 1970-11-01	7.4. Relative distribution of aliens by citizenship, by county
104	7.5. Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap i tätorter med minst 50 000 invånare och kommuner i vilka andelen utlänningar utgör minst 15 % av hela befolkningen 1970-11-01	7.5. Relative distribution of aliens by citizenship in localities with at least 50,000 inhabitants and in communes in which at least 15 percent of the total population are aliens
105	7.6. Utrikes födda efter födelseland och antal kvinnor på 1 000 män 1960-11-01 och 1970-11-01	7.6. Foreign-born persons by country of birth and number of women per 1000 men
106	7.7. Relativ fördelning av utrikes födda efter födelseland, kön, ålder och civilstånd samt antal kvinnor på 1 000 män 1970-11-01	7.7. Relative distribution of foreign-born persons by country of birth, sex, age and marital status and number of women per 1000 men
107	7.8. Relativ fördelning av utrikes födda efter födelseland länsvis 1970-11-01	7.8. Relative distribution of foreign-born persons by country of birth, by county
108	7.9. Utlänningar som erhållit svenskt medborgarskap efter förutvarande medborgarskap 1960—1970	7.9. Naturalized aliens by previous citizenship
108	7.10. Utlänningar som erhållit svenskt medborgarskap efter kön, ålder och civilstånd 1968, 1969 och 1970	7.10. Naturalized aliens by sex, age and marital status

Diagram

19	2.1. Befolkningsutvecklingen 1750—1970
21	2.2. Antal immigranter 1961—1970 samt antal lediga platser 1962—1970
23	2.3. Antal kvinnor på 1 000 män 1970
24	2.4. Antal kvinnor på 1 000 män i tätorter 1970
25	2.5. Antal kvinnor på 1 000 män i glesbygd 1970
26	2.6. Antal kvinnor på 1 000 män i Stor-Stockholm 1970
27	2.7. Ålderspyramid för Sverige 1970-11-01
28	2.8. Befolkningens relativa fördelning i femårsklasser 1920 och 1970
29	2.9. Ålderssammansättningen i större grupper 1750—1970
30	2.10. Relativ åldersfördelning i tätorter och glesbygd 1970
32	2.11. Relativ åldersfördelning i storstadsområden och övriga riket 1970
33	2.12. Relativ åldersfördelning i Inre staden och Södra förortskommunerna

Charts

2.1.	Population development
2.2.	Number of immigrants 1961—1970 and number of vacancies 1962—1970
2.3.	Number of women per 1000 men
2.4.	Number of women per 1000 men in localities
2.5.	Number of women per 1000 men in sparsely populated areas
2.6.	Number of women per 1000 men in the Stockholm region
2.7.	Age pyramid of Sweden
2.8.	Relative distribution of the population in five-year groups
2.9.	Age structure in large age groups
2.10.	Relative distribution of the population by age in densely and sparsely populated areas
2.11.	Relative distribution of the population by age in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions and in the other part of the country
2.12.	Relative distribution of the population by age in the inner city and in the

inom Stor-Stockholm jämfört med hela riket 1970

southern suburban communes of the Stockholm region compared with that of the whole country

Bilaga

109 Vissa publikationer med uppgifter om folkmängd och befolkningsförändringar 1960—1970

Appendix

Some publications with information about population and population changes

1 Källmaterial m m

1.1 INLEDNING

Bearbetningen av folk- och bostadsräkningen 1970 (FoB 70) sker i ett antal avsnitt. Resultaten från räkningens demografiska avsnitt, vilket avser en bearbetning av demografiska uppgifter ur folkbokföringsväsendets magnetbandsregister, redovisar befolkningens fördelning efter kön, ålder, civilstånd m m för olika former av regional indelning och framläggs i fyra volymer. Av dessa har tidigare tre tabellpublikationer utkommit. I en första volym har sålunda demografiska uppgifter redovisats för kommuner och församlingar samt kommunblock, medan i en andra volym motsvarande uppgifter lämnats för tätorter. En tredje del innehåller bl a läns- och rikstabeller, tabeller för större kommuner och tätorter inom olika storleksklasser samt uppgifter om utlänningar och utrikes födda personer.

I föreliggande fjärde volym lämnas en närmare beskrivning av bl a det demografiska avsnittets resultat i form av text, tabeller och diagram. Framställningen har ej enbart begränsats till resultat från FoB 70 utan beskriver även utvecklingen under den senaste tioårsperioden, varför också material från de två närmast föregående räkningarna och den löpande befolkningsstatistiken utnyttjats. Uppgifter om tätortsarealerna återfinns i serien Statistiska meddelanden (SM) Be 1972 :11.

Med denna publikation avslutas redogörelsen för folk- och bostadsräkningens demografiska avsnitt. Räkningens övriga avsnitt bygger främst på uppgifter som inhämtats direkt från allmänheten och fastighetsägarna på särskilda blanketter. Resultaten från dessa avsnitt avser huvudsakligen boendeförhållanden, sysselsättning, yrke, näringsgren, utbildning, pendling mellan bostad och arbetsplats samt inkomst. Framställningen av denna statistik har föregåtts av en tidskrävande preparering av primärmaterial. Huvuddelen av FoBs resultat föreligger i form av råtabeller (maskinlistor), vilka dels är

tillgängliga hos statistiska centralbyrån (SCB), dels har distribuerats till bl a resp kommuner, kommunblock och länsstyrelser. Råtabellplanerna framgår av SM/Be 1971: 10. Sammanfattande resultat från räkningen publiceras i serien SOS. Preliminära uppgifter har publicerats i SM-serien från hösten 1971.

Det demografiska avsnittets uppgifter har sammanförts maskinellt med uppgifterna i blankettmaterial och inkomstband. Vissa smärre avvikelser har därvid uppstått jämfört med de från det demografiska avsnittet framlagda resultaten.

1.2 MÅLSÄTTNING

Redovisningen av resultaten från folkräkningarna brukar förutom tabellredovisningen även avse avsnitt eller särskilda volymer av mer analytisk karaktär. I Folkräkningen 1960, del V, ges således en beskrivning i form av text och texttabeller av räkningens första etapp, dvs motsvarigheten till det demografiska avsnittet vid FoB 70. I anslutning till folk- och bostadsräkningen 1960 utarbetades vidare en serie monografier. Vid folk- och bostadsräkningen 1965 framlades ingen demografisk textpublikation; som viss ersättning intogs dock i del III några jämförande översiktstabeller och diagram.

Föreliggande fjärde del avslutar resultatredovisningen från det demografiska avsnittet vid FoB 70. Målsättningen är dels att ge en deskriptiv redogörelse för de framkomna resultaten, dels att söka ge en bild av befolkningsutvecklingen under den senaste tioårsperioden. För att belysa befolkningsutvecklingen i vidare mening än som kan ske utifrån de i FoB behandlade demografiska variablerna har även komponenter som fruktbarhet och dödlighet samt omflyttning intagits i framställningen. Uppgifter härom har hämtats från den löpande befolkningsstatistiken. Det bör framhållas att den bild som ges av utvecklingen i många avseenden är ofullständig — en uttömmande behandling av ämnet har ej varit möjlig inom ramen för detta arbete. Vidare är den ansats som används beskrivande snarare än förklarande; några försök att med djupare analys klarlägga kausalsamband har sålunda inte gjorts och är för övrigt i många fall inte heller möjliga med hänsyn till undersökningssituationen.

Tätorterna avgränsas och tätortsstatistik framställs endast i samband med FoB. Bland de indelningar enligt vilka regional redovisning sker av räkningarnas resultat, är indelningen i tätorter och glesbygd en av de från konsumenthåll mest efterfrågade. Till följd av de omfattande kommunsammanslagningarna inom ramen för kommunindelningsreformens ge-

nomförande har intresset för tätortsstatistik och tätortsutvecklingen ytterligare ökat. Av vad som ovan sagts framgår att det är naturligt att i ett arbete av föreliggande art lägga stor vikt vid tätorternas utveckling. Termen urbanisering uppfattas i föreliggande arbete som tätortsutveckling, företrädesvis med avseende på tätorternas folkmängd.

Som en viktig faktor i en statistisk analys ingår att deklarerat materialets eller statistikens kvalitet. Detta kan oftast endast ske genom att eventuella brister och begränsningar i materialet meddelas. Mera sällan har man möjlighet att kvantitativt bestämma felens storlek. Inte heller här kan så ske. Det kan dock nämnas att bland de evalveringsundersökningar som genomförts i anslutning till FoB 70 en behandlar bl a kvaliteten på tätortsmarkeringen, dvs den avprickning som de kommunala granskningsorganen gjort i mantalslängderna av de tätortsboende. Vidare arbetar en projektgrupp med frågor kring en kvalitetskontroll av den löpande befolkningsstatistiken.

1.3 KÄLLMATERIAL

Källmaterialet till denna publikation har hämtats från främst de tre senaste räkningarna (folkräkningen 1960 samt folk- och bostadsräkningarna 1965 och 1970) samt ur den löpande befolkningsstatistiken.

1.3.1 Folk- och bostadsräkningarna

De svenska FoB redovisar den *rättsliga befolkningen* (»de jure»-befolkning) och ej som i flertalet andra länder den faktiska befolkningen (»de facto»-befolkning). Den redovisade rättsliga befolkningen betydde t o m 1945 års folkräkning den kyrkobokförda befolkningen och avsåg läget vid årets slut. Fr o m folkräkningen 1950 redovisas i stället den för påföljande mantalsår mantalsskrivna befolkningen, varför räkningarna i stället kommit att avse förhållandena den 1 november. Vid 1950 års räkning gjordes en framskrivning av de demografiska uppgifterna till årets slut. Någon sådan framskrivning har härefter inte skett inom ramen för FoB, utan de tre senaste räkningarna — 1960, 1965 och 1970 — avser genomgående befolkningen per den 1 november. Däremot sker regional redovisning enligt den administrativa indelningen vid det påföljande årets ingång; vid FoB 70 således enligt indelningen den 1 januari 1971.

Skillnaderna mellan rättslig och faktisk befolkning kan åskådliggöras genom urskiljande av följande fyra grupper:

1. Personer som vistas i utlandet men skall vara mantalsskrivna i riket. Hit hör, förutom personer som tillfälligt vistats utomlands, även vissa grupper med mera stadigvarande bosättning i utlandet, t ex diplomater.
2. Mantalsskrivna personer som emigrerat utan anmälan om utflyttning. Beträffande avregistrering i dylika fall gäller att utländsk medborgare avregistreras från kyrkobokföringen om det kan antagas att han ej längre är bosatt i Sverige, under det att svensk medborgare avregistreras om han enligt säkra upplysningar vid två mantalsskrivningar i följd befunnits vara stadigvarande bosatt i utlandet. Det är emellertid ofta svårt att erhålla säkra upplysningar om att en person är utflyttad.
3. Personer som inte är mantalsskrivna fast de rätteligen skulle vara det. Hit hör bl a invandrare som är stadigvarande bosatta i Sverige men ännu ej registrerats i kyrkobokföringen.
4. Personer, som vistas i landet, men som inte är mantalsskrivna och inte heller skall vara det. Denna grupp avser främst personer, vilkas vistelse i Sverige är av tillfällig karaktär. Härutöver ingår även utländska diplomater.

Uppgifter om *tätorter* har bearbetats vid varje folkräkning sedan 1900. Definitionen av begreppet tätort och avgränsningsmetoden har växlat mellan olika räkningar, men målsättningen har i huvudsak varit densamma. Någon egentlig jämförbarhet i fråga om tätortsredovisningen mellan olika räkningar har dock inte funnits förrän fr o m FoB 60, då den tätortsdefinition och den avgränsningsmetod som numera tillämpas infördes. Principerna för den nuvarande tätortsredovisningen kan sammanfattas i tre huvudpunkter:

1. Begreppet tätort definieras enligt en gemensam nordisk tätortsdefinition som fastställdes vid det nordiska chefsstatistikermötet 1960. Sammanfattningsvis definieras som tätort alla hussamlingar med minst 200 invånare, där avståndet mellan husen normalt inte överstiger 200 meter. Avståndet mellan husen behöver dock inte följas exakt utan tillåts variera där bebyggelsens karaktär så påkallar. Uppdelningen i tätorter och glesbygd skall vidare företas oberoende av den administrativa indelningen.
2. Tätorternas geografiska utbredning fastställs genom att gränserna inritas på karta eller flygbild. Detta kartmaterial utgör underlag för de kommunala granskningsorganens avprickning av tätortsbefolkningen i mantalslängden.

3. Avgränsningen görs efter enhetliga principer för hela landet. För detta ändamål har SCB i samband med räkningarna anlitat geografisk expertis, som i samråd med de lokala myndigheterna fastställt gränsdragningen.

Tätortsdefinitionen i dess helhet samt en utförligare beskrivning av avgränsningsmetoden m m återfinns i del 2.

De demografiska uppgifterna om befolkningen hämtas ur *mantalslängden*. Vid räkningarna 1960 och 1965 stansades uppgifterna direkt ur längden (utom för Stockholm 1965), men vid FoB 70 kunde primärmaterialet för första gången erhållas för hela riket i form av magnetband. SCB erhöi sålunda från länsstyrelserna en redigerad och med avseende på variabelinnehåll förkortad version av underlaget till längden (kamerallbandet), dvs ett register över länets mantalsskrivna befolkning ordnad efter mantalsskrivningsfastighet.

Mantalslängden har dock utnyttjats även i det demografiska avsnittet vid FoB 70 i och med att två exemplar av stommen tillställdes de kommunala granskningsorganen varav ett skulle användas för markering av tätortsbefolkningen. Tätortsmarkeringen infördes sedan vid den centrala bearbetningen i personbanden.

1.3.2 Löpande befolkningsstatistik

1.3.2.1 Allmän beskrivning

Den årliga befolkningsstatistiken belyser folkmängden vid årsskiftena och dess förändringar under ett kalenderår. Folkmängdsstatistiken visar befolkningens storlek den 31 december fördelad på kön, civilstånd och i vissa fall även ålder inom olika regionala områden. Förändringsstatistiken ger uppgifter om födelser, dödsfall, civilståndsförändringar samt inrikes och utrikes flyttningar. Var och en av dessa kategorier finns fördelade efter relevanta variabler. Vidare föreligger regionala fördelningar av olika slag.

Under 1960-talet genomfördes 1961 och 1968 betydelsefulla förändringar av befolkningsstatistiken. Från och med redovisningsåret 1961 föreligger en årlig inrikes flyttningssstatistik baserad på individuella uppgifter. Den nya statistiken grundade sig på flyttningbetygen som insändes till SCB från länsstyrelserna efter det folkbokföringen begagnat dem. Den nya flyttningssstatistiken medgav en betydligt utökad redovisning.

Förutom flyttningbetygen bestod primärmaterialet fram till 1967 av blanketter av olika slag med uppgifter om förändringar av befolkningens numerär och sammansättning, vilka succes-

sivt insänts till SCB från olika myndigheter. Från länsstyrelserna inkom avier avseende födelser, vigslar, äktenskapskillnader och dödsfall, från pastorsämbetena kom förutom de summariska folkmängdsredogörelserna även dödsbevis. Från SCBs byrå för folkbokföring (fr o m 1964 centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, CFU; från 1971 riksskatteverket, RSV) fick befolkningsstatistiken uppgifter om emigranter, immigranter, överförda till och från boken över obefintliga. Från SCBs byrå för rätts- och socialvårdsstatistik kom uppgifter om hemskillnader och äktenskapsskillnader. Uppgifterna stansades och överfördes till magnetband, som sedan låg till grund för tabellproduktionen.

I samband med att folkbokföringen vid länsstyrelserna lades om till ADB 1967 sammanställde SCB i början av 1968 registret över totalbefolkningen (RTB). Registret innehåller samtliga i Sverige kyrkobokförda personer. SCB erhåller varje vecka ändringsmeddelanden i form av magnetband från länsstyrelserna. Magnetbanden framställs i samband med uppdateringen av länsstyrelsernas egna register. Primärmaterialet för uppdateringen är de av pastorsämbetena och den lokala skattemyndigheten till länsstyrelsen aviserade förändringarna som t ex födelse, flyttning, dödsfall och civilståndsåndring. De första data, som producerades enligt det nya systemet, avsåg befolkningsförändringar 1968 och folkmängden 1967-11-01.

Även efter 1967 fick SCB vid varje årsskifte dock de församlingsvisa s k summariska folkmängdsredogörelserna från pastorsämbetena. Åren 1967—1972 publicerades parallellt statistik baserad dels på uppgifter från RTB, dels på den summariska folkmängdsredovisningen. Statistik baserad på de summariska folkmängdsredogörelserna upphörde fr o m årsskiftet 1973/74. Den församlingsvisa rapporteringen från pastorsämbetena försvann därmed. De summariska folkmängdsuppgifterna ersattes av uttag ur RTB. Statistik över befolkningsförändringar grundar sig på de individbaserade aviseringarna från länsstyrelserna till SCB.

1.3.2.2 Folkmängdsstatistik

Redogörelser för folkmängdens storlek och sammansättning avser förhållandena den 31 december redovisningsåret enligt den administrativa indelningen den 1 januari året därpå. Redovisningen avser den kyrkobokförda befolkningen.

I samband med 1960 års folkräkning genomförde pastorsämbetena en räkning av samtliga personakter. Resultatet avsåg den mantalsskrivna befolkningen 1960-11-01. Folkmängden framskrevs sedan med befolkningsförändringarna under

november och december till att avse den kyrkobokförda befolkningen 1960-12-31. Genom årliga framskrivningar baserade på de summariska folkmängdsredogörelserna beräknades folkmängden i kommuner och församlingar vid följande årsskiften. Folkmängden i hela riket och länen beräknades på motsvarande sätt med hjälp av de ändringsaviser som kontinuerligt insänts till SCB från olika myndigheter.

Efter RTBs uppbyggnad 1968 publicerades folkmängdsstatistik baserad på dessa uppgifter. Statistiken från RTB avser den registrerade befolkningen vecka 03 året efter redovisningsåret och har publicerats som gällande den 31 december redovisningsåret. Anledningen till att man inväntar vecka 03 året därpå är en viss eftersläpning i rapporteringssystemet. Eftersom registret förnyas successivt skall RTB i princip innehålla exakt samma uppgifter om antalet personer, civilståndsförhållanden m m som dataregistren på samtliga länsdatakontor. De ur RTB framtagna uppgifterna överensstämmer dock tämligen väl med den kyrkobokförda befolkningen vid årsskiftena. Tillkomsten av RTB medförde att folkmängden efter bl a ålder och civilstånd kan redovisas på fler regionala områden än tidigare.

1.3.2.3 Skillnader mellan de publicerade folkmängdsuppgifterna

Överensstämmelsen mellan de enligt olika metoder framräknade folkmängdsuppgifterna var under perioden 1961—1967 mycket god. Sålunda var den för hela riket framräknade befolkningen 1967 endast 930 färre än vad som redovisades i den summariska folkmängdsredogörelsen.

De årliga uttagen av folkmängdsuppgifter ur RTB ersatte 1968 den genom framskrivning erhållna folkmängden i riket. Den erhållna RTB-folkmängden uppgick 1968 till 3 337 färre än den folkmängd som erhöles genom framskrivning.

Kvaliteten på de summariska folkmängdsredogörelserna försämrades snabbt under senare delen av 1960-talet. Som mått på graden av försämring kan man tex använda det inrikes flyttningsöverskottet vilket givetvis skall vara 0 för varje år.

År	1967	1968	1969	1970
Inrikes inflyttningsöverskott	+ 438	+ 4 232	+ 3 076	+ 5 553

Den summariska folkmängdsstatistiken avsåg den kyrkobokförda befolkningen vid årsskiftet och RTB-folkmängden den

registrerade vecka 03. Då det gäller hela riket var 1970-12-31 den kyrkobokförda befolkningen 11 000 större än den registrerade. Skillnaden beror dels på eftersläpningar i rapporteringen till länsdatakontoren, dels på brister i de summariska folkmängdsredogörelserna, vilka ända tills de upphörde år 1973 hade personaktsräkningen 1960 som grund.

1.3.2.4 Befolkningsförändringar

Statistiken över befolkningsförändringar på riks- och länsnivå baseras fram till 1967 på blanketter som kontinuerligt insänts till SCB. Från 1961 utgör flyttningsbetygen underlaget för statistiken över den inrikes omflyttningen. De flyttningar som är redovisade avser endast flyttningar över församlingsgräns (motsvarande) samt över kommungräns inom samma församling. Uppgifter om flyttningar mellan församlingar i Stockholm och Göteborg saknades dock. Förändringsstatistiken publicerades för hela riket, länen och i vissa fall de större städerna. Den förändringsstatistik som publicerades på lägre regional nivå baserades helt på de summariska folkmängdsredogörelserna.

Förändringarna i produktionen 1968 medförde att tabellprogrammet kunde utökas och att kvaliteten kunde höjas. Det nya systemet medförde även att vissa demografiska händelser måste definieras på ett annat sätt.

För samtliga flyttningar (inrikes flyttningar, immigration, emigration och överföringar till och från obefintligregistret) gäller att kyrkobokföringstidpunkten inte längre har kunnat hållas. Flyttningstidpunkten har i stället definierats som registreringsveckan vid länsdatakontoret. Som inrikes flyttning definieras fortfarande endast flyttningar över församlingsgräns (motsvarande). T o m 1967 överfördes alla personer som saknat känt hemvist vid två påföljande mantalsskrivningar till bok över obefintliga (fr o m 1968 obefintligregistret). Fr o m 1968 gäller emellertid, att utländsk medborgare, som enligt vad man kan anta ej längre är bosatt i Sverige och svensk medborgare, som enligt säkra upplysningar vid två mantalsskrivningar i följd är stadigvarande bosatt i utlandet, skall avregistreras som emigrant. Till obefintligregistret överförs således personer som vid två mantalsskrivningar i följd saknar känt hemvist och upplysning saknas om att personen utvandrat.

Överföring från obefintligregistret avser i de flesta fall personer som flyttat tillbaka till Sverige men vid tidigare utflyttningen från landet inte anmälde denna och därför blev överförda till obefintligregistret.

1.3.2.5 Publikationer

Statistiken avseende folkmängd och befolkningsförändringar har redovisats i ett antal publikationer, vilka uppräknas i bilaga.

1.4 FELKÄLLOR

Innan de slutliga resultaten från det demografiska avsnittet vid FoB 70 kunde presenteras genomgick materialet en mängd manuella och maskinella rutiner. I samband med dessa kan naturligtvis fel uppkomma. Som felorsaker i de demografiska variablerna vid FoB 70 kan nämnas

- a) fel i folkbokföringen
- b) fel i tätortsavgränsningen och till tätortsredovisningen hörande arbeten
- c) fel vid den centrala bearbetningen.

1.4.1 Fel vid mantalsskrivningen

Länsstyrelsernas personband används varje år som underlag för upprättande av stomme till mantalslängd. SCB erhöll för FoB 70 i viss mån omredigerade kopior av de magnetband som användes vid denna rutin.

Tillsammans med de justeringar som gjordes i stommen innan den slutliga mantalslängden fastställdes, upptar detta magnetband den befolkning, som utgör underlaget för bearbetningarna vid FoB 70. Uppgifterna i FoB 70 avseende bl a födelsedata, civilstånd, vigselår, medborgarskaps- och födelseland är sålunda hämtade från folkbokföringsbanden på länsstyrelserna. Civilståndsuppgiften har med hjälp av ändringsrapporterna tillbakaskrivits till att avse mantalsdagen 1970.

En rätt folkbokföring är naturligtvis av betydelse för statistikens kvalitet. Eftersom FoB 70 avser den mantalsskrivna befolkningen, betyder det att fel i mantalsskrivningen kan betyda fel i statistiken.

En av FoBs funktioner var att tjäna som kontroll av folkbokföringen. Denna gjordes på sådant sätt att den faktiska bosättningen, såsom den angavs på FoB-blanketten, jämfördes mot kyrkobokföringen. Man kan säga att FoB-blanketterna i

princip användes som de tidigare mantalsuppgifterna. Då den faktiska bosättningen ej överensstämde med kyrkobokföringen ankom det på pastorsämbete (i Stockholm och Göteborg — lokal skattemyndighet) och granskningsorgan att utreda förhållandet.

Det är enligt folkbokföringsförfattningarna i vissa fall tillåtet att vara kyrkobokförd och därmed mantalsskriven i en annan församling eller på annan fastighet än där man är bosatt.

Det visade sig emellertid att ett relativt stort antal personer hade flyttat till annan bostadsort utan att ha gjort flyttningsanmälan till pastorsämbete eller lokal skattemyndighet. Detta gäller såväl flyttningar inom landet som flyttningar till och från Sverige.

Personer som upptagits på FoB-blankett skulle, om flyttning skett utan att flyttningsanmälan gjorts, efter åtgärd av folkbokföringsmyndighet i folkbokföringshänseende föras till rätt hemvist.

I den mån folkbokföringen inte blev upprättad i samband med kontrollen, borde granskningsledaren, ev via kommunens styrelse, hos lokal skattemyndighet påtala den bristande överensstämmelsen mellan folkbokföringen och FoB-blanketten. Så skedde även i många fall, men den under vintern 1971 inträffade konflikten på arbetsmarknaden lade tidsmässiga hinder i vägen för en fullständigare uppföljning för både lokal skattemyndighet och i vissa fall även för kommunerna.

De justeringar som trots allt bestämdes av lokal skattemyndighet aviserades till SCB via de lokala granskningsorganen för att vid den centrala bearbetningen användas för att uppdatera personbanden.

Det är naturligtvis viktigt för den regionala befolkningsstatistiken att inga alltför påtagliga avvikelser förekommer mellan rättslig och faktisk befolkning. Att kvantitativt bestämma det kvarstående felet vid FoB 70 är knappast möjligt. Bl a är detta beroende av vilken regional nivå det är fråga om. Nämnas kan att undersökningar pågår inom hithörande områden. Dessa har hittills visat att felet för landet som helhet relativt sett synes vara av mindre omfattning, ca 2 %. Felet är huvudsakligen koncentrerat till kommuner med stor omflyttning, vilket främst betyder de stora kommunerna.

Fel kan också ha uppstått i de demografiska variablerna vid pastorsämbetets aviseringar till länsdatakontoren om födelser, dödsfall, vigslar och skilsmässor m m, men direkta orimligheter och ologiska kombinationer av data har i så fall upptäckts vid den centrala bearbetningen på SCB. Varje post i personbanden har testats maskinellt.

1.4.2 Fel vid tätortsavgränsningen

Tätorternas omfattning bestämdes vid FoB 70 liksom vid FoB 65 och FoB 60 genom att tätorternas gränser ritades in på kartor eller flygbilder.

Avgränsningarna gjordes av geografisk expertis efter enhetliga principer för hela landet. Representanter från kommunerna hade möjlighet att ta del av kartmaterialet och inkomma med eventuella synpunkter på avgränsningarna. Slutligen granskades dessa och fastställdes gemensamt av SCBs geograf samt expertis på länsnivå.

Kartorna skickades sedan till de lokala granskningsorganen som med ledning av avgränsningarna markerade tätortsbefolkningen i särskilt exemplar av stamme till mantalslängd. Materialet rimlighetskontrollerades därefter av länsplanerarna och centralt av SCB.

I de fall man fann att tätortsmarkeringen var felaktig gick materialet tillbaka till kommunerna för korrigerings.

Tätortsmarkeringarna stansades och infördes i personbanden vid de centrala bearbetningarna.

Innan de slutliga tabellerna framställdes summerades maskinellt befolkningen i tätorterna. Resultaten avstämades mot länsplanerarnas kommentarer angående befolkningen inom resp tätort, varvid eventuella felaktigheter åtgärdades.

De förut nämnda kvarstående felaktigheterna i mantalskrivningen kan ha medfört fel vid tätortsredovisningen. Förutom dessa och fel som härrör från kartavgränsningen torde vissa fel även ha uppstått i samband med att tätortskod lokalt åsattes fastigheterna i mantalslängden. Vid en sådan markering fordras en god lokalkännedom. Svårast torde detta arbete ha varit i de stora tätorternas ytterområden. Kartmaterialet är många gånger inte så tydligt att enstaka fastighetsbeteckningar alltid framgår. Relativt sett bör emellertid dylika fel vara av mindre storlek i större orter. För småtätorternas del är och har ett påtagligt problem alltid varit att vid avgränsningen få med samtliga nybildningar sedan föregående räkning.

1.4.3 Fel vid den centrala bearbetningen

Den centrala bearbetningen syftade bl a till att komma till rätta med de fel som trots allt fanns i primärmaterialet. Detta skedde både medelst maskinella och manuella kontroller. Exempelvis testades varje post på personbanden maskinellt. Vid testningen undersöktes dels rimligheten i enskilda koder, dels vissa kombinationer av data. Antalet tillförda fel vid

dessa behandlingar bör ha varit högst obetydligt i förhållande till antalet upprättade.

Förutom de fel som direkt har påverkat statistiken vid FoB 70 finns det anledning att antyda att också andra faktorer är av betydelse vid jämförelsen mellan olika räkningar. Så kan ibland jämförbarheten försvåras på grund av de regionala indelningsändringar som ägt rum, i synnerhet i samband med kommunindelingsreformerna. Se bilaga i del 1 i FoB 70s publikationsserie (SOS). Tätortsredovisningen har undergått stora förändringar. En jämförelse som sträcker sig över en längre följd av år är därför behäftad med en viss osäkerhet, eftersom förändringarna till en del kan ha berott på definitions- och metodändringar. Så sent som 1950 lät man t ex i viss utsträckning de administrativa gränserna avgöra tätortens omfattning.

Man får heller inte bortse ifrån att FoB 60, FoB 65 och FoB 70 hänför sig till 1.11 resp år. Folkräkningarna dessförinnan avsåg redovisade förhållandena 31.12, dvs vid årsskiftet.

1.4.4 Felkällor i den löpande befolkningsstatistiken

Statistiken över folkmängd och befolkningsförändringarna bygger på folkbokföringen. Såsom fel i egentlig bemärkelse kan man betrakta avvikelserna mellan statistikens resultat och de resultat som skulle ha erhållits om folkbokföringen fungerat perfekt. En försämring av folkbokföringen torde i varje fall till 1970 års upprättning ha inträffat sedan mantalsuppgiften avskaffades 1967, vilket även kan ha påverkat kvaliteten i den löpande befolkningsstatistiken.

1.4.4.1 Födda

Täckningsgraden på antalet barn är i det närmaste fullständig. De fel som uppträder beror till stor del på felaktiga aviseringar, t ex att barnet aviserats med fel kön, felaktig ålder på föräldrarna eller att tvillingar aviserats som enkelbörd. Den övervägande delen sådana fel kan dock rättas innan tabellerna tas fram. De fel som påverkar täckningsgraden gäller barn till personer som är kyrkobokförda i Sverige men bor utomlands. I dessa fall kan flera år passera innan födseln anmäls till pastorsämbetet. Man bör även observera att samtliga barn som föds i Sverige kyrkobokförs här även om ingen av föräldrarna är kyrkoskriven i riket.

1.4.4.2 Döda

Statistiken över döda är i det närmaste fullständig. De få fel som uppträder hänger samman med att flyttningen till och från utlandet inte alltid anmäls, varför kyrkobokföringen blir felaktig. Så t ex kan en person, som har utvandrat utan att anmäla detta till pastorsämbetet avlida utomlands. Personen kommer då felaktigt att registreras som död i statistiken eftersom kyrkobokföringen är felaktig. Personen borde i stället ha avförts som emigrant vid utvandringen.

1.4.4.3 Inrikes flyttningar

Enligt folkbokföringens regler skall flyttning anmälas till pastorsämbetet (i Stockholm och Göteborg lokala skattemyndigheten) inom två veckor efter flyttningen. Registrering av flyttning sker i allmänhet någon vecka efter anmälan att flyttning ägt rum. Det bör emellertid observeras att i ett stort antal fall torde den faktiska flyttningen ha ägt rum långt tidigare än vad registreringstidpunkten anger. Ett inte obetydligt antal flyttningar torde för övrigt inte alls anmälas till pastorsämbete eller lokal skattemyndighet.

1.4.4.4 Utrikes flyttningar

För emigranter föreligger vissa brister i materialet beroende på att en del personer som utvandrar inte anmäler detta till pastorsämbetet. Hur stora dessa fel är saknar SCB möjlighet att ange. Enligt en urvalsundersökning presenterad i Invandrar-

utredningen 1 (SOU 1971: 51) anges att av i Sverige kyrkobokförda finländare hade 5 % utvandrat, av jugoslaver hade 9 % utvandrat, av italienare hade 19 % utvandrat och av tyskar hade 13 % utvandrat. Urvalsramen var immigranter 1961—1968 i åldrarna 16—67 år vid undersökningstillfället (1969). För att få reda på kvarboende personer matchades stickprov mot RTB. Undersökningen anger dock inte vid vilken tidpunkt som utvandringen skett, varför det inte går att sätta personer, som utvandrat men inte registrerats som utvandrare, i relation till dem som ingår i statistiken. Tidsavståndet mellan utvandringen och registreringen av utvandring saknar SCB kännedom om. Det går därför inte att ange om bristerna i statistiken över emigranter beror på en ständigt lika stor eftersläpning av registreringen eller på en ständigt stigande eftersläpning av registreringen av emigranter.

Statistiken över immigranter är av bättre kvalitet. Källskattesystemet och den obligatoriska sjukförsäkringen m m har medfört att det inte är vidare enkelt att under någon längre tid undgå att bli kyrkobokförd.

För flyttning inom Norden gäller dessutom sedan 1969-10-01 att internordiskt flyttningsbevis skall förekomma. För att bli registrerad som invandrare i Sverige måste i sådana fall ett flyttningsbevis förevisas från utflyttningslandet. Därefter underlättas folkbokföringsmyndigheten i utflyttningslandet om att personen blivit registrerad som invandrare, varefter personen avförs som utvandrare i utflyttningslandet. Motsvarande gäller vid utvandring från Sverige till övriga nordiska länder. Det internordiska flyttningsbeviset bör innebära en kvalitetsförbättring för flyttningsstatistiken inom Norden.

2 Folkmängdsutveckling och befolkningens sammansättning

I början av detta kapitel ges en kortfattad överblick av befolkningsutvecklingen under de senaste århundradena. För övrigt avhandlas befolkningens storlek, tillväxt och sammansättning med tyngdpunkten lagd på åren 1960, 1965 och 1970.

Målet är att beskriva befolkningens sammansättning med avseende på storlek, kön, ålder och civilstånd, att visa de förändringar som ägt rum och att belysa de skillnader som finns inom olika delar av riket. Redogörelsen är också avsedd att tjäna som underlag för beskrivningen av de faktorer som påverkar befolkningens storlek, tillväxt och sammansättning och som avhandlas i de två följande kapitlen.

2.1 BEFOLKNINGENS STORLEK OCH UTVECKLING

Sverige var bland de första länder som upprättade en riksfattande befolkningsstatistik. Tillförlitliga uppgifter om Sveriges befolkning kan fås från mitten av 1700-talet. Den första folkräkningen ägde rum 1749 i samband med det s k Tabellverkets tillkomst. Befolkningen var då 1,77 miljoner.

I diagram 2.1 redovisas i stora drag befolkningsutvecklingen i Sverige under perioden 1750—1970. Tabell 2.1 visar befolkningsförändringarna i absoluta och relativa tal under 1960-talet.

Vid början av 1800-talet var både det allmänna födelsetalet och det allmänna dödstalet högt. Antalet födda per år uppgick till ca 30 à 35 per 1 000 av medelfolkmängden och antalet döda till 25 à 30. Födelseöverskottet var ringa och folkökningen låg.

Fram till 1800-talets sista decennier höll sig födelsetalet fortfarande högt. Genom sanitära, medicinska, materiella och sociala förbättringar började dödligheten att minska redan under början av 1800-talet, en utveckling som för övrigt

fortfarande pågår. Födelseöverskottet steg till över 10 ‰. Befolkningstillväxten motverkades dock av den omfattande utvandring som ägde rum under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet.

Från slutet av 1800-talet började även allmänna födelsetalet att sjunka för att nå ett minimum av 14 ‰ under depressions-åren i början av 1930-talet.

Under de senaste årtiondena har en kraftig variation ägt rum i antalet födda. Dödstalet har fortsatt att sakta sjunka och ligger nu omkring 10 ‰.

Nettoutvandringen har sedan början av 1930-talet ersatts av en nettovinvandring, vilken för övrigt varade fram till och med 1971.

I följande tablå framgår vid vilka år folkmängden passerade olika miljontal:

Folkmängd i miljoner	År	Differens (antal år)
1	Omkr 1600	Ca 170
2	1767	68
3	1835	28
4	1863	34
5	1897	27
6	1924	26
7	1950	19
8	1969	

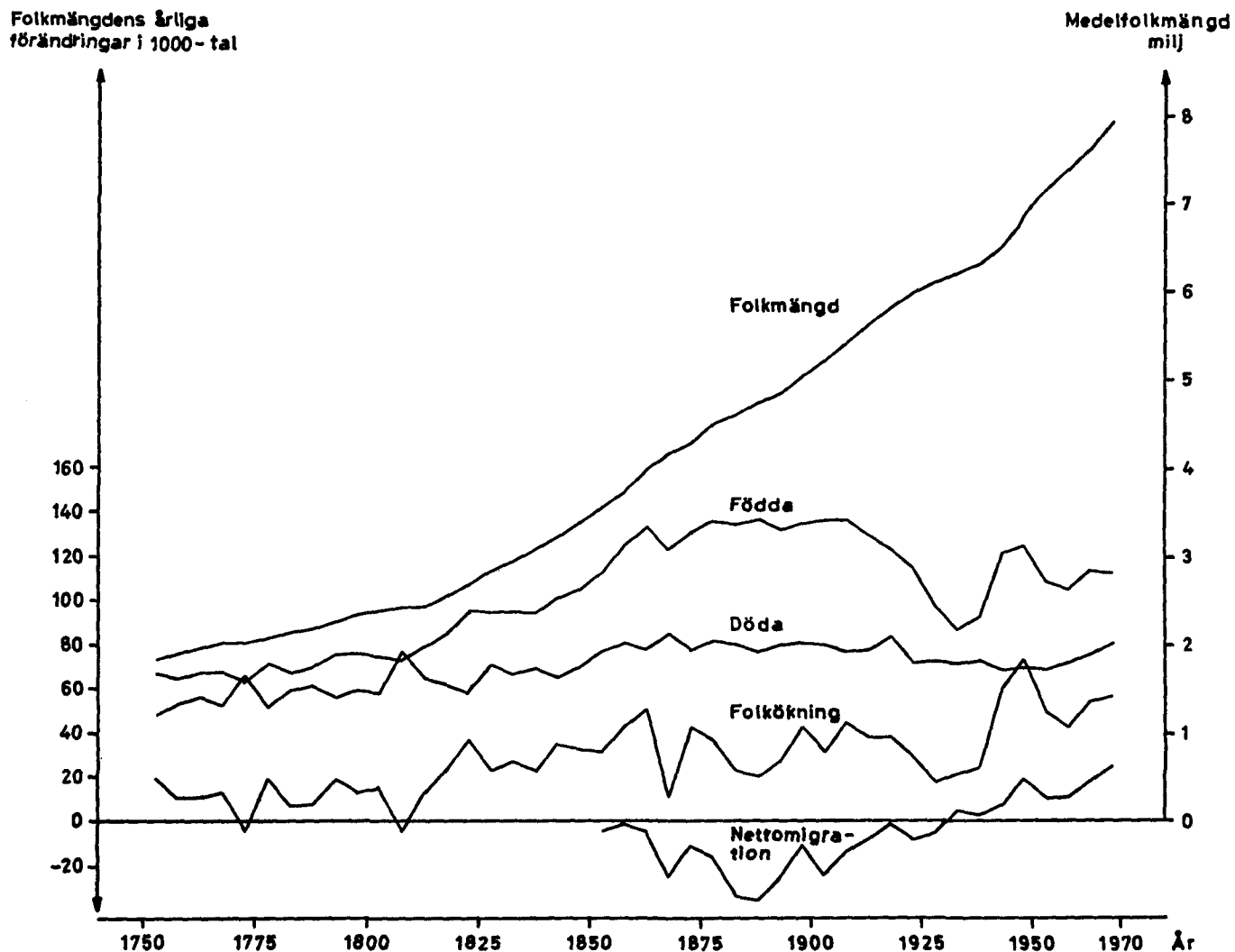
Folkmängden i riket vid de senaste räkningarna framgår av nedanstående tablå. (Folkmängdsuppgifterna hänför sig till den 1 nov respektive år.)

År	Folkmängd
1960	7 495 129
1965	7 765 981
1970	8 076 903

Sveriges folkmängd ökade under 1960-talet med 581 774 invånare eller 7,76 ‰ räknat på 1960 års folkmängd. Denna ökning är något större än under 1950-talet då ökningen var 6,44 ‰. Under 1940-talet var ökningen 10,52 ‰ medan den på 1930-talet var endast 3,73 ‰.

Bakom siffrorna om den totala folkmängdens ökning döljer sig en kraftig förskjutning mellan glesbygdsbefolkning och tätortsbefolkning. De ekonomiska och sociala förändringarna i landet har medfört en betydande omflyttning från glesbygd till tätorter (urbanisering).

Diagram 2.1 Befolkningsutvecklingen 1750—1970
Population development

Under det att städernas och tätorternas befolkning år 1870 har beräknats till ca 15 % av den totala är motsvarande siffra 100 år senare 81,4 %.

Befolkningens storlek i glesbygd och tätorter vid de tre senaste FoB framgår av vidstående tablå.

År	Tätorter	Glesbygd	Urbaniseringsgrad i %
1960	5 453 655	2 041 474	72,8
1965	6 011 495	1 754 486	77,4
1970	6 574 933	1 501 970	81,4

En utförligare diskussion av tätortsutvecklingen följer i kapitel 5.

Såsom framgår av tabell 2.2 har länens folkökning skett i mycket olika takt.

De län som uppvisar den största ökningen från år 1900 fram till år 1970 är Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Norrbottens län. Kronobergs och Blekinge län redovisade så sent som 1960 en minskad folkmängd i förhållande till år 1900.

Under den senaste 10-årsperioden, se tabell 2.3, har folkmängden i Gotlands, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län minskat. För Jämtlands län var minskningen hela 10,4 %. För Gotlands och Jämtlands län påbörjades folkminskningen redan under 1950-talet.

Inom Stockholms län har under 1960-talet en omfördelning av befolkningen skett. Antalet invånare i Stockholms kommun har minskat medan befolkningen i den övriga delen av länet ökat kraftigt.

Avfolkningen i Norrlandsläna märks även vid redovisning på riksområden enligt tabell 2.4. Av riksområdena uppvisar samtliga utom de tre nordligaste en folkökning under 1960-talet.

Stockholmsområdet har procentuellt sett ökat mest med 16,3 %, medan Mellersta Norrland redovisar den största folkminskningen med 6,3 %.

Av tabell 2.5 framgår att de tre storstadsområdena ökat sin folkmängd i förhållande till räkningarna 1960 och 1965. Även de i storstadsområdena ingående delarna redovisar en ökning med undantag av Inre staden och Söderort i Stockholmsområdet, som minskat.

I Inre staden minskade folkmängden mellan 1965 och 1970 med inte mindre än 13,2 %, medan folkmängden i Norra och Södra förortskommunerna ökade med 18,6 % resp 43,6 % under samma tidsperiod.

2.2 BEFOLKNINGSTILLVÄXTEN

2.2.1 Hela riket

Den årliga befolkningsökningen 1961—1970 varierar mellan 40 000 och 80 000 eller 5—10 % av medelfolkmängden resp år. Folkökningen varierar således ganska kraftigt. I genomsnitt har den årliga folkökningen uppgått till 58 000.

Vid en nedbrytning av folkökningen på födda, döda, inflyttade och utflyttade finner man att variationerna i ökningen i

första hand beror på förändringar i antalet inflyttade till Sverige och därefter i antalet födda. Den efter svenska förhållanden kraftiga folkökningen omkring åren 1965 och 1970 berodde således i första fallet på en samverkan mellan högt antal levande födda och en kraftig invandring, medan den stora folkökningen omkring 1970 berodde enbart på hög invandring.

Det allmänna dödstalet (antalet döda på 1 000 av medelfolkmängden) har varierat mellan 9,8—10,5 vilket visar att förändringarna i det relativa antalet döda är mycket små. Under åren 1962—1967 varierade dödstalet mellan 10,1—10,2.

Från 1960 till 1970 har andelen personer 67 år och äldre (folkpensionärer) ökat från 10,0 % till 11,7 %. Av de som avlider är ca 70 % 67 år och äldre.

Antalet utvandrare var under åren 1961—1966 omkring 15 000 årligen men ökade därefter för att 1970 uppgå till ca 30 000. Av de som utvandrade under 1960-talet var det årligen 5 000 svenska medborgare. I början av tioårsperioden var antalet något lägre och i slutet något högre. Den ökade utvandringen i periodens senare del beror på att ett större antal utländska medborgare återutvandrat. Detta är helt naturligt eftersom invandringen ökade omkring 1965. Efter en tids vistelse i Sverige återutvandrar en del utlänningar.

Det mest markanta inslaget i befolkningsutvecklingen 1961—1970 är den kraftiga invandringen. Från 1961 till 1970 invandrade 425 000 personer till Sverige. Inget årtionde tidigare har så många invandrare registrerats. Perioden 1951—1960 registrerades 260 000 invandrare medan under femårsperioden 1946—1950 var antalet 150 000.

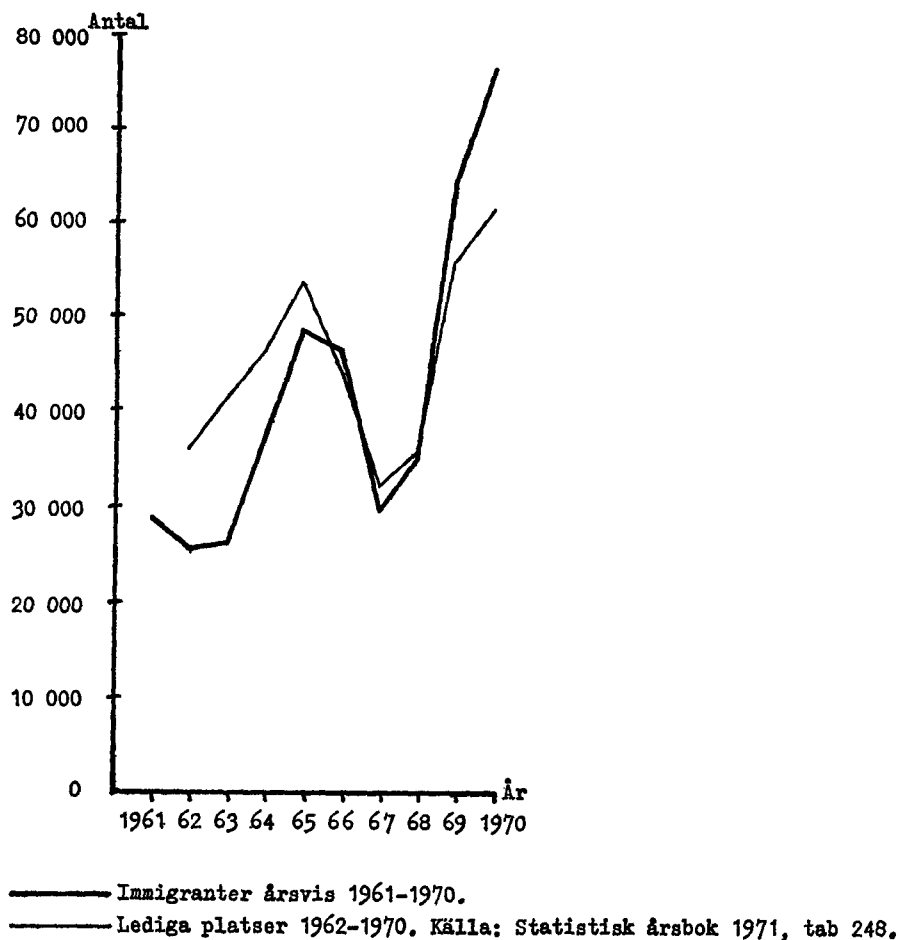
Antalet invandrare samvarierar med antalet lediga platser, vilket framgår av diagram 2.2. Högkonjunkturåren 1965—1966 och 1969—1970 uppvisar således det högsta antalet invandrare. Det största antalet invandrare som någonsin noterats i den svenska befolkningsstatistiken inträffade under åren 1969—1970.

Som i de flesta länder med familjeplanering varierar även i Sverige antalet födda år från år. Med utgångspunkt från åldersfördelningen på kvinnor och gällande fruktsamhetsmönster borde antalet nyfödda ha varit störst omkring 1970, då de stora barnkullarna från 1940-talet nådde de i demografiskt hänseende mest fruktsamma åldrarna. Så blev emellertid inte fallet. I stället föddes det största antalet barn under åren 1964—1967.

2.2.2 Läna

Hela landets folkmängd ökade med 7,8 % perioden 1961—1970. Sju län ökade med mer än riksgenomsnittet. Dessa län

Diagram 2.2 Antal immigranter 1961—1970 samt antal lediga platser 1962—1970
Number of immigrants 1961—1970 and number of vacancies 1962—1970

är fördelade på två områden nämligen Mälardalen (Stockholms och Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län) och västkusten (Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län). Mälardalslänen har ökat med 16 % medan västkustlänen ökat med 15 % under 10-årsperioden. Uppsala län hade den kraftigaste folkökningen. Se tabell 2.6.

Folkmängden minskade i åtta län under tiden 1961—1970. Länen med folkminskning är koncentrerade till norra Sverige. Samtliga län i Norrland minskade. Gävleborgs län hade dock en obetydlig folkminskning. Därutöver minskade Koppar-

bergs, Värmlands samt Gotlands län. Största reduceringen av folkmängden inträffade i Jämtlands län.

Något påtagligt inrikes flyttningsöverskott uppvisar endast fem län under åren 1961—1970. Förutom de tre västkustlänen hade Stockholms och Uppsala län ett positivt flyttningsnetto. Uppsala län hade det största inrikes flyttningsöverskottet, vilket utgjorde 11 % av 1960 års folkmängd. De kraftigaste flyttningsunderskotten hade skogslänen (Norrbottnens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län) samt Kalmar och Gotlands län.

Både Jämtlands och Norrbottens län har haft ett kraftigt inrikes flyttningsunderskott. Underskottet för dessa län är 11—12 % av folkmängden 1960.

Utrikes flyttningsöverskott uppvisar samtliga län. För länen i Mälardalen utom Uppsala län redovisas ett utrikes flyttningsöverskott som överstiger 4 %. Det utrikes inflyttningsöverskottet för Blekinge och Älvsborgs län överstiger också 4 %. Det höga invandringsöverskottet för Kronobergs län torde förklaras av att en stor del av den av myndigheterna organiserade invandringen går via detta län (s k AMS-byar).

2.2.3 Storstadsområdena

Storstadsområdena omfattar 2 % av hela landarealen. År 1960 var 28 % av landets befolkning bosatta inom storstadsområden medan motsvarande procentsiffra 1970 var ca 30.

De tre storstadsområdena svarar för två tredjedelar av hela landets folkökning 1961—1970. Stor-Göteborg och Stor-Malmö ökade snabbast eller med 20 % av folkmängden år 1960. I Stor-Stockholm var folkökningen 15 %. Övriga landet ökade med 4 % under 1961—1970 av folkmängden 1960. För landet utanför storstadsområdena kompenseras det inrikes flyttningsunderskottet i det närmaste av det utrikes flyttningsöverskottet. Folkökningen i övriga landet kan alltså med någon förenkling sägas bero enbart på födelseöverskottet.

Det inrikes flyttningsöverskottet för storstadsområdena uppgick till ca 140 000. Den naturliga folkökningen var lika stor, vilket motsvarar 40 % av hela landets födelseöverskott under 1960-talet. Det utrikes flyttningsöverskottet var för storstadsområdena drygt hälften så stort som det inrikes, nämligen ca 80 000. Storstadsområdena har stor naturlig folkökning eftersom de som flyttar är i de barnalstrande åldrarna.

Om hänsyn tas till åldersfördelningen hos befolkningen i storstadsområdena finner man emellertid att fruktsamheten är lägre än vad som gäller för hela landet.

Relativt sett betydde det inrikes flyttningsöverskottet mest för Stor-Malmö där det svarade för nästan hälften av folkökningen under 1961—1970 medan motsvarande procentsiffror för Stor-Göteborg var 40 och för Stor-Stockholm 35. Det utrikes flyttningsöverskottet bidrog med en fjärdedel av Stor-Stockholms folkökning medan för de båda övriga områdena det bidrog med en femtedel av folkökningen.

Den årliga folkökningen 1961—1970 i storstadsområdena tillsammans varierade mellan 28 000 och 46 000. Åren 1964—1966 samt 1969—1970 var folkökningen kraftigast,

dvs under högkonjunkturåren. Det inrikes flyttningsöverskottet var störst under periodens början och slut. Under åren 1965—1967 var det inrikes flyttningsöverskottet två tredjedelar av det årliga genomsnittet för perioden. Stor-Stockholm svarade för nästan hela denna nedgång. Det utrikes flyttningsöverskottet har för storstadsområdena stigit kontinuerligt — med undantag av åren 1967—1968 — från 5 000 år 1961 till 16 000 år 1970.

2.3 BEFOLKNINGENS SAMMANSÄTTNING

I detta avsnitt betraktas befolkningens sammansättning avseende kön, ålder och civilstånd. Undersökningen görs för större regionala områden såsom riket, tätorter, glesbygd, län, riksområden och storstadsområden. Tonvikten är lagd på de förhållanden som rådde vid tillfället för FoB 70. För att belysa utvecklingstendenserna görs även jämförelser mot tidigare år, främst mot tidpunkterna för FoB 60 och FoB 65.

2.3.1 Könssammansättning

Det föds något fler pojkar än flickor. I Sverige var proportionen levande födda 106 pojkar på 100 flickor år 1970. Denna könsproportion vid födelsen har enligt de historiska källorna varit ungefär konstant i tiden. Trots överskottet av pojkar vid födelsen har ändå kvinnorna varit övertaliga inom befolkningen som helhet (i hela riket 9 000 fler kvinnor än män år 1970).

Överskottet av pojkar vid födelsen är alltså inte bestående, utan övergår med tiden i ett kvinnoöverskott.

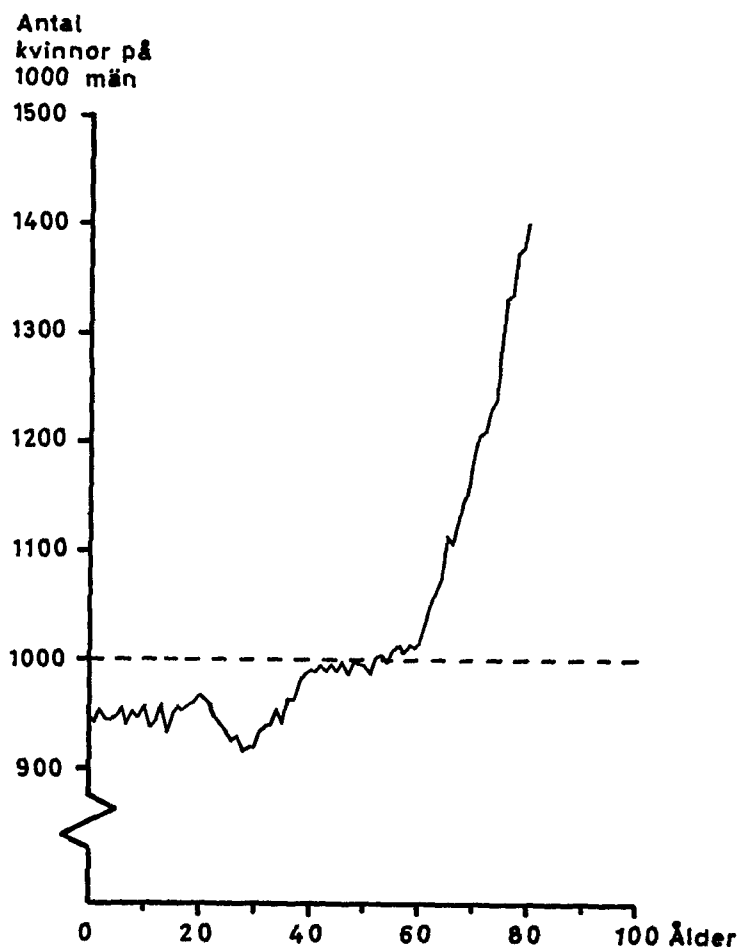
Tidigare var överskottet av kvinnor betydligt större än vad nu är fallet. Men en utjämning har ägt rum och överskottet har reducerats till en obetydlighet. Av nedanstående tabell framgår hur könskvoten förändrats sedan mitten av 1700-talet.

År	Antal kvinnor på 1 000 män	År	Antal kvinnor på 1 000 män
1750	1 127	1930	1 033
1800	1 095	1940	1 016
1850	1 064	1950	1 008
1900	1 049	1960	1 005
1910	1 046	1965	1 002
1920	1 037	1970	1 002

Diagram 2.3 Antel kvinnor på 1 000 män 1970

Number of women per 1.000 men

Övertaligheten bland kvinnorna samt männens överskott vid födelsen innebär att könskvoten varierar avsevärt mellan olika åldersklasser. Att så är fallet framgår av tabell 2.7 och diagram 2.3.

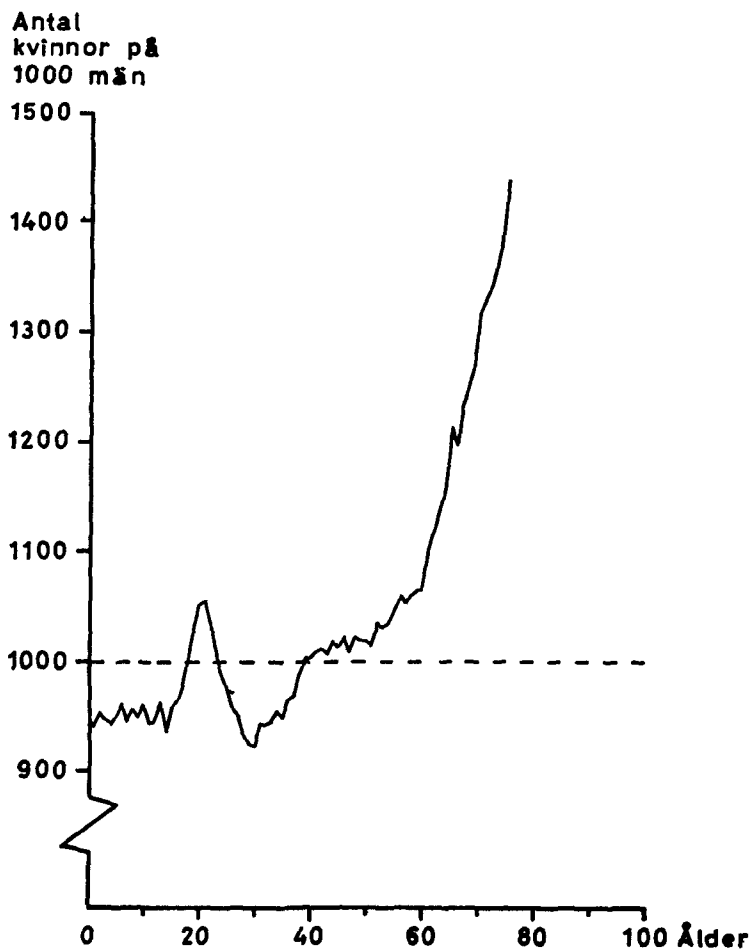
År 1970 hade Sverige ett överskott av kvinnor i åldrarna över 55 år, ett kvinnoöverskott som med växande ålder blir allt större. Övergången från mansöverskott i de yngre åldrarna till kvinnoöverskott i de äldre beror på att männen har en högre dödlighet än kvinnorna. I de högre åldrarna verkar det

åtminstone för tillfället som om männens dödlighet blivit mer eller mindre konstant medan kvinnornas fortfarande avtar, vilket givetvis inte minskar skillnaderna mellan de två könen i detta avseende. Studerar man utvecklingen inom de olika åldersklasserna finner man att den gräns där kvinnorna blir fler än männen har höjts kraftigt de senaste 40 åren.

Kvinnorna var ännu år 1930 övertaliga i samtliga åldrar över 25 år medan övertaligheten 30 år senare inträffade först i åldersklassen 55—59 år.

Diagram 2.4 Antal kvinnor på 1 000 män i tätorter 1970

Number of women per 1.000 men in localities

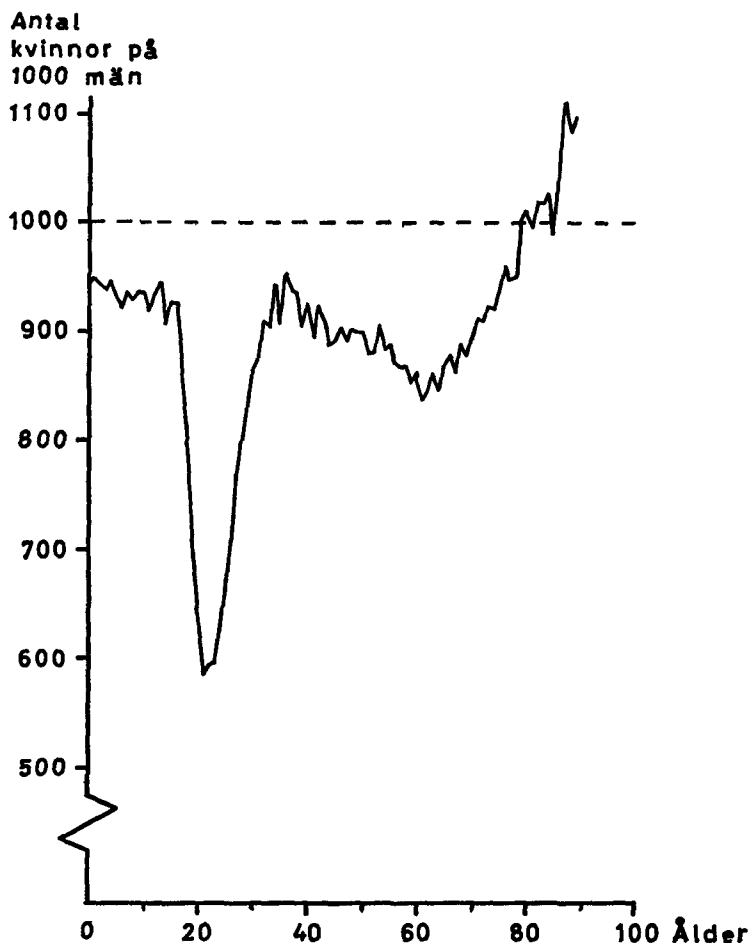

År	Åldersklass då kvinnorna blir fler än männen	År	Åldersklass då kvinnorna blir fler än männen
1900	25—29	1940	35—39
1910	20—24	1950	45—49
1920	25—29	1960	55—59
1930	25—29	1970	55—59

Orsaken till att kvinnoöverskottet minskat med tiden beror framför allt på att männens dödlighet gått ner. Männens och kvinnornas dödsrisker har närmat sig varandra, vilket har medfört att det tagit allt längre tid innan männens överskott vid födelsen reducerats.

Omflyttningens betydelse för de regionala differenserna framgår tydligt om man studerar könsfördelningen i olika åldersklasser inom tätorter och glesbygd. Se tabell 2.8 samt diagram 2.4 och 2.5.

Diagram 2.5 Antal kvinnor på 1 000 män i glesbygd 1970
 Number of women per 1.000 men in sparsely populated areas

Inom glesbygden föreligger ett underskott av kvinnor som gör sig gällande i nästan samtliga åldrar. Underskottet är mest markant i åldrarna kring 20 år. Detta förhållande beror på att flyttningsbenägenheten för kvinnor är större i de yngre åldrarna än för männen. Tätorterna visar följaktligen bland den yngre befolkningen övertalighet för kvinnor kring 20-årsåldern. Kvinnorna blir i tätorterna därefter övertaliga i åldrarna över 40 år. Glesbygden visar kvinnoöverskott först i åldrar över 80 år. Proportionen kvinnor per 1 000 män för olika län framgår av tabell 2.9.

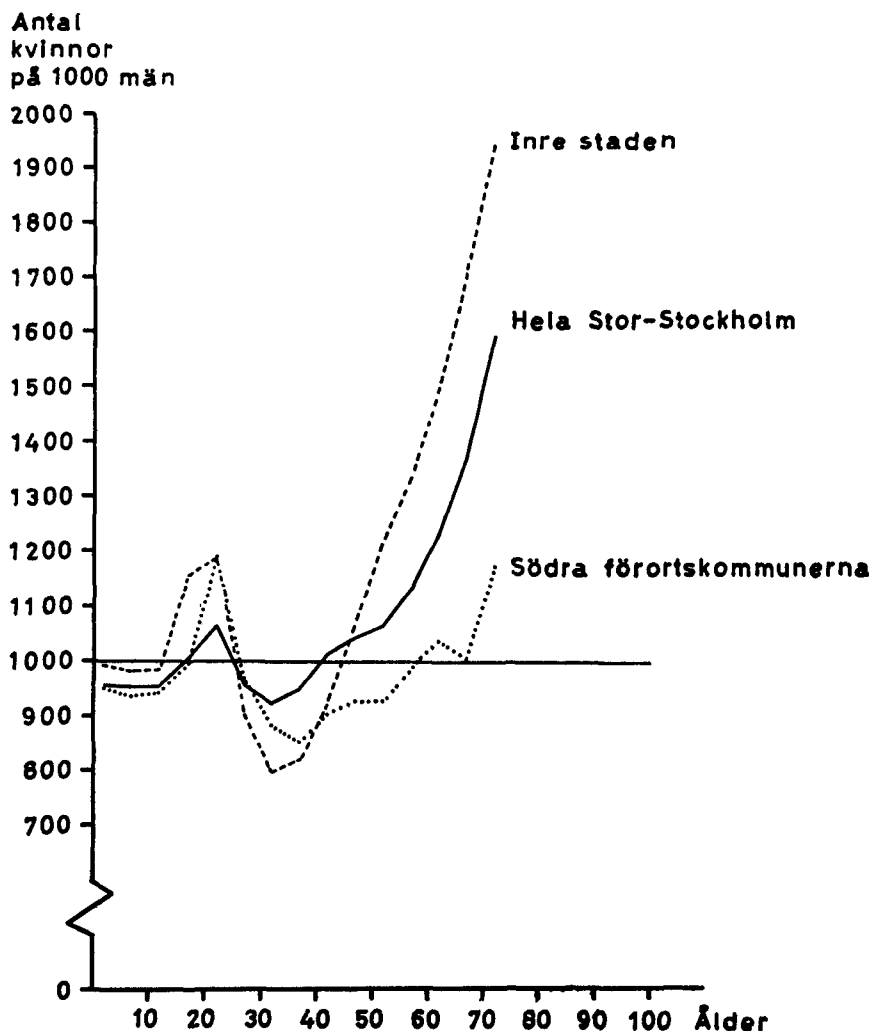
Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Örebro län uppvisar samtliga kvinnoöverskott, där Stockholms län har det största överskottet. Det största kvinnounderskottet finner man i Norrbottens län.

Könsproportionen för de enskilda länen är givetvis beroende av bla näringslivets struktur inom länet, tex industrins inriktning mot kvinnlig eller manlig arbetskraft.

I tabell 2.10 visas könskvoterna länsvis i större åldersklasser. De största variationerna framträder i åldrarna över 45 år där Stockholms län uppvisar den i särklass högsta relativa andelen

Diagram 2.6 Antal kvinnor på 1 000 män i Stor-Stockholm 1970

Number of women per 1.000 men in the Stockholm region

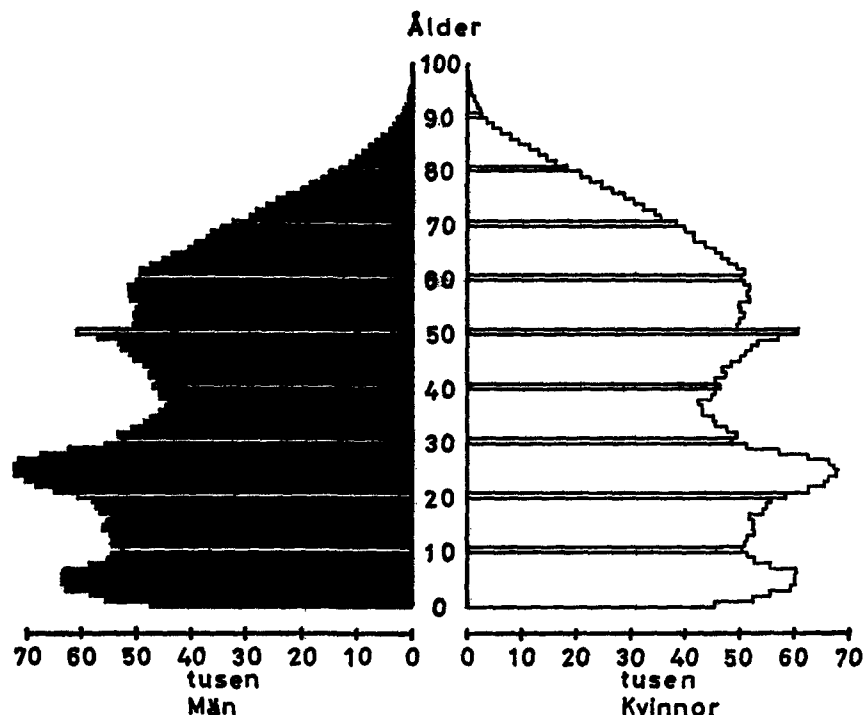
kvinnor, medan norrlandslänen tillsammans med Kronobergs län redovisar de lägsta siffrorna.

Redovisning på riksområden återfinns i tabell 2.11. De största skillnaderna ligger också här i åldrarna över 45 år samt i åldersklassen 15—29 år beroende på att kvinnorna har en större benägenhet att flytta från glesbygdsområdena in till mera tätbefolkade landsdelar än männen. Orsaken till detta torde stå att finna i skillnader i de ekonomiska och sociala

förutsättningar som råder och har rätt inom olika delar av riket.

I konsekvens med vad som ovan sagts uppvisar storstadsområdena ett markant kvinnoöverskott enligt tabell 2.12. Särskilt Stockholmsområdet redovisar höga siffror. I diagram 2.6 redovisas könskvoten för Stor-Stockholm, samt de inom Stor-Stockholm ingående områdesdelarna Inre staden och Södra förortskommunerna. Kurvan för hela Stor-Stockholm

Diagram 2.7 Ålderspyramid för Sverige 1970-11-01
Age pyramid of Sweden

överensstämmer i stor utsträckning med motsvarande kurva för tätorter i diagram 2.4.

2.3.2 Ålderssammansättning

En befolknings ålderssammansättning bestäms av de faktorer som påverkar befolkningens storlek. Den mycket ojämna ålderssammansättningen i Sverige har alltså orsakats av variationer i antalet födslar, omflyttningen samt dödligheten. Det tidigare höga födelseåtalet i kombination med en sedan länge sjunkande dödlighet samt en under senare år icke obetydlig inflyttning har påverkat utvecklingen. De konjunkturbetingade variationerna i födelseåtalet under 1900-talet har givetvis varit av särskilt stor betydelse.

Den ojämna ålderssammansättningen i Sverige framgår av ålderspyramiden i diagram 2.7 samt av tabell 2.13.

Kännetecknande för den svenska ålderspyramiden är bl a dess markanta »midja» i åldrarna 30—45 år, vilken är en

följd av den låga fruktsamheten under 1920—1930-talet. Denna midja kunde för övrigt ha varit ännu mer markerad om inte de senaste årens nettoinflyttning medfört en påspädning i dessa åldrar.

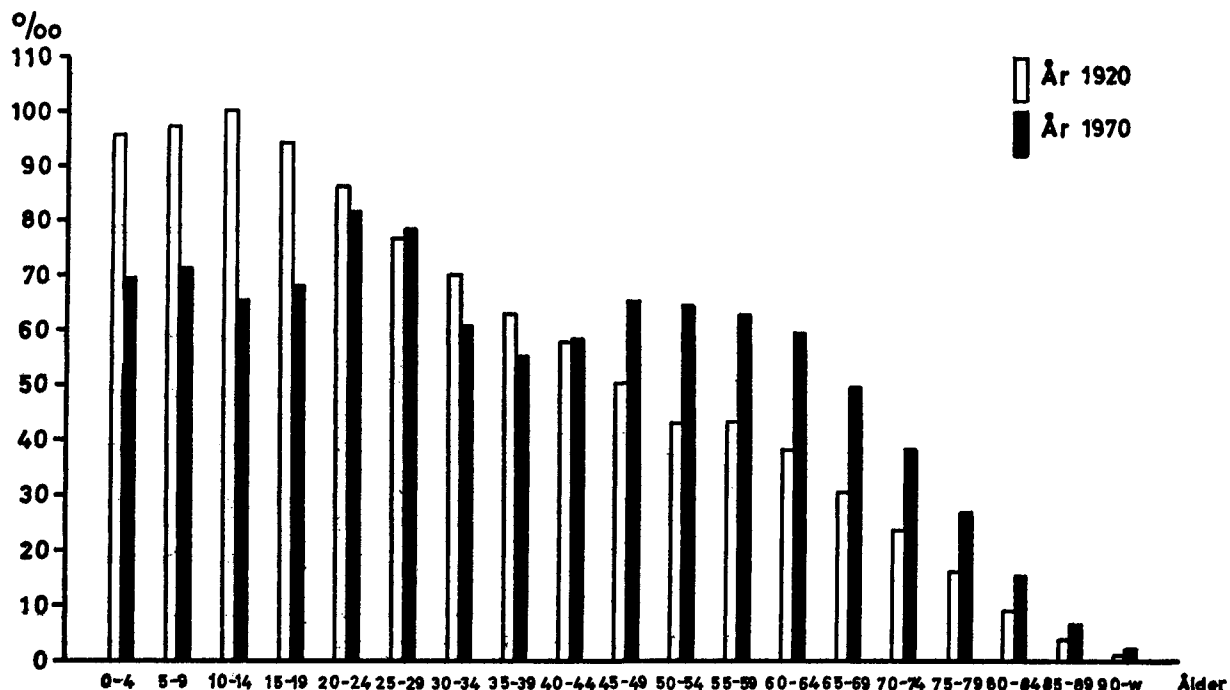
Som en följd av de små födelsekullarna på 1920- och 1930-talet i kombination med en nedgång i fruktsamheten under 1950-talet uppvisar även åldrarna kring 10 år en förhållandevis liten numerär.

De stora födelsekullarna på 1940-talet har medfört en kraftig utbuktning på pyramiden i åldrarna 20—30 år. Denna åldersgrupps reproduktiva effekt har haft till följd att åldrarna kring 5 år visar relativt höga befolkningstal.

Den karaktäristiska »hyllan» vid 50 år motsvaras av 1920 och 1921 års stora födelsekullar.

För åldrarna över 60 år karaktäriseras pyramiden av en regelbunden form med förhållandevis stora åldersklasser. Denna bild grundar sig på de stora födelsekullarna fram till 1910-talet, samt den alltmer reducerade dödligheten. För

Diagram 2.8 Befolkningens relativa fördelning i femårsklasser 1920 och 1970
Relative distribution of the population in five-year groups

övrigt kan den stora utvandringen till Amerika fortfarande spåras i en viss underbeläggning i åldrarna över 70 år.

Ålderssammansättningen i hela riket för vissa större åldersklasser vid FoB 60, FoB 65 och FoB 70 framgår av följande tabell:

Åldersfördelning i procent

Ålder	1960	1965	1970
0-14	22,0	20,7	20,6
15-29	20,0	22,1	22,8
30-49	27,6	25,4	24,0
50-64	18,4	18,9	18,7
65-w	12,0	12,9	13,9
Summa	100,0	100,0	100,0

Tabell 2.14 visar folkmängdsutvecklingen och dess fördelning i olika åldersklasser, åren 1920-1970. Den relativa fördel-

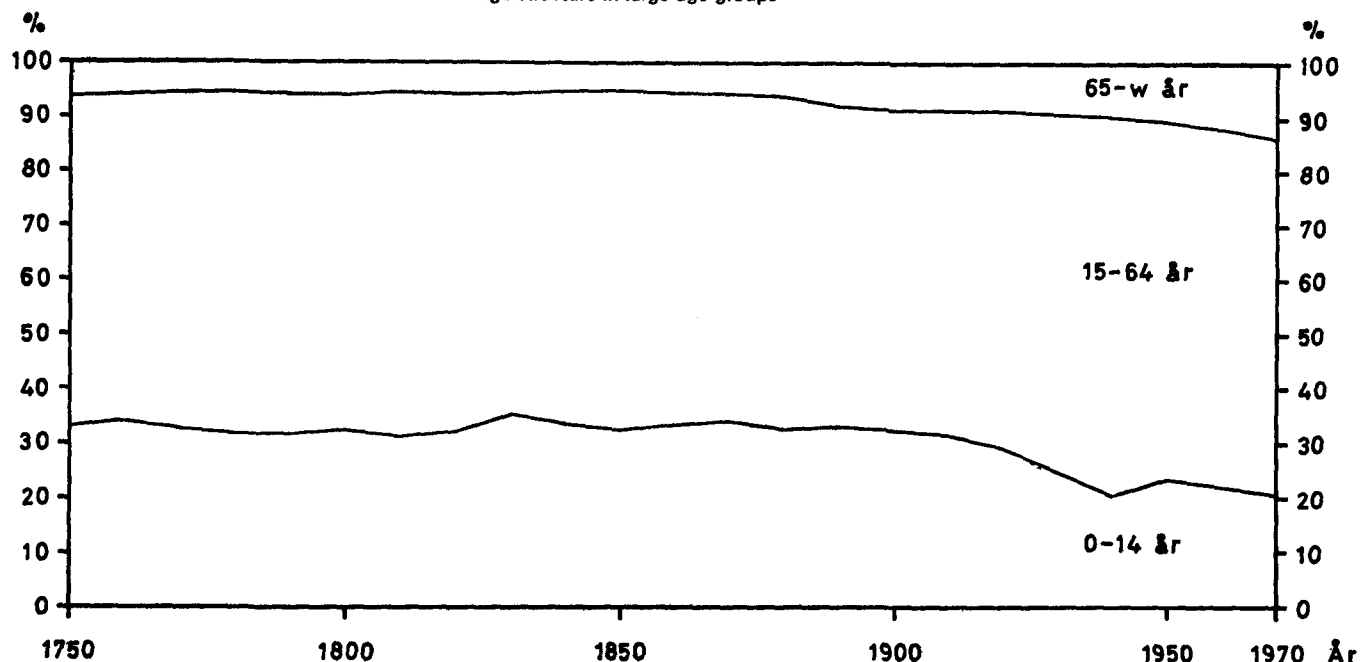
ningen, som även framgår av diagram 2.8, uttrycker på ett annat sätt samma tendenser som kan urskiljas i de absoluta talen.

En ganska stor minskning av andelen i åldrarna under 50 år har ägt rum, medan åldrarna däröver har ökat i motsvarande grad.

Försörjningen av »barn och åldringar» läggs huvudsakligen på de så kallade produktiva åldrarna, som i varje fall till in under 1960-talet har ansetts vara 15-64 år, en nedre gräns som möjligen nu bör höjas. Denna åldersgrupp har under 1900-talet ökat något i betydelse medan åldersgruppen 0-14 år har undergått en relativ minskning. Samtidigt har åldrarna över 65 år ökat i omfattning.

I diagram 2.9 visas förändringarna i ett längre tidsperspektiv. Det framgår att några större förskjutningar inte inträffade under 1800-talet, trots den markanta nedgången i dödligheten under detta sekel. Först efter fruktsamhetsminskningens inträde började ålderssammansättningen att ändra sig genom minskade

Diagram 2.9 Ålderssammansättningen i större grupper 1750—1970
Age structure in large age groups

barnkullar. Man kan slå fast att förändringen i åldersfördelningen huvudsakligen berott på den minskade fruktsamheten, och i mindre grad på förändringar i dödligheten. Anledningen är givetvis uppenbar: dödlighetsminskningen har påverkat alla åldersklasser i allmänhet och de yngre i synnerhet.

Förändringarna i befolkningens ålderssammansättning avspeglar sig också i median- och kvartilåldern vid olika tidpunkter. Se följande tablå:

Median- och kvartilålder 1900—1970

År	Nedre kvartilen	Medianen	Övre kvartilen	Kvartilavstånd
1900	11,4	24,1	45,4	34,0
1910	11,6	25,5	45,9	34,3
1920	12,8	26,7	45,8	33,0
1930	15,1	29,3	47,6	32,5
1940	17,9	32,5	49,7	31,8
1950	16,3	34,2	51,2	34,9
1960	16,7	36,3	53,8	37,1
1965	17,8	36,3	55,0	37,2
1970	18,3	35,5	55,9	37,6

Medianåldern utvisar under hela tidsperioden en tämligen jämn stegring som följd av minskningen av dödlighet och nativitet.

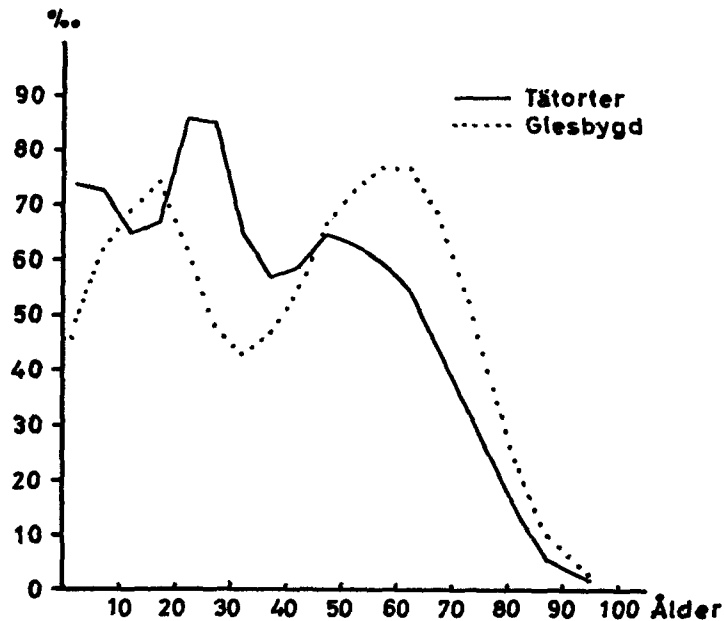
Vid jämförelse av åldersfördelningen mellan glesbygd och tätorter visar sig betydande skillnader, vilka främst är ett resultat av den tidigare omtalade omflyttningen från glesbygd till tätorter. I tabell 2.15 visas ålderssammansättningen i glesbygd och tätorter 1960, 1965 och 1970. Diagram 2.10 illustrerar förhållandena 1970.

En viss omfördelning av åldersklassernas relativa andelar av befolkningen har skett under 1960-talet. I tätorterna har andelen av befolkningen i åldrarna 15—29 år fortsatt att öka i omfattning. Detta beror dels på förskjutningen av åldersfördelningen, dels på att just denna åldersgrupp visar den största benägenheten att flytta från glesbygden. Även åldrarna över 50 år uppvisar fortsatt ökning.

I glesbygden fortsätter den äldsta åldersgruppens andel av befolkningen att öka starkt, medan de yngre åldersgruppernas andel minskar påtagligt, vilket till större delen beror av den reproduktiva befolkningens inflyttning till tätorterna. Se följande tablå:

Diagram 2.10 Relativ åldersfördelning i tätorter och glesbygd 1970

Relative distribution of the population by age in densely and sparsely populated areas

Åldersfördelning i procent

Ålder	1960	1965	1970
<i>Tätort</i>			
0—14	22,1	21,1	21,2
15—29	20,7	23,1	23,8
30—49	28,9	26,3	24,6
50—64	17,5	18,0	17,8
65—w	10,8	11,5	12,6
Summa	100,0	100,0	100,0
<i>Glesbygd</i>			
0—14	21,6	19,4	18,0
15—29	18,1	18,6	18,4
30—49	24,5	22,6	21,2
50—64	20,7	22,0	22,7
65—w	15,1	17,4	19,7
Summa	100,0	100,0	100,0
<i>Hela riket</i>			
0—14	22,0	20,7	20,6
15—29	20,0	22,1	22,8
30—49	27,7	25,4	23,9
50—64	18,4	18,9	18,7
65—w	11,9	12,9	14,0
Summa	100,0	100,0	100,0

Av följande tablå framgår att befolkningen i glesbygden under 60-talet fortsatt att minska i alla åldersklasser, samt att »förgubbningen» av glesbygden fortsätter.

Folkökning i olika åldersklasser
(Index 1960 = 100)

Ålder	Tätort	Glesbygd	Hela riket
<i>1965</i>			
0—14	105,0	77,1	97,6
15—29	123,2	88,3	114,6
30—49	100,3	79,2	95,2
50—64	112,8	91,5	106,3
65—w	118,2	99,1	111,6
Samtliga	110,2	85,9	103,6
<i>1970</i>			
0—14	115,6	61,3	101,0
15—29	139,0	74,8	123,2
30—49	102,7	63,6	93,3
50—64	122,1	80,9	109,5
65—w	140,7	95,7	125,2
Samtliga	120,6	73,6	107,8

I tabell 2.16 lämnas för varje län en översikt av den relativa åldersfördelningen för de tre vanligen använda större åldersgrupperna. Åldersgruppen 0—14 år har år 1970 för samtliga län minskat sin andel av befolkningen i förhållande till år 1900. De lägsta relativtalen uppvisar Jämtlands, Västernorrlands och Värmlands län, alla under 20 %. Beträffande siffran för Stockholms län påverkas denna i stor utsträckning av den låga andelen barn i Stockholms stad, något som för övrigt är ett speciellt drag i storstädernas befolkningsstruktur. Norrbottens och Västmanlands län ligger högst med 23,3 resp 22,8 %. De länsvisa variationerna är en följd av bl a regionalt differentierad fruktsamhet, omflyttningen, tätortsbildningar och dessas storlek inom det egna länet.

I åldersgruppen 15—64 år uppvisar samtliga län en ökning i förhållande till år 1900. De arbetsföra åldrarna uppvisar de högsta talen i de största städerna, vilket även slår igenom vid redovisning på län. Här har Stockholms, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län de största andelarna med 68,1, 66,6 resp 66,0 %, medan Gotland ligger lägst med 62,9 %.

Även andelen i åldrarna över 65 år har för samtliga län ökat sedan 1900. Jämtlands län uppvisar den största andelen år 1970 med 17,3 %. Norrbottens, Västmanlands och Stockholms län har de lägsta andelarna.

Jämfört med förhållandena 1960, har andelen barn i åldern 0—14 år minskat för samtliga län. Andelen personer över 65 år har däremot ökat i alla län, medan andelen personer i åldern 15—64 år minskat utom för Gotlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Vid redovisning på riksområden enligt tabell 2.17 lägger man främst märke till Övre Norrlands stora andel i de yngre åldrarna kombinerat med en liten andel av befolkningen i äldre åldrar. På samma sätt som för länen påverkas även här siffrorna av de regionala variationerna i födelsetalet samt av förekomsten av större tätortsbildningar.

Riksområdena Stockholm, Västsverige och Sydsverige med storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö samt Övre Norrland visar bl a de högsta siffrorna för de arbetsföra åldrarna 15—64 år.

Det har tidigare framförts att de större städerna har en åldersfördelning som avviker från den genomsnittliga i riket. De faktiska förhållandena inom de tre Storstadsområdena Stor-Stockholm, Stor-Göteborg och Stor-Malmö visas i följande tabell.

I förhållande till hela riket har Storstadsområdena en större andel av befolkningen i åldrarna 15—64 år, medan befolkningen i åldrarna från 65 år relativt sett är mindre än riks-

Relativ åldersfördelning i procent

Storstadsområde	Ålder		
	0—14	15—64	65—w
Stor-Stockholm	19,7	68,4	11,9
Stor-Göteborg	21,1	66,8	12,1
Stor-Malmö	20,2	67,1	12,7
Hela riket	20,6	65,5	13,9

genomsnittet. I diagram 2.11 redovisas åldersfördelningen inom storstadsområdena grafiskt. Befolkningens stora andel i åldrarna 20—30 år är framträdande. Mellan 10 och 20 års ålder ligger kurvorna under riksgenomsnittet liksom för åldrarna över 55 år.

Begränsar man sig till en jämförelse av kommunsiffrorna framträder en delvis ny bild.

Relativ åldersfördelning i procent

Kommun	Ålder		
	0—14	15—64	65—w
Stockholm	14,5	69,4	16,1
Göteborg	18,8	68,0	13,2
Malmö	18,6	68,5	12,9
Hela riket	20,6	65,5	13,9

Förutom att andelen i åldrarna 15—64 är större i de största kommunerna jämfört med den i storstadsområdet är andelen barn mindre och andelen över 64 år större.

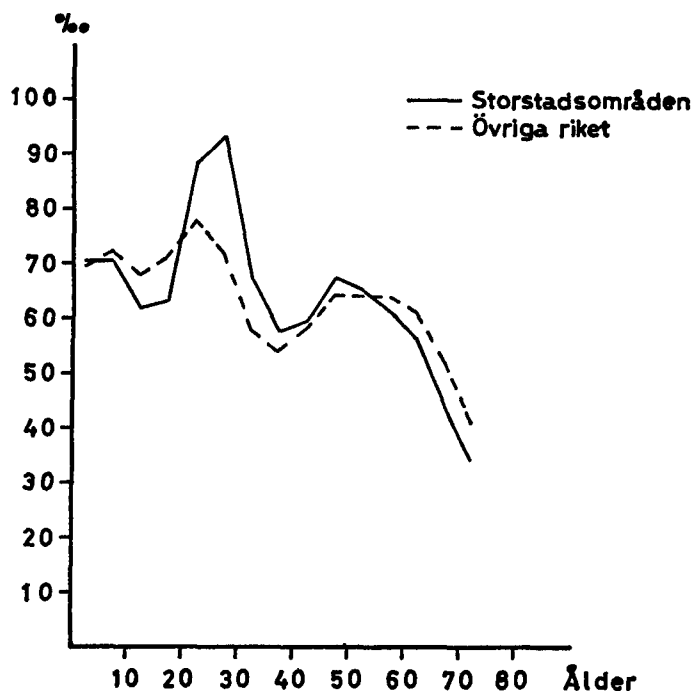
Stockholmsområdet, som avviker mest från genomsnittet i riket, uppvisar dessutom stora interna skillnader mellan de i Storstadsområdet ingående områdesdelarna.

Relativ åldersfördelning i procent

Stor-Stockholm	Ålder		
	0—14	15—64	65—w
Stor-Stockholm	19,7	68,4	11,9
Inre staden	7,5	65,6	26,9
Söderort	18,7	72,1	9,2
Västerort	17,9	70,9	11,2
Norra förortskomm.	24,8	67,9	7,3
Södra förortskomm.	28,5	66,0	5,5
Hela riket	20,6	65,5	13,9

Diagram 2.11 Relativ åldersfördelning i storstadsområden och övriga riket 1970

Relative distribution of the population by age in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions and in the other part of the country

Observera den låga andelen barn och den höga andelen äldre personer i Inre staden, medan förortskommunerna har en helt annan åldersstruktur. Detta framgår tydligt även av diagram 2.12 där de båda extremfallen Inre staden och Södra förortskommunerna redovisas.

Befolkningen i områdesdelen Inre staden minskade mellan 1965 och 1970 med 13,1 % (från 314 000 till 273 000).

2.3.3 Civilståndssammansättning

Civilståndssammansättningen är även den beroende av förändringar i de demografiska komponenterna. Vår nuvarande civilståndsfördelning kan alltså förklaras av variationer i dessa komponenter under förfluten tid.

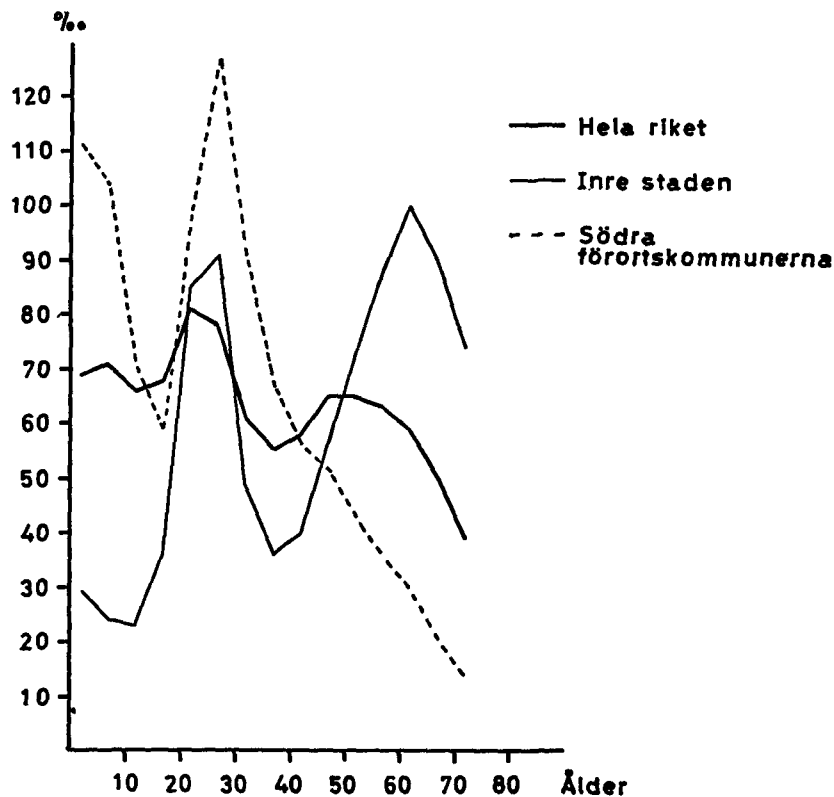
En översikt över hela befolkningens fördelning efter civilstånd år 1970 lämnas i vidstående tablå.

Befolkningens fördelning efter civilstånd 1970

	Män	Kvinnor	Båda könen
<i>Antal</i>			
Barn under 15 år	855 666	810 323	1 665 989
Vuxna ogifta	1 025 401	811 916	1 837 317
Gifta	1 929 445	1 928 875	3 858 320
Änklingar och änkor	119 853	357 449	477 302
Skilda	103 572	134 403	237 975
Samtliga	4 033 937	4 042 966	8 076 903
<i>Relativ fördelning i procent</i>			
Barn under 15 år	21,2	20,0	20,6
Vuxna ogifta	25,4	20,1	22,8
Gifta	47,8	47,8	47,8
Änklingar och änkor	3,0	8,8	5,9
Skilda	2,6	3,3	2,9
Samtliga	100,0	100,0	100,0

Diagram 2.12 Relativ åldersfördelning i Inre staden och Södra förortskommunerna inom Stor-Stockholm jämfört med hela riket 1970

Relative distribution of the population by age in the inner city and in the southern suburban communes of the Stockholm region compared with that of the whole country

Omkring 48 % eller nära hälften av totalbefolkningen utgörs av gifta personer medan barn under 15 år och ogifta upptar något mindre än en fjärdedel vardera. De förut gifta (änklingar, änkor samt skilda) uppgår till knappt 9 % av befolkningen.

I tabell 2.18 redovisas den relativa civilståndsfördelningen vid flertalet folkräkningar från och med 1900. I tabellen lämnas enbart uppgifter för personer över 14 år. Den relativa civilståndsfördelningen påverkas nämligen starkt av den växlande andelen minderåriga (under 15 år) och eftersom samtliga dessa kan betecknas som ogifta, har de uteslutits vid jämförelsen.

Alltsedan år 1920 har andelen vuxna ogifta oavbrutet

minskat från 44 % till endast 29 % år 1970. Andelen gifta har i stället under samma period ökat från 47 % till 61 % år 1960 och 60 % år 1970.

Minskningen i antal ingångna äktenskap 1966–1970 uppgick till 29,2 % eller från 61 100 till 43 300.

Andelen änklingar visar under hela perioden nedåtgående tal medan andelen änkor minskade fram till 1940 för att sedan successivt öka.

Andelen skilda har stigit från 0,2 % år 1900 till 3,7 % år 1970.

Under ovan nämnda begränsning (barn under 15 år ej medräknade) var 1970 andelen gifta män nära 61 % och andelen gifta kvinnor nära 60 %. Skillnaden i dessa tal beror

till större delen på att det totala antalet vuxna kvinnor är större än antalet vuxna män.

Det faktum att det finns betydligt fler änkor än änklingar (357 449 mot 119 853 år 1970) beror dels på männens högre

dödlighet, dels på att den gifte mannen oftast är äldre än sin hustru. Vidare tillkommer männens högre omgiftesfrekvens.

Förändringarna i hela befolkningens civilståndsfördelning mellan 1960, 1965 och 1970 framgår av nedanstående tablå.

Förändring i civilståndsfördelningen 1960—1965, 1965—1970 och 1960—1970

	1960—1965		1965—1970		1960—1970	
	Antal (1 000-tal)	%	Antal (1 000-tal)	%	Antal (1 000-tal)	%
Barn under 15 år	- 40,4	- 2,45	+ 57,5	+ 3,57	+ 17,1	+ 1,06
Vuxna ogifta män	+ 63,8	+ 6,92	+ 39,2	+ 3,98	+ 103,0	+ 11,17
Vuxna ogifta kvinnor	+ 22,1	+ 2,82	+ 5,8	+ 0,72	+ 28,0	+ 3,57
Gifta män	+ 87,3	+ 4,90	+ 60,7	+ 3,25	+ 147,9	+ 8,30
Gifta kvinnor	+ 85,2	+ 4,78	+ 61,1	+ 3,27	+ 146,3	+ 8,20
Änklingar	- 2,2	- 1,78	- 0,6	- 0,51	- 2,8	- 2,28
Änkor	+ 26,7	+ 8,93	+ 32,3	+ 9,94	+ 59,0	+ 19,75
Skilda män	+ 12,4	+ 18,88	+ 25,7	+ 32,98	+ 38,1	+ 58,09
Skilda kvinnor	+ 16,0	+ 17,95	+ 29,2	+ 27,79	+ 45,2	+ 50,72
Samtliga	+ 270,9	+ 3,61	+ 310,9	+ 4,00	+ 581,8	+ 7,76

Under perioden 1960—1970 ökade samtliga grupper i antal med undantag av änklingar som redovisar en liten minskning. Av de övriga grupperna ökade antalet skilda med 58 % för männen och 51 % för kvinnorna. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande siffror för 1950—1960 var 66 resp 52 %.

Av tabell 2.19 framgår att kvinnorna i de yngre åldrarna är gifta i betydligt större utsträckning än männen i motsvarande åldrar. I åldrarna över 50 år är förhållandet omvänt.

Av hela åldersgruppen 15—44 år är endast 48 % av männen gifta men hela 59 % av kvinnorna. I de äldre åldrarna från och med femårsklassen 50—54 år är förhållandet det motsatta. För gruppen 65—w år är skillnaden så stor som 65 % gifta män men endast 37 % gifta kvinnor.

Här inverkar männens överdödlighet i förhållande till kvinnorna, vilket framgår av att änkor inom gruppen 65 år och äldre utgör inte mindre än 41 % av alla kvinnor i denna åldersgrupp, medan motsvarande tal för änklingar är 19 %.

Som visats tidigare föreligger vissa skillnader i köns- och ålderssammansättning mellan tätorter och glesbygd, något som även påverkar civilståndssammansättningen.

Då man betraktar andelen ogifta och gifta föreligger för kvinnorna inga större skillnader mellan tätorter och glesbygd. Männen däremot uppvisar en betydligt större andel gifta i tätorterna än i glesbygden. Detta hänger samman med att kvinnorna lämnat glesbygden och flyttat till tätorterna i högre

grad än männen, vilket medfört ett kvinnounderskott på glesbygden. Se följande tablå.

Civilståndssammansättningen i procent 1970 för befolkningen över 14 år

	Ogifta	Gifta	Änkl o änkor	Skilda	Summa
<i>Män</i>					
Tätorter	30,4	62,5	3,4	3,7	100
Glesbygd	39,3	53,8	5,2	1,7	100
Hela riket	32,2	60,7	3,8	3,3	100
<i>Kvinnor</i>					
Tätorter	25,3	59,2	10,8	4,7	100
Glesbygd	24,2	62,2	12,2	1,4	100
Hela riket	25,1	59,6	11,1	4,2	100

Andelen skilda är större i tätorterna. Detta beror förutom från ålders- och könsfördelningen på att skilsmässofrekvensen är högre.

De likheter i civilståndssammansättningen som i tätorter och på glesbygd observerats för kvinnorna visar sig även vid en uppdelning efter ålder. Detta framgår av följande tablå.

Ålder	Tätort		Glesbygd	
	Ogifta	Gifta	Ogifta	Gifta
<i>Män</i>				
15—24	90,1	9,8	96,6	3,3
25—34	40,4	66,7	48,5	49,8
35—44	12,3	82,0	27,8	69,5
45—54	10,3	82,4	24,8	71,6
55—64	9,7	80,9	23,3	70,9
65—74	10,1	74,9	21,9	66,2
75—w	9,8	54,0	17,7	47,9
Samtliga	30,4	62,5	39,3	53,8
<i>Kvinnor</i>				
15—24	76,8	22,7	86,7	13,1
25—34	18,6	77,0	17,1	81,0
35—44	7,8	84,0	8,5	88,2
45—54	7,9	79,6	8,6	85,2
55—64	11,4	67,5	11,8	75,6
65—74	17,4	45,0	16,9	55,5
75—w	20,7	19,0	19,4	25,4
Samtliga	25,3	59,1	24,2	62,1

För de ogifta kvinnorna uppträder den största skillnaden i åldersklassen 15—24 år, där andelen är ca 10 % högre i glesbygd än i tätorter. I åldrarna över 25 år har glesbygden en något högre andel gifta. För männen uppträder stora skillnader i samtliga åldersklasser. Man observerar särskilt den stora andelen av ogifta män i de yngre åldrarna på glesbygden.

För den verkliga civilståndssammansättningen finns dock ingen statistik. Den kraftiga minskningen av antalet ingångna äktenskap efter 1966 betyder knappast att människorna börjat leva åtskilda i större utsträckning nu än tidigare. I stället synes ett nytt mönster ha utvecklats, så att män och kvinnor flyttar ihop och bildar familj utan formell vigsel. Den uppmärksamhet som här har visats civilståndssammansättningen får bli en ses mot bakgrunden av att det nya mönstret fram till och med år 1970 endast i mindre omfattning påverkat jämförbarhet o d i den traditionella statistiken.

Tabell 2.1 Befolkningsförändringar 1961—1970

Population changes

År	Naturlig folkökning			Utrikes omflyttning			Överföringar från och till obefintligregister			Hela folkökningen
	Levande födda	Döda	Överskott	Immi-granter	Emi-granter	Överskott	Från	Till	Överskott	
<i>Antal</i>										
1961	104 501	73 555	30 946	29 619	15 019	14 600	899	2 384	-1 485	44 061
1962	107 284	76 791	30 493	25 084	14 928	10 156	848	2 377	-1 529	39 120
1963	112 903	76 460	36 443	26 950	15 340	11 610	913	2 607	-1 694	46 359
1964	122 664	76 661	46 003	38 334	15 705	22 629	992	1 931	- 939	67 693
1965	122 806	78 194	44 612	49 586	15 977	33 609	840	1 755	- 915	77 306
1966	123 354	78 440	44 914	46 970	19 730	27 240	747	2 319	-1 572	70 582
1967	121 360	79 783	41 577	29 983	19 979	10 004	713	2 608	-1 895	49 686
1968	113 087	82 476	30 611	35 978	23 162	12 816	637	1 842	-1 205	42 222
1969	107 622	83 352	24 270	64 503	20 360	44 143	628	546	82	68 495
1970	110 150	80 026	30 124	77 326	28 653	48 673	405	168	237	79 034
<i>På 1 000 av medelfolkmängden</i>										
1961	13,90	9,78	4,12	3,94	2,00	1,94	0,12	0,32	-0,20	5,86
1962	14,19	10,16	4,03	3,32	1,97	1,34	0,11	0,31	-0,20	5,17
1963	14,85	10,05	4,79	3,54	2,02	1,53	0,12	0,34	-0,22	6,10
1964	16,01	10,01	6,00	5,00	2,05	2,95	0,13	0,25	-0,12	8,84
1965	15,88	10,11	5,77	6,41	2,07	4,35	0,11	0,23	-0,12	10,00
1966	15,80	10,05	5,75	6,02	2,53	3,49	0,10	0,30	-0,20	9,04
1967	15,42	10,14	5,28	3,81	2,54	1,27	0,09	0,33	-0,24	6,32
1968	14,29	10,42	3,87	4,55	2,93	1,62	0,08	0,23	-0,15	5,34
1969	13,51	10,46	3,05	8,10	2,56	5,54	0,08	0,07	0,01	8,60
1970	13,70	9,95	3,75	9,61	3,56	6,05	0,05	0,02	0,03	9,83

Tabell 2.2 Folkmängdsindex länsvis 1900—1970.¹ Basår 1900 = 100
Population indices, by county

Län	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970
Stockholms	120,7	140,0	162,1	185,5	232,5	268,1	311,9
Uppsala	103,5	110,4	111,6	111,5	124,9	135,4	175,4
Södermanlands	106,7	113,8	113,0	114,9	127,8	135,9	148,3
Östergötlands	105,3	109,4	110,9	113,4	124,4	128,0	136,7
Jönköpings	105,6	112,1	114,0	119,1	133,7	140,5	151,0
Kronobergs	99,3	99,7	97,8	95,2	99,1	99,9	104,7
Kalmar	100,2	101,5	101,7	100,3	104,0	103,6	105,8
Gotlands	104,6	105,8	108,9	110,9	111,8	102,9	101,9
Blekinge	102,1	100,5	99,0	99,1	99,9	98,7	104,9
Kristianstads	104,2	110,0	112,2	113,3	118,1	117,0	120,5
Malmöhus	111,7	119,1	124,7	129,5	142,3	152,9	175,6
Hallands	103,9	105,0	106,1	107,0	115,4	120,0	136,0
Göteborgs och Bohus	113,1	126,0	135,5	144,2	165,1	185,3	212,1
Älvsborgs	102,9	107,5	112,1	117,8	128,4	134,2	144,3
Skaraborgs	100,1	101,1	100,5	99,3	103,0	103,8	106,8
Värmlands	102,3	105,7	106,2	105,3	110,7	114,5	111,9
Örebro	106,2	112,1	112,5	116,2	126,7	134,5	142,0
Västmanlands	105,2	113,9	109,1	114,1	137,3	156,9	175,5
Kopparbergs	107,4	116,8	114,7	114,1	122,7	131,3	127,3
Gävleborgs	106,6	112,7	117,5	115,1	119,7	123,1	123,3
Västernorrlands	107,8	114,2	119,9	118,6	122,1	122,9	117,7
Jämtlands	106,0	119,9	120,8	124,5	129,3	125,5	112,4
Västerbottens	112,3	126,8	141,9	153,0	161,2	166,7	162,2
Norrbottnens	119,6	135,8	148,3	160,3	179,2	194,2	189,3
Hela riket	107,5	115,0	119,6	124,0	137,1	145,9	157,2

¹ Folkmängdsuppgifterna avser den 31 december resp år (1960 och 1970 den 1 november) enligt indelningen den 1 januari påföljande år (1900 dock enligt indelningen den 31 december 1900 och 1950 enligt indelningen den 1 januari 1952). I Stockholms län inräknas samtliga år Stockholms kommun.

Tabell 2.3 Folkmängd¹ samt andelen bosatta i tätort länsvis 1960, 1965 och 1970

Total population and population in localities, by county

Län	1960		1965		1970	
	Folk­mängd	Andel bosatta i tätort	Folk­mängd	Andel bosatta i tätort	Folk­mängd	Andel bosatta i tätort
Stockholms	1 269 566	94,3	1 378 397	95,4	1 476 704	96,5
Uppsala	167 735	70,9	183 701	77,3	217 292	79,1
Södermanlands	227 615	71,4	240 502	78,4	248 270	84,0
Östergötlands	357 693	72,8	365 783	77,7	382 205	81,7
Jönköpings	285 271	70,0	295 803	74,0	306 571	78,7
Kronobergs	158 977	54,2	164 167	61,5	166 661	69,1
Kalmar	235 770	60,6	235 591	67,2	240 856	72,2
Gotlands	54 322	41,9	53 751	46,6	53 780	51,7
Blekinge	144 468	63,9	149 154	70,6	153 516	75,7
Kristianstads	256 475	60,6	261 608	66,4	264 161	71,1
Malmöhus	625 667	81,0	667 155	84,6	718 908	87,1
Hallands	170 060	55,8	180 036	61,2	192 710	66,2
Göteborgs och Bohus	624 762	87,8	665 409	89,5	715 201	90,3
Älvsborgs	375 006	64,9	390 150	70,2	403 381	75,3
Skaraborgs	250 180	52,9	254 620	59,8	257 386	66,3
Värmlands	291 085	59,1	287 137	64,1	284 498	69,7
Örebro	262 239	73,5	267 989	78,6	276 790	82,2
Västmanlands	232 589	78,4	249 170	82,6	260 267	87,5
Kopparbergs	285 862	72,7	282 093	76,4	277 201	80,0
Gävleborgs	293 070	68,9	292 581	73,7	293 430	78,1
Västernorrlands	285 620	62,8	277 297	67,8	273 518	73,2
Jämtlands	139 800	42,8	131 046	48,9	125 236	55,8
Västerbottens	239 625	52,2	233 423	58,8	233 205	65,6
Norrbottens	261 672	64,3	259 418	70,6	255 156	76,0
Summa	7 495 129	72,8	7 765 981	77,4	8 076 903	81,4

¹ Folk­mängdsuppgifterna avser den 1 november resp år enligt indelningen den 1 januari påföljande år.

**Tabell 2.4 Folkmängd¹, folkmängdsindex och andel av folk-
mängden i riksområden² 1960, 1965 och 1970**

Population, population indices and relative distribution of the population
in county-blocks

Riksområde	År		
	1960	1965	1970
<i>Absoluta tal</i>			
Stockholm	1 269 566	1 378 397	1 476 704
Östra mellansverige	1 247 871	1 307 145	1 384 824
Småland med öarna	734 340	749 312	767 868
Sydsverige	1 026 610	1 077 917	1 136 585
Västsvrige	1 420 008	1 490 215	1 568 678
Norra mellansverige	870 017	861 811	855 129
Mellersta Norrland	425 420	408 343	398 754
Övre Norrland	501 297	492 841	488 361
Summa	7 495 129	7 765 981	8 076 903
<i>Folkmängdsindex</i> (Basår 1960 = 100)			
Stockholm	100	108,6	116,3
Östra mellansverige	100	104,8	111,0
Småland med öarna	100	102,0	104,7
Sydsverige	100	105,0	110,7
Västsvrige	100	104,9	110,5
Norra mellansverige	100	99,1	98,3
Mellersta Norrland	100	96,0	93,7
Övre Norrland	100	98,3	97,4
Summa	100	103,6	107,8
<i>Andel av totalbefolkningen</i>			
Stockholm	16,9	17,7	18,3
Östra mellansverige	16,6	16,8	17,1
Småland med öarna	9,8	9,6	9,5
Sydsverige	13,7	13,9	14,1
Västsvrige	18,9	19,2	19,4
Norra mellansverige	11,6	11,1	10,6
Mellersta Norrland	5,7	5,3	4,9
Övre Norrland	6,7	6,3	6,0
Summa	100	100	100

¹ Folkmängdsuppgifterna avser den 1 november resp år enligt in-
delningen den 1 januari påföljande år.

² Riksområdenas omfattning framgår av Folk- och bostadsräkningen
1970 (SOS), del 3.

Tabell 2.5 Folkmängd och folkmängdsindex i storstadsområden¹ 1960, 1965 och 1970

Population and population indices in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions

Storstadsområde Områdesdel	Folkmängd (1 000-tal)			Folkmängdsindex (Basår 1960 = 100)	
	1960	1965	1970	1965	1970
Stor-Stockholm	1 162,0	1 258,6	1 344,8	108,3	115,7
Inre staden	347,4	314,3	272,9	90,5	78,6
Söderort	312,4	328,5	322,0	105,2	103,1
Västerort	148,7	144,4	151,6	97,1	102,0
Norra förortskommunerna	245,4	314,8	373,3	128,3	152,1
Södra förortskommunerna	108,1	156,7	225,0	144,9	208,1
Stor-Göteborg	564,0	615,0	675,1	109,1	119,7
Göteborg	415,8	438,2	451,1	105,4	108,5
Askim-Styrsö	6,7	8,4	14,1	124,8	209,0
Norra Stor-Göteborg	38,7	46,1	55,0	119,0	142,1
Nordöstra Stor-Göteborg	26,6	31,7	41,0	119,1	154,0
Sydöstra Stor-Göteborg	57,7	69,6	85,1	120,7	147,5
Södra Stor-Göteborg	18,5	21,1	28,9	114,0	156,3
Stor-Malmö	368,7	405,6	442,3	110,0	119,9
Malmö	234,1	255,1	264,9	109,0	113,2
Lund	42,8	47,9	55,6	112,0	129,9
Trelleborg	33,3	35,0	35,9	105,1	107,9
Övriga kommuner	58,5	67,5	85,8	115,3	146,6

¹ Enligt indelningen den 1 januari 1971.

Tabell 2.6 Befolkningsförändringar 1961—1970 i promille av folkmängden 1961-01-01

Population changes

Län	Total folk- ökning ¹	Födelse- över- skott	Inrikes flyttnings- överskott	Utrikes flyttnings- över- skott ²
Stockholms	166,1	63,4	61,9	40,7
Uppsala	246,3	89,5	119,0	37,8
Södermanlands	102,6	49,6	1,7	51,4
Östergötlands	61,2	38,3	- 2,4	25,3
Jönköpings	77,0	50,8	- 8,6	34,9
Kronobergs	84,4	35,1	6,4	42,8
Kalmar	8,7	25,4	- 39,9	23,1
Gotlands	- 7,8	31,0	- 42,9	4,1
Blekinge	65,3	37,7	- 17,1	44,6
Kristianstads	42,8	31,4	- 4,0	15,4
Malmöhus	142,3	49,7	60,2	32,5
Hallands	169,4	46,6	96,1	26,7
Göteborgs och Bohus	125,6	66,8	22,1	36,7
Älvsborgs	94,8	45,4	0,9	48,5
Skaraborgs	36,1	35,8	- 23,0	23,3
Värmlands	- 20,1	15,9	- 50,0	14,0
Örebro	46,4	36,4	- 18,7	28,7
Västmanlands	133,4	78,8	- 0,1	54,7
Kopparbergs	- 31,5	26,3	- 73,4	15,6
Gävleborgs	- 1,3	25,3	- 42,0	15,4
Västernorrlands	- 42,7	23,0	- 73,2	7,5
Jämtlands	- 105,1	13,7	- 125,3	6,5
Västerbottens	- 25,9	53,6	- 85,4	5,9
Norrbottnens	- 24,6	86,0	- 123,5	12,9
Hela riket	78,0	48,0	± 0,0	30,0

¹ Exklusive indelningsändringar.

² Inklusive överföringar från och till obefintligregistret.

Tabell 2.7 Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i hela riket 1960, 1965 och 1970

Number of women per 1.000 men in different age groups in the whole country

Ålder	År		
	1960	1965	1970
0—4	944	947	946
5—9	946	945	949
10—14	952	947	946
15—19	960	956	955
20—24	977	943	954
25—29	981	944	925
30—34	990	968	937
35—39	985	988	967
40—44	981	987	991
45—49	985	986	993
50—54	998	993	996
55—59	1 040	1 013	1 011
60—64	1 076	1 071	1 045
65—69	1 137	1 125	1 128
70—74	1 189	1 212	1 212
75—79	1 207	1 282	1 336
80—84	1 238	1 326	1 428
85—89	1 307	1 372	1 501
90—w	1 557	1 568	1 653
Samtliga åldrar	1 005	1 002	1 002

Tabell 2.8 Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i tätorter och glesbygd 1960, 1965 och 1970

Number of women per 1.000 men in different age groups in densely and sparsely populated areas

Ålder	1960		1965		1970	
	Tätort	Glesbygd	Tätort	Glesbygd	Tätort	Glesbygd
0—4	945	940	950	937	947	944
5—9	947	941	949	930	952	931
10—14	959	936	950	936	950	928
15—19	1 018	821	1 005	812	987	841
20—24	1 082	703	1 024	637	1 025	610
25—29	1 027	829	971	806	950	752
30—34	1 025	875	981	910	943	899
35—39	1 014	891	1 010	901	975	927
40—44	1 014	888	1 011	900	1 010	908
45—49	1 026	880	1 016	888	1 017	898
50—54	1 053	874	1 033	878	1 027	890
55—59	1 110	900	1 070	869	1 057	870
60—64	1 169	911	1 154	888	1 116	852
65—69	1 256	932	1 237	903	1 231	875
70—74	1 329	959	1 357	935	1 345	912
75—w	1 429	965	1 507	983	1 585	995
Samtliga åldrar	1 052	889	1 041	878	1 034	873

Tabell 2.9 Antal kvinnor på 1 000 män länsvis 1960, 1965 och 1970

Number of women per 1.000 men, by county

Län	1960	1965	1970
Stockholms	1 086	1 068	1 059
Uppsala	1 027	1 020	1 012
Södermanlands	988	985	987
Östergötlands	1 006	1 001	1 000
Jönköpings	992	989	995
Kronobergs	954	950	956
Kalmar	975	974	978
Gotlands	985	978	975
Blekinge	989	975	980
Kristianstads	988	987	990
Malmöhus	1 041	1 033	1 031
Hallands	980	976	977
Göteborgs och Bohus	1 024	1 011	1 006
Älvsborgs	1 002	998	994
Skaraborgs	972	971	973
Värmlands	967	977	981
Örebro	997	999	1 002
Västmanlands	954	961	969
Kopparbergs	972	976	980
Gävleborgs	980	980	980
Västernorrlands	974	979	982
Jämtlands	941	950	954
Västerbottens	946	959	965
Norrbottnens	937	941	952
Hela riket	1 005	1 002	1 002

Tabell 2.10 Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser länsvis 1970

Number of women per 1.000 men in different age groups, by county

Län	Ålder					Hela länet
	0—14	15—29	30—44	45—59	60—w	
Stockholms	953	998	953	1 066	1 449	1 059
Uppsala	950	996	946	1 020	1 171	1 012
Södermanlands	949	926	953	1 005	1 126	987
Östergötlands	947	940	979	1 005	1 149	1 000
Jönköpings	949	946	1 003	975	1 119	995
Kronobergs	922	931	960	918	1 048	956
Kalmar	957	917	965	961	1 083	978
Gotlands	925	906	987	970	1 104	975
Blekinge	940	914	930	985	1 138	980
Kristianstads	953	919	965	971	1 145	990
Malmöhus	950	965	969	1 032	1 275	1 031
Hallands	936	932	965	944	1 117	977
Göteborgs och Bohus	944	943	938	1 015	1 236	1 006
Älvsborgs	946	933	970	999	1 141	994
Skaraborgs	956	896	976	971	1 075	973
Värmlands	941	925	986	950	1 101	981
Örebro	951	954	979	1 003	1 127	1 002
Västmanlands	928	939	950	980	1 086	969
Kopparbergs	947	893	984	977	1 103	980
Gävleborgs	948	899	957	982	1 118	980
Västernorrlands	946	895	983	984	1 108	982
Jämtlands	941	878	1 002	931	1 023	954
Västerbottens	942	940	997	953	1 008	965
Norrbottnens	949	904	957	935	1 043	952
Hela riket	947	945	964	1 000	1 180	1 002

Tabell 2.11 Antal kvinnor på 1 000 män inom olika åldersklasser i riksområden 1970
Number of women per 1.000 men in different age groups in county-blocks

Riksområde	Ålder					Samtliga
	0—14	15—29	30—44	45—59	60—w	
Stockholm	953	998	953	1 066	1 449	1 059
Östra mellansverige	945	949	963	1 002	1 133	994
Småland med öarna	944	931	981	958	1 090	979
Sydsverige	949	948	962	1 011	1 222	1 014
Västsverige	945	932	955	995	1 165	994
Norra mellansverige	945	905	975	969	1 107	980
Mellersta Norrland	944	890	989	966	1 079	973
Övre Norrland	946	921	975	944	1 025	958
Hela riket	947	945	964	1 000	1 180	1 002

Tabell 2.12 Antal kvinnor på 1 000 män i storstadsområdena 1970

Number of women per 1.000 men in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions

Stor-Stockholm	1 070
Inre staden	1 288
Söderort	1 043
Västerort	1 082
Norra förortskommunerna	1 008
Södra förortskommunerna	970
Stor-Göteborg	1 005
Göteborg	1 023
Askim-Styrsö	992
Norra Stor-Göteborg	946
Nordöstra Stor-Göteborg	957
Sydöstra Stor-Göteborg	995
Södra Stor-Göteborg	948
Stor-Malmö	1 040
Malmö	1 060
Lund	1 129
Trelleborg	949
Övriga kommuner	968

Tabell 2.13 Befolkning efter kön och ålder (födelseår) i femårs-klasser i hela riket 1970

Population by sex and age in the whole country

Ålder	Män	Kvinnor	Summa
0—4	288 126	272 649	560 775
5—9	295 044	279 968	575 012
10—14	272 496	257 706	530 202
15—19	281 867	269 292	551 159
20—24	336 406	321 093	657 499
25—29	329 163	304 487	633 650
30—34	252 989	237 029	490 018
35—39	226 117	218 654	444 771
40—44	237 035	234 915	471 950
45—49	264 703	262 934	527 637
50—54	261 392	260 451	521 843
55—59	252 886	255 709	508 595
60—64	234 857	245 458	480 315
65—69	188 416	212 463	400 879
70—74	141 004	170 915	311 919
75—79	92 466	123 523	215 989
80—84	51 439	73 430	124 869
85—89	21 227	31 872	53 099
90—94	5 521	8 944	14 465
95—99	741	1 373	2 114
100—w	42	101	143
Summa	4 033 937	4 042 966	8 076 903

Tabell 2.14 Folkmängden och dess relativa fördelning efter ålder i hela riket 1920—1970¹
 Total population and relative distribution of the population by age in the whole country

Ålder	1920	1930	1940	1950	1960	1965	1970
<i>Folkmängd</i>							
0—4	564 271	452 548	445 195	608 915	505 229	548 750	560 775
5—9	573 488	524 870	409 228	590 603	533 482	523 558	575 012
10—14	591 494	547 981	446 791	451 184	610 184	536 220	530 202
15—19	557 327	558 334	519 959	416 290	594 245	618 701	551 159
20—24	508 252	555 319	538 341	459 309	466 221	614 724	657 499
25—29	452 619	506 431	545 075	533 331	435 413	481 426	633 650
30—34	413 217	463 568	544 485	542 594	470 140	440 762	490 018
35—39	371 766	421 099	498 212	544 708	533 510	471 298	444 771
40—44	341 949	388 293	452 580	540 135	535 986	531 480	471 950
45—49	297 766	349 083	405 730	488 506	533 745	530 904	527 637
50—54	254 775	316 761	366 831	435 255	521 888	524 009	521 843
55—59	255 892	270 240	320 844	380 099	461 409	505 534	508 595
60—64	225 480	221 705	279 046	329 807	396 459	437 213	480 315
65—69	179 612	208 158	221 534	269 959	325 792	361 958	400 879
70—74	138 579	163 606	160 050	208 961	253 671	279 274	311 919
75—79	97 041	106 453	120 968	135 279	172 572	193 528	215 989
80—84	52 986	57 920	66 017	68 485	97 475	108 750	124 869
85—89	22 271	23 328	24 267	30 199	37 533	45 075	53 099
90—w	5 704	6 494	6 279	8 210	10 175	12 817	16 722
Summa	5 904 489	6 142 191	6 371 432	7 041 829	7 495 129	7 765 981	8 076 903
<i>Relativ fördelning i promille</i>							
0—4	96	74	70	87	67	71	69
5—9	97	86	64	84	71	67	71
10—14	100	89	70	64	81	69	66
15—19	94	91	82	59	79	80	68
20—24	86	90	84	65	62	79	81
25—29	77	82	86	76	58	62	78
30—34	70	75	85	77	63	57	61
35—39	63	69	78	77	71	61	55
40—44	58	63	71	77	72	68	58
45—49	50	57	64	69	71	68	65
50—54	43	52	58	62	70	67	65
55—59	43	44	50	54	62	65	63
60—64	38	36	44	47	53	56	60
65—69	30	34	35	38	44	47	50
70—74	24	27	25	30	34	36	39
75—79	16	17	19	19	23	25	27
80—84	9	9	10	10	13	14	15
85—89	4	4	4	4	5	6	7
90—w	1	1	1	1	1	2	2
Summa	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000

¹ Folkmängdsuppgifterna avser den 31 december åren 1920—1950 och den 1 november 1960—1970.

Tabell 2.15 Folkmängdens relativa fördelning efter ålder i tät-orter och glesbygd 1960, 1965 och 1970¹

Relative distribution of the population by age in densely and sparsely populated areas

Ålder	1960		1965		1970	
	Tät-orter	Glesbygd	Tät-orter	Glesbygd	Tät-orter	Glesbygd
0—4	70	60	75	56	74	49
5—9	71	71	68	64	73	62
10—14	80	86	68	74	65	69
15—19	79	81	79	82	67	74
20—24	65	54	84	62	86	62
25—29	63	46	68	42	85	48
30—34	67	51	61	44	65	43
35—39	75	60	63	52	57	47
40—44	74	65	70	62	59	55
45—49	72	70	69	68	65	67
50—54	68	73	66	73	63	73
55—59	58	70	62	76	60	77
60—64	49	64	52	71	55	77
65—69	40	53	42	62	45	69
70—74	31	42	32	48	35	55
75—79	21	29	22	34	24	38
80—84	11	17	12	20	14	22
85—89	4	7	5	8	6	10
90—w	1	2	1	2	2	3
Summa	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000

¹ Uppgifterna hänför sig till den 1 november resp år.

Tabell 2.16 Folkmängdens relativa fördelning på större åldersklasser länsvis 1900, 1940, 1950, 1960 och 1970

Relative distribution of the population in large age groups, by county

Län	0—14 år					15—64 år					65—w år				
	1900	1940	1950	1960	1970	1900	1940	1950	1960	1970	1900	1940	1950	1960	1970
Stockholms	272	157	216	208	201	665	761	692	682	681	63	82	92	109	118
Uppsala	321	199	233	223	217	591	697	658	648	643	88	104	109	130	140
Södermanlands	336	197	237	225	218	580	701	658	652	645	84	102	106	123	137
Östergötlands	315	203	235	221	208	590	694	658	656	649	95	102	107	123	143
Jönköpings	328	206	236	227	215	569	695	660	653	644	103	99	105	120	141
Kronobergs	332	214	230	217	208	566	671	648	643	635	102	114	122	140	156
Kalmar	319	218	238	219	203	576	673	647	649	636	105	109	115	132	161
Gotlands	268	235	263	244	219	609	656	621	623	629	122	108	116	133	152
Blekinge	342	227	246	213	206	579	673	638	654	642	79	100	115	133	152
Kristianstads	310	227	241	218	205	594	669	641	641	636	96	104	119	141	159
Malmöhus	313	198	224	208	200	615	707	665	665	660	71	95	110	127	141
Hallands	327	212	233	221	215	577	683	654	649	638	96	105	113	131	147
Göteborgs och Bohus	323	191	220	214	203	605	724	686	672	666	72	85	94	114	131
Älvsborgs	317	202	227	217	211	579	696	666	658	645	105	102	107	125	144
Skaraborgs	314	207	232	222	213	581	681	651	642	630	105	112	118	136	157
Värmlands	314	203	220	212	196	581	693	668	660	644	105	104	112	127	160
Örebro	331	175	227	213	201	582	719	664	663	650	87	105	109	124	149
Västmanlands	335	199	245	236	228	586	703	660	660	656	79	98	95	104	116
Kopparbergs	339	195	232	225	200	582	709	661	650	643	80	96	107	125	157
Gävleborgs	350	211	235	220	200	579	700	662	656	645	71	89	103	125	155
Västernorrlands	366	231	249	224	197	573	688	656	658	650	61	82	95	118	153
Jämtlands	344	230	258	229	191	578	679	642	642	636	78	91	101	129	173
Västerbottens	380	270	278	248	213	564	663	644	657	658	56	68	78	95	129
Norrbottnens	389	297	308	273	233	563	640	625	649	658	48	63	67	78	109
Hela riket	324	204	234	220	206	592	702	663	660	655	84	94	102	120	139

Tabell 2.17 Folkmängdens relativa fördelning på större åldersgrupper inom riksområden samt riksområdenas tätortsgrad 1970

Relative distribution of the population in large age groups in county-blocks and the urbanization-degree of the county-blocks

Riksområde	Ålder			Tätortsgrad i procent
	0—14	15—64	65—w	
Stockholm	20,1	68,1	11,8	96,5
Östra mellansverige	21,3	64,9	13,8	82,9
Småland med öarna	21,0	63,9	15,2	72,7
Sydsverige	20,2	65,2	14,6	81,9
Västsverige	20,8	65,1	14,0	79,5
Norra mellansverige	19,9	64,4	15,7	75,9
Mellersta Norrland	19,5	64,6	15,9	67,7
Övre Norrland	22,3	65,8	11,9	71,1
Hela riket	20,6	65,5	13,9	81,4

Tabell 2.18 Civilståndsfördelning per 1 000 av befolkningen över 14 år, 1900—1970
Distribution of marital status per 1.000 inhabitants over 14 years of age

Civilstånd	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1965	1970
<i>Män över 14 år</i>									
Ogifta	434	442	450	447	407	328	319	323	323
Gifta	505	498	489	492	533	610	616	612	607
Änklingar	59	58	58	55	52	47	42	40	38
Skilda	1	2	3	5	8	15	23	26	33
Summa	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
<i>Kvinnor över 14 år</i>									
Ogifta	412	421	426	423	371	284	265	260	251
Gifta	468	464	460	468	518	596	603	602	597
Änkor	117	113	109	101	98	98	101	105	111
Skilda	2	3	5	8	13	22	30	34	42
Summa	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
<i>Båda könen över 14 år</i>									
Ogifta	423	431	438	435	389	306	292	291	287
Gifta	486	480	474	480	525	603	610	607	602
Änklingar och änkor	90	87	84	79	75	73	72	72	75
Skilda	2	2	4	7	11	18	27	30	37
Summa	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000

Tabell 2.19 Relativ civilståndsfördelning inom olika åldersklasser över 14 år, 1970
Relative distribution of marital status by age for the population over 14 years of age

Ålder	Män					Kvinnor				
	Ogifta	Gifta	Änkl	Skilda	Summa	Ogifta	Gifta	Änkor	Skilda	Summa
15—19	999	1	—	0	1 000	981	19	—	0	1 000
20—24	842	156	0	2	1 000	616	376	1	8	1 000
25—29	418	563	1	18	1 000	236	730	3	31	1 000
30—34	210	752	1	36	1 000	117	832	6	45	1 000
35—39	155	797	3	44	1 000	84	850	11	55	1 000
40—44	145	800	5	51	1 000	75	843	21	60	1 000
45—49	140	798	9	53	1 000	78	820	35	66	1 000
50—54	127	804	16	52	1 000	82	792	63	63	1 000
55—59	131	791	28	50	1 000	101	735	105	59	1 000
60—64	133	775	47	44	1 000	129	649	171	52	1 000
65—69	138	745	81	36	1 000	163	532	261	43	1 000
70—74	133	694	142	30	1 000	185	401	375	39	1 000
75—79	127	608	241	24	1 000	197	275	493	35	1 000
80—84	121	479	377	22	1 000	210	163	594	33	1 000
85—89	114	338	531	17	1 000	213	84	673	30	1 000
90—w	106	188	692	15	1 000	219	34	724	23	1 000
Summa	323	607	38	33	1 000	251	597	111	42	1 000
<i>Större åldersgrupper</i>										
15—44	496	480	1	23	1 000	377	586	6	31	1 000
45—64	133	793	24	50	1 000	97	751	92	60	1 000
65—w	131	654	185	30	1 000	185	370	406	38	1 000
Summa	323	607	38	33	1 000	251	597	111	42	1 000

3 Fruksamhet och dödlighet

3.1 FRUKTSAMHET

3.1.1 Fruksamheten i allmänna drag

Det årliga antalet levande födda barn har under 1960-talet varierat mellan 105 000 och 123 000. År 1961 föddes 104 500 barn, varefter antalet steg kontinuerligt till 123 400 år 1966. År 1967 var antalet ännu över 120 000, men en hastig minskning ägde därefter rum och antalet var nere i 107 600 år 1969. År 1970 var antalet 110 200. Se tabell 3.1. Som framgår av denna har allmänna födelsetalet varierat perioden 1961—1970 mellan 13,5 ‰ år 1969 och 16,0 ‰ år 1964.

Som ett sammanfattande mått på fruktsamhetsnivån under ett kalenderår används ofta det s k summerade fruktsamhets-talet. Detta beräknas som summan av de åldersspecifika fruktsamhetstalen och kan tolkas som det totala antalet levande födda barn en kvinna skulle föda under sin fruktsamma period om kalenderårets fruktsamhet gäller och ingen dödlighet förekommer före den fruktsamma periodens slut. I tabell 3.1 redovisas de summerade fruktsamhetstalen för åren 1961—1970.

Av dessa framgår att det har varit ganska stora variationer i fruktsamheten under 1960-talet. Som förklaring till variationerna brukar ibland anges konjunkturvåxlingarna men också andra faktorer inverkar. Av störst intresse torde familjeplaneringen vara, vilken givetvis har en bakgrundsförklaring, men som i sin tur ger upphov till svängningar utifrån förskjutningseffekter (acceleration eller fördröjning). Dessa kan i sin tur sedan i det totala fruktsamhetsmättet skärpas eller neutraliseras med hänsyn till »konjunkturerna» för de nya kohorter som aktuell mätperiod inträtt i de mest fruktsamma åldrarna. Här kan vidare erinras om de två nya medel som inträtt i familjeplaneringens tjänst under 1960-talet, nämligen p-pillret och en markerad successiv ökning av de legala aborterna.

P-pillret släpptes ut på den svenska marknaden år 1964.

Då pillret var som mest i bruk anses att ca 400 000 kvinnor använde det. Antalet legala aborter har enligt tabell 3.1 ökat från 2 800 år 1961 till 16 100 år 1970.

Siffrorna som avser de legala aborterna bör tolkas med försiktighet. Man kan sålunda inte anta att vid en strängare tillämpning av abortlagstiftningen skulle ha fötts 13 000 flera barn år 1970. En tolkning kan istället vara att den liberalare tillämpningen av abortlagstiftningen har medfört att aborterna i viss utsträckning har ersatt de konventionella preventivmedlen. I detta sammanhang bör också observeras att den ökning av legala aborter som statistiken redovisar i viss mån är skenbar. Det totala antalet aborter (legala och illegala) bör inte ha ökat i samma omfattning eftersom den liberalare tolkningen av abortlagstiftningen rimligtvis bör ha medfört att antalet illegala aborter minskat kraftigt. Några möjligheter att med siffror verifiera påståendet finns inte.

Redan tidigare har påpekats att det har varit ganska stora variationer i den årliga fruktsamheten under 1960-talet. Vid analys av befolkningsförändringar brukar man emellertid inte fästa så stort avseende vid de årliga variationerna. Anledningen till detta är att barnafödandet under ett år förekommer bland ca 30 årgångar (kohorter) av kvinnor, nämligen de som är i åldern 15—45 år. De olika årgångarna kan tidigare-lägga eller senarelägga sitt barnafödande jämfört med vad som skedde i äldre kohorter när dessa var i motsvarande åldersklass. Det höga antalet födda under mitten av 1940-talet förklaras således i viss utsträckning dels av att de årgångar kvinnor som normalt borde ha fött sina flesta barn under 1930-talet senarelade sitt barnafödande till 1940-talet, dels av att de yngre årgångarna av kvinnor tidigare-lade sitt barnafödande.

Summeras fruktsamheten för olika kohorter av kvinnor erhålles möjligheter att analysera de långsiktiga förändringarna. Följande resultat kan noteras (se tabell 3.2 och 3.3):

- Födelserna har i större omfattning än tidigare koncentrerats till åldrarna mellan 20 och 30 år. Detta gäller åtminstone för kvinnor som är födda till och med 1940-talets början.
- De årgångar (födda år 1916—1925) som avslutat sin fruktsamhet under 1960-talet har något högre medelbarnantal än de kvinnor som är födda 10-årsperioden tidigare. Medelbarnantalet är ca 2 040 barn per 1 000 kvinnor mot 1 900.
- De årgångar, som är födda 1926—1935, vilka i stort sett avslutat sin reproduktion under 1960-talet uppvisar ett medelbarnantal som är ca 2 080. Dessa kohorter har alltså

ett högre medelbarnantal än kvinnor födda föregående tioårsperiod.

- De årgångar som är födda 1936—1940 uppvisar ett högre medelbarnantal i slutet av år 1970 än vad som har registrerats i motsvarande ålder för några andra kohorter födda på 1900-talet.

Den nu troligen ganska vanliga typen av familjebildning (samboende utan formell vigsel) återspeglas i den utom-äktenskapliga fruktsamheten. Särskilt från år 1969 har en kraftig ökning av denna ägt rum och då i synnerhet i åldrarna 20—29 år, i vilka den utomäktenskapliga fruktsamheten i stort sett fördubblats till år 1973.

3.1.2 Regionala skillnader

År 1960 gällde fortfarande det sedan länge kända fruktsamhetsmönstret att

- fruktsamheten var högst i Norrbotten och på Gotland
- fruktsamheten var låg i storstadslänen Stockholms och Malmöhus
- fruktsamheten för övriga län låg på ungefär samma nivå.

Fem år senare har bilden förändrats något. År 1965 föddes 20 % fler barn än år 1960. Det summerade fruktsamhetstalet för hela landet var dock endast 10 proc högre 1965 än 1960. För samtliga län kan noteras en ökning av det summerade fruktsamhetstalet utom för de län som 1960 hade de högsta talen nämligen Gotlands och Norrbottens län. För dessa län noterades en mindre nedgång. Län med hög fruktsamhet är i en första grupp Gotlands och Skaraborgs län följda av Uppsala, Södermanlands, Jönköpings och Västmanlands län.

År 1970 är bilden helt annorlunda jämfört med 1960. Gotlands och Norrbottens län har en fruktsamhet som mycket litet avviker från hela landets. Götalandslänen har med några undantag (Gotlands, Blekinge, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län) hög fruktsamhet. Framförallt gäller detta för Jönköpings, Kronobergs, Hallands och Skaraborgs län. I de fyra sydligaste skogslänen (Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län) är fruktsamheten något lägre än vad som gäller för hela landet.

För hela 1960-talet gäller att Stockholms och Malmöhus län har lägre fruktsamhet än hela riket.

Man bör observera att de länsvisa jämförelserna har gjorts med hjälp av fruktsamhetstal som avser perioder (år) medan

översikten av fruktsamheten för hela landet har utförts för olika födelseårgångar (kohorter). Fruktsamhetstal som avser perioder ger osäkerhet vid analys eftersom de inte informerar om tidigare- eller senareläggning av barnafödandet. Man bör också ha klart för sig att fruktsamhetstalen påverkas av flyttningsstrukturen. Till exempelvis bostadsområden, som speciellt är anpassade för barnfamiljer, flyttar familjer som har eller avser att skaffa sig barn. De höga talen för Hallands län torde således delvis bero på den kraftiga utflyttningen från Göteborg till Kungsbackablocket. Någon betydelse bör även tillmätas den högre fruktsamheten hos den invandrade delen av Sveriges befolkning. Följande tablå får illustrera för hela riket:

Summerad fruktsamhet 1970

Hela riket	1 937,5
Mödrar med medborgarskap	
i Sverige	1 903,5
i övriga länder	2 441,5
Därav medborgarskap	
i Finland	2 402,5
i Grekland	3 305,5
i Jugoslavien	2 712,0
i Tyskland	1 800,5

3.1.3 Folkökning och födelsetal

För fullständig reproduktion erfordras vid nuvarande dödlighetsmönster och könsproportion att det summerade fruktsamhetstalet är 2 110. Till detta tal har inga årgångar av kvinnor födda under 1900-talet ännu nått. Men trots detta har landet haft ett födelseöverskott av mellan 25 000 och 45 000 årligen under 1960-talet. Detta förefaller paradoxalt men kan förklaras med följande:

- Under hela efterkrigstiden har landet haft en kraftig invandring. Av de kvinnor som invandrat var tre fjärdedelar under 30 år vid invandringen. De som invandrar är alltså betydligt yngre än vad den övriga befolkningen är. För utländska medborgare gäller dessutom att fruktsamheten är ca 25 % högre än för svenska medborgare då hänsyn tagits till de olika åldersfördelningarna. Av de 1970 födda barnen var 9 % barn till kvinnor med utländskt med-

borgarskap. Dessutom bör observeras att av de som är svenska medborgare är en viss andel naturaliserade. Invandringen bör alltså ha medfört att antalet födda är minst 10 % högre än vad det skulle ha varit utan invandring.

- Det dröjer ganska länge innan effekter av ett lågt reproduktionstal slår igenom. Som illustrationsmaterial till detta kan tas »Befolkningsprognosen för riket 1973—2000» (Information i prognosfrågor /IPF/ 1973: 6). Antagandet om den summerade fruktsamheten varierar mellan 1953 och 1977 för de olika åren. Detta är fruktsamhetstal som är 7 % för låga för full reproduktion. Antagandet om dödlighet överensstämmer med den observerade dödligheten 1970—1971 utom för kvinnor över 60 år, för vilka man antagit en årlig nedgång med 1 % t o m 1985. Prognosalternativet med antagandet att ingen migration förekommer ger för år 1994 och därefter ett negativt födelseöverskott. Med i prognosen gällande antagande dröjer det alltså ytterligare 20 år innan landet får ett negativt födelseöverskott.
- Den sjunkande dödligheten har bidragit till att upprätthålla ett födelseöverskott. En kalkyl över vad efterkrigstidens förbättrade dödlighet betytt visar att om ingen dödlighetsförbättring efter 1945 hade uppnåtts, så skulle antalet döda i slutet av 1960-talet varit 10 000 à 15 000 högre årligen.
- Barnafödernors medelålder har med tiden blivit lägre.

3.2 DÖDLIGHET

3.2.1 Dödligheten i allmänna drag

Under hela 1960-talet har det årliga antalet döda utgjort en procent av medelfolkmängden resp år. Det allmänna dödstalet har varierat mellan 9,78 och 10,46. Ett annat mått på dödligheten är återstående medellivslängd för 0-åringar. Mellan perioderna 1956—1960 och 1966—1970 har den återstående medellivslängden för män stigit från 71,23, till 71,85 eller med 0,9 %. För kvinnor är uppgången från 74,72 till 76,59 eller med 2,5 %. Den nedgång i dödligheten som förekommit under 1960-talet har i första hand kommit kvinnorna till del. Kvinnornas dödlighet har minskat i samtliga åldrar utom i åldern 20—24 år där en uppgång konstaterats, sannolikt beroende på ökad olycksfallsfrekvens. I åldrarna 25—79 år har kvinnornas dödlighet minskat 10—20 %. I åldrarna 80 år och däröver är nedgången mindre än 10 %. Detta framgår av sammanfattningen i tabell 3.4.

Dödligheten bland män i olika åldrar har förändrats mycket litet i jämförelse med kvinnornas utom i åldrarna 0—14 år där en nedgång med omkring 25 % kan konstateras. I övriga åldrar har förändringar i dödligheten som regel varit mindre än 5 %. I åldrarna 35—49 år har dödligheten ökat med ca 5 %.

Spädbarnsdödligheten har minskat kraftigt under 1960-talet. För flickor har dödligheten under första levnadsåret gått ned från 14,17 till 9,35 på 1 000 levande födda. Motsvarande tal för pojkar är 18,95 och 12,57. Nedgången är 34 % både för flickor och pojkar.

Frekvensen av dödfödda har också minskat under 1960-talet. Nedgången är procentuellt lika stor som för spädbarnsdödligheten både bland pojkar och flickor, således drygt 30 %. På 1 000 födda pojkar (både levande och dödfödda) var 13,04 dödfödda 1960 mot 8,52 år 1970. För flickor var motsvarande tal 12,26 och 8,27.

I samtliga åldrar är dödligheten större bland män än kvinnor, vilket brukar benämnas »manlig överdödlighet». Den manliga överdödligheten anges vanligen som ett index där den kvinnliga dödligheten = 100. Eftersom den kvinnliga dödligheten har minskat under 1960-talet, medan den manliga dödligheten endast förändrats i mindre omfattning, har den manliga överdödligheten ökat under tidsperioden. Se tabell 3.4.

I åldrarna 15—34 år är dödligheten bland männen dubbelt så hög som bland kvinnorna. I åldersintervallet 35—74 år är dödligheten bland män ca 50 % högre än bland kvinnor.

3.2.2 Regionala skillnader

Som underlag för att studera regionala skillnader i dödligheten kan användas Dödligheten i länen 1959—1962 (SOS), Dödlighet och dödsorsaker med regional fördelning 1964—1967 (SOS) och Livslängdstabeller för årtiondet 1961—1970 (SOS). I de två först uppräknade rapporterna har dödlighetsindex beräknats där hela riket = 100 under motsvarande period. I den tredje rapporten återfinns avkortade livslängdstabeller. Se tabell 3.5.

Dödlighetsindexen har erhållits genom att för hela riket har beräknats dödstal för 5-årsklasser fördelat på män och kvinnor. Därefter har de framräknade dödstalen multiplicerats med den köns- och åldersfördelade folkmängden varvid det förväntade antalet döda erhållits. Slutligen har dödlighetsindex beräknats som kvoten mellan observerat antal döda och förväntat antal döda multiplicerat med 100. (»De beräknade fallens metod».)

Metoderna för att beräkna den regionala dödligheten är

inte direkt jämförbara med varandra. Ett försök till att gruppera länen i tre klasser vad gäller dödligheten under 1960-talet har trots detta gjorts. För de båda perioderna (1959—1962 och 1964—1967), då dödlighetsindex är tillgängligt har länen rangordnats från lågt till högt indextal och då livslängdstabeller föreligger (1966—1970) har länen rangordnats från högsta till lägsta återstående medellivslängd. Vid samtliga tre perioder har de åtta länen med den högsta dödligheten bildat en grupp och de åtta länen med lägsta dödligheten en grupp. I de fall som ett län under minst två perioder tillhört gruppen med hög resp låg dödlighet har länet ansetts ha hög eller låg dödlighet. I inget fall har något län under en period tillhört gruppen med låg dödlighet och under en annan period gruppen med hög dödlighet. Den använda metoden, som nyttjar tillgängliga data, är inte invändningsfri men torde ändå ge viss överblick.

Län där dödligheten är låg för *män* är nästan samtliga län i Götaland, nämligen Smålandslänen, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs. Därutöver har Uppsala och Jämtlands län låg dödlighet. Län med hög dödlighet är Stockholms, Södermanlands, Gotlands och de s k skogslänen utom Jämt-

lands och Västerbottens. Den återstående medellivslängden för män under tiden 1966—1970 var i Kristianstads län 73,5 år, vilket är det högsta värdet för perioden. I Stockholms län, som har det lägsta värdet, var motsvarande uppgift 70,6, dvs 2,9 år mindre. Denna skillnad är ungefär lika stor som mellan livslängdstabellerna för hela landet åren 1946—1950 och 1966—1970.

Län där dödligheten är låg bland *kvinnor* har visat sig vara Uppsala län, Kronobergs län samt södra och västra Götaland utom Skaraborgs län. Hög dödlighet bland kvinnor uppträder i Svealandslänen — utom Örebro — och kringliggande län nämligen Östergötlands, Skaraborgs, Gävleborgs och Västernorrlands län. I nästan samtliga län är återstående medellivslängden vid födelsen 6—7 % högre bland kvinnor än bland män. I storstadslänen är återstående medellivslängden vid födelsen 8—9 % högre för kvinnor än för män.

Gemensamt för både män och kvinnor gäller att dödligheten är låg i sydvästra och västra Götaland samt i Uppsala län medan dödligheten är hög i de fyra skogslänen Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands.

Tabell 3.1 Levande födda, allmänna födelsetal, summerade fruktsamhetstalet och legala aborter 1960—1970

Live births, crude birth rates, total fertility rates and legal abortions

År	Levande födda	Därav modern utländsk medborgare		Allmänna födelsetalet	Summerade fruktsamhetstalet	Legala aborter	
		Antal	I procent av samtliga levande födda			Antal	I procent av levande födda
1960	102 219	..	..	13,66	2 172,0	2 792	2,7
1961	104 510	..	..	13,90	2 212,5	2 909	2,8
1962	107 284	..	..	14,19	2 246,0	3 205	3,0
1963	112 903	..	..	14,85	2 327,0	3 528	3,1
1964	122 664	..	..	16,01	2 474,0	4 671	3,8
1965	122 806	7 558	6,2	15,88	2 413,5	6 208	5,1
1966	123 354	8 330	6,8	15,80	2 367,0	7 254	5,9
1967	121 360	8 247	6,8	15,42	2 280,0	9 703	8,0
1968	113 087	8 322	7,4	14,29	2 086,0	10 940	9,7
1969	107 622	8 748	8,1	13,51	1 942,0	13 735	12,8
1970	110 150	10 034	9,1	13,70	1 937,5	16 100	14,6

Tabell 3.2 Summerad fruktsamhet 1970 för olika födelsekohorter 1920—1950

Total fertility rates of different birth cohorts

Ålder 1 jan	Födelsekohort						
	1920	1925	1930	1935	1940	1945	1950
19	140	181	232	249	240	270	230
24	734	820	890	944	968	927	.
29	1 419	1 443	1 546	1 659	1 639	.	.
34	1 833	1 847	1 949	2 018	.	.	.
39	2 027	2 026	2 097	.	.	.	.
44	2 072	2 059	.	.	.	.	.
49	2 074	.	.	.	.	.	.

Tabell 3.3 Summerad fruktsamhet 1970 för femårsklasser i olika födelsekohorter 1920—1950

Total fertility rates in five-year groups of different birth cohorts

Ålder	Födelsekohort						
	1920	1925	1930	1935	1940	1945	1950
—19	140	181	232	249	240	270	230
20—24	594	639	658	695	728	657	.
25—29	685	623	656	715	671	.	.
30—34	414	404	403	359	.	.	.
35—39	194	179	148	.	.	.	.
40—44	45	33	.	.	.	.	.
45—49	2	.	.	.	.	.	.

Tabell 3.4 Döderiskernas förändring mellan 1956—1960 och 1966—1970 samt den manliga överdödligheten 1956—1960 och 1966—1970

Changes of the mortality rates and the excess mortality for men compared with the mortality for women

Ålder	Indextal för dödsriskaer 1966—1970 (1956—1960 = 100)		Manlig överdödlighet (Dödsrisken för kvinnor = 100)	
	Män	Kvinnor	1956—1960	1966—1970
0	75	73	131	135
1—4	64	59	136	149
5—9	73	96	174	134
10—14	77	82	154	146
15—19	98	92	227	241
20—24	96	103	243	228
25—29	98	86	193	220
30—34	101	92	175	192
35—39	106	89	143	169
40—44	106	90	133	156
45—49	104	89	134	157
50—54	100	87	142	165
55—59	96	84	151	172
60—64	99	82	148	177
65—69	101	80	136	169
70—74	100	85	125	147
75—79	99	88	113	128
80—84	96	90	109	116
85—89	96	94	107	109

Tabell 3.5 Standardiserade dödlighetsindex 1959—1962 och 1964—1967 samt återstående medellivslängd för nyfödda 1966—1970 länsvis

Standardized mortality index and life expectancy of new-born children, by county

Län	Män				Kvinnor			
	Dödlighetsindex		Medellivs- längd för nyfödda 1966—1970	Grupp ¹	Dödlighetsindex		Medellivs- längd för nyfödda 1966—1970	Grupp ¹
	1959—1962	1964—1967			1959—1962	1964—1967		
Stockholms	112	113	70,6	3	97	99	76,7	2
Uppsala	92	92	73,0	1	97	96	77,4	1
Södermanlands	105	100	71,8	3	104	108	76,3	3
Östergötlands	103	101	72,0	2	105	109	76,2	3
Jönköpings	92	99	72,7	1	100	100	77,0	2
Kronobergs	89	85	73,2	1	94	95	77,5	1
Kalmar	95	92	72,3	1	101	101	76,5	2
Gotlands	99	103	71,6	3	112	105	76,7	2
Blekinge	98	91	72,5	2	98	97	77,2	1
Kristianstads	91	89	73,5	1	92	91	78,1	1
Malmöhus	98	97	72,1	2	91	90	77,6	1
Hallands	88	89	73,2	1	91	92	77,7	1
Göteborgs och Bohus	101	101	71,8	2	94	95	77,4	1
Älvsborgs	93	94	72,5	1	98	97	77,2	1
Skaraborgs	94	96	72,6	1	107	105	76,4	3
Värmlands	105	102	71,4	3	107	109	75,6	3
Örebro	98	103	72,3	2	105	99	76,8	2
Västmanlands	101	98	72,0	2	104	106	76,2	3
Kopparbergs	102	103	72,0	3	106	109	76,2	3
Gävleborgs	103	104	71,5	3	105	107	76,2	3
Västernorrlands	104	106	71,8	3	110	108	76,2	3
Jämtlands	95	94	72,6	1	102	105	76,8	2
Västerbottens	101	105	72,4	2	113	105	76,5	2
Norrbottnens	105	106	71,5	3	112	105	76,5	2
Hela riket	100	100	71,8		100	100	76,6	

¹ Län med låg dödlighet = 1, län med dödlighet nära riksgenomsnittet = 2 och län med hög dödlighet = 3.

4 Omflyttning

4.1 UTRIKES OMFLYTTNING

4.1.1 Översikt

Statens utredningsverksamhet speglar olika företeelser i vårt samhälle. I samband med den kraftiga utvandringen under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet tillsattes emigrationsutredningen. Den höga invandringen under 1960-talet föranledde tillsättningen av invandrarutredningen. Då den utrikes flyttningen kommit ur balans, oberoende i vilken riktning balansrubbningsen har skett, har statsmakterna således ansett att följderna varit så allvarliga att dessa måste utredas.

Generellt kan man påstå att Sverige har förändrats *från* att ha varit utvandrarland t o m första världskrigets början *till* att bli ett invandrarland fr o m andra världskrigets slut.

Den invandring som landet haft sedan 1945 har varit avsevärd men är dock av betydligt mindre omfattning än vad utvandringen var under slutet av 1800-talet. Under åren 1966/70 var det genomsnittliga antalet invandrare 50 000 per år, vilket är den största siffran hittills för en femårsperiod.

Under denna period var antalet invandrare 6,4 på 1 000 av medelfolkmängden, vilken kan jämföras med motsvarande tal för utvandringen under femårsperioderna 1881—1885, 1886—1890 och 1891—1895 då talen var 7,6, 8,5 resp 6,7. Vid denna jämförelse bör man ha i minnet att statistiken över utvandringen visade för låga uppgifter enligt de beräkningar som Gustav Sundbärg utfört för emigrationsutredningen.

Vad som redovisas i statistiken över in- och utvandringen ger inte hela bilden av den utrikes omflyttningen. Överföringarna till och från obefintligregistret (t o m 1967 bok över obefintliga) torde till övervägande del avse utrikes flyttningar. T o m 1967 överfördes alla personer som saknat känt hemvist vid två (före år 1925 tre) påföljande mantalsskrivningar till bok över obefintliga. Fr o m 1968 gäller emellertid, att utländsk medborgare som enligt vad man kan anta ej längre är bosatt i Sverige och svensk medborgare som enligt säkra upplysningar vid två mantalsskrivningar i följd är stadigvarande bosatt i utlandet, skall avregistreras såsom utvandrad.

In- och utvandring samt överförda från och till obefintligregistret (OB) 1911—1970 framgår av följande tablå:

År	Invandring	Överföring från OB	Invandring och överföring från OB	Utvandring	Överföring till OB	Utvandring och överföring till OB	Överskott av in- och utvandring samt överföringen till och från OB
1911—1920	75 554	31 341	106 895	118 375	82 851	201 226	- 94 331
1921—1930	62 201	52 101	114 302	128 645	86 421	215 066	- 100 764
1931—1940	64 622	50 188	114 810	25 763	42 438	68 201	46 609
1941—1950	195 715	25 575	221 290	61 722	29 135	90 857	130 433
1951—1960	256 304	10 150	266 454	150 355	26 653	177 008	89 446
1961—1970	424 333	7 622	431 955	188 853	18 537	207 390	224 565

Beräknas flyttningvinsten för årtiondena 1911—1970 enligt samma metod som Gustav Sundbärg använde erhåller man tablå överst på nästa sida.

Folkökningen enligt denna tablå är skillnaden mellan folkmängden vid periodens början och periodens slut.

Den »ej redovisade flyttningvinsten» är 1911—1920 påfallande stor. I övrigt är bristen på överensstämmelser mellan folkmängdssiffrorna och befolkningsförändringarna acceptabel. Med tiden har en förbättring inträffat.

Den utrikes flyttningen för årtiondena 1911—1970 kan

År	Folkökning			Flyttningsvinstens faktorer		
	Totalt	Födelse- överskott	Flyttnings- vinst (Restpost)	Redovisad flyttningsvinst	Överskott av överföringar till och från OB	Ej redovisad flyttnings- vinst
1911—1920	382 086	446 446	- 64 360	- 42 821	- 51 510	29 971
1921—1930	237 702	329 021	- 91 319	- 66 444	- 34 320	9 445
1931—1940	229 241	173 820	55 421	38 859	7 750	8 812
1941—1950	670 397	536 508	133 889	133 993	- 3 560	3 456
1951—1960	456 138	364 827	91 311	105 949	- 16 503	1 865
1961—1970	583 262	359 993	223 269	235 480	- 10 915	- 1 296

således redovisas på tre olika sätt beroende på hur man hämtar sina uppgifter ur den officiella statistiken. De olika sifferserierna framgår av följande tablå:

År	Överskott av redovisad in- och utvand- ring	Överskott av redovisad in- och utvand- ring samt överföringar till och från OB	»Totalt flytt- ningsöver- skott», dvs folkökning minus födelse- överskott
1911—1920	- 42 821	- 94 331	- 64 360
1921—1930	- 66 444	- 100 764	- 91 319
1931—1940	38 859	46 609	55 421
1941—1950	133 993	130 433	133 889
1951—1960	105 949	89 446	91 311
1961—1970	235 480	224 565	223 269

Dessa tre sifferserier ger utan tvekan förbryllande information och då i synnerhet för de tre första decennierna i tablå.

Några kategoriska uttalanden bör inte göras om vilken sifferserie som bäst överensstämmer med verkligheten. Men kvaliteten på folkmängdssiffrorna vid folkräkningarna samt antalet födda och döda torde både registrerings- och erfarenhetsmässigt vara av bättre kvalitet än statistiken över in- och utvandring. Av detta följer att kolumnen »totalt flyttningsöverskott» bäst torde skildra överskottet av den utrikes flyttningen.

4.1.2 Perioden 1961—1970

De utrikes flyttningarna 1961—1970 karakteriseras av att vi har haft en »rekordstor» inflyttning, att inflyttningen har varierat kraftigt mellan åren från 25 000 till 77 000 och att

utflyttningen har stigit kontinuerligt år från år, från 15 000 år 1961 till 29 000 år 1970.

Av den utrikes omflyttningen svarar svenska medborgare enbart för en fjärdedel av *ut*-flyttningarna. År 1961 utvandrade 4 200 svenska medborgare. Denna siffra har därefter stigit utan några dramatiska hopp till 7 400 år 1970. Invandringen av svenska medborgare har under hela perioden varierat mellan 2 900 och 3 800. Det är således utländska medborgare som svarat för merparten av de utrikes flyttningarna.

Invandrarutredningen (SOU 1971: 51) försöker ge en generell modell av den utrikes migrationen. Utredningen skiljer på tre typer av flyttningar, nämligen arbetskraftsmigration, flyktingmigration och specialistmigration. Följande citat har hämtats ur utredningen:

Arbetskraftsimmigrationen. Den vanligaste orsaken för flyttning till Sverige har varit bättre möjligheter att erhålla arbete och/eller högre löner. En sådan invandring från ett visst land börjar med att ett begränsat antal personer får arbete i Sverige. Den första invandringen omfattar övervägande förvärsarbetande: gruppen har ett stort inslag av ogifta unga män eller gifta män som kommer utan sina familjer. Den första invandringen initierar följdinvandring av två slag. För det första sprids genom gruppen information om det nya utvandringslandet i hemlandet, vilket medför en ökad invandring av arbetssökande. För det andra kommer de först anlända att efter någon tid ta över även sina familjer till Sverige. I början av invandringen består gruppen således övervägande av män, men efter några år börjar könsfördelningen jämnas ut. Flyttningen till Sverige sker ofta utan att invandraren vet om han eller hon vill stanna i vårt land för gott eller återutvandra till hemlandet eller annat land.

Arbetskraftsimmigrationen från ett visst land försiggår ofta under en lång tidsperiod. Den styrs förutom av informations-spridningen i utvandringslandet av konjunkturutvecklingen i såväl Sverige som utvandringslandet, liksom naturligtvis av de legala möjligheterna för migrationen. Återutvandringen går nästan helt

till hemlandet och är tämligen hög inom några år efter invandringen för att sedan minska. Det är möjligt att utvandringen efter ett antal år åter kommer att stiga.

Flyktingimmigrationen. Den primära orsaken till invandringen är i detta fall inte arbetsmarknadsmässiga eller ekonomiska utan politiska skäl. Sådan immigration sker vanligen under en begränsad tidsperiod i samband med politiska omvälvningar i utvandringslandet. Efter den första stora vågen avstannar invandringen nästan helt. Återutflyttningen är låg och den utflyttning som sker går ofta till andra länder än ursprungslandet. Exempel på invandring som kan beskrivas med denna modell är flykten från Estland och Lettland 1944, överföringen av ungrare 1956—1957 och den tjeckiska invandringen 1968—1969.

Den organiserade överföringen som sker av vissa flyktingar från läger i Syd- och Mellanuropa avser ofta mindre grupper. Modellen passar inte för att beskriva denna invandring.

Specialistimmigrationen. Invandrarna från vissa länder består av tekniker med specialistutbildning, affärsmän och representanter för företag, studerande m m. Dessa grupper är små, invandringen sker kontinuerligt utan dramatisk stegring. Återutvandringen är hög och går till ganska stor del till andra länder än hemlandet.

En del av invandringen låter sig inte beskrivas enligt någon av ovanstående modeller. Det gäller t ex personer som flyttar till Sverige i samband med giftermål med svenskar. En mycket speciell grupp av invandrare är hemvändande utlandssvenskar, särskilt svenskamerikaner, som i utlandet har förvärvat utländskt medborgarskap och behåller det även i Sverige av främst ekonomiska skäl.

För vissa nationaliteter kan invandringen till Sverige inte beskrivas genom endast en av ovanstående modeller. Den tyska invandringen till Sverige torde t ex under 1950- och början av 1960-talet ha varit övervägande arbetskraftsimmigration, medan numera en stor del av denna invandring är specialistimmigration.

Merparten av invandringen till Sverige under 1960-talet har kommit från ett fåtal länder vilket framgår av följande tablå, där utvandringsländerna är grupperade i storleksordning:

Utvandringsland	Antal	Procent
Finland	198 796	46,8
Jugoslavien	30 900	7,3
Danmark	27 730	6,5
Norge	25 718	6,1
Tyskland	24 506	5,8
USA	17 771	4,2
Grekland	14 217	3,4
Italien	11 147	2,6
Övriga länder	73 548	17,3
Samtliga	424 333	100

Ett land — Finland — svarar således för nästan hälften av invandringen medan de övriga sju länderna som ingår i tablå svarar för en dryg tredjedel. Under högkonjunkturåren 1969 och 1970 var invandringen från Finland årligen 40 000. Dessa höga utvandringssiffror för Finland samtidigt som invandringen från Sverige endast uppgick till 6 000 och 11 000 för de båda åren medförde att folkmängden minskade år 1969 och 1970 i Finland. En så kraftig flyttning från ett land till ett annat medför olika problem. En finsk-svensk arbetsgrupp för migrationsforskning har tillsatts med representanter bl a från arbetskraftsministeriet i Finland och arbetsmarknadsdepartementet i Sverige.

Ur en rapport från arbetsgruppen 1972-10-24 har följande hämtats:

Utvandringen från Finland visar mycket ojämn regional fördelning. Tidigare var utvandringen kraftigast från svenskspråkiga områden. Sedan 1968 har utvandringen varit störst både i relativa och absoluta tal från de nordligaste länen där även arbetslösheten är högst. Under de tre åren 1968—1970 minskades Lapplands läns befolkning med hela 6 procent på grund av utflyttning till Sverige. I Uleåborgs län var motsvarande nettoutflyttning 4 procent och för hela landet ca 2 procent. Från somliga kommuner i Lappland utvandrade bortåt hälften av befolkningen i de mest flyttningsbenägna åldersgrupperna.

Omkring två tredjedelar av utvandrarerna tillhör kategorin arbetskraft. Enligt Häggström¹ var nästan 40 procent av de finländare som flyttade till Sverige under åren 1968—1970 i åldern 18—24 år. Fastän flyttning familjevis är allmän är de flesta finländska utvandrarerna ogifta. Flyttarna fördelas tämligen jämnt mellan könen (från Lappland utvandrar dock något fler män än kvinnor).

Flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige sker till största delen utan den offentliga arbetsförmedlingens medverkan. Endast en sjätte- eller femtedel av utvandrarerna anlitar den inländska arbetsförmedlingen före avresan, medan ungefär en lika stor andel skaffar sitt första jobb i Sverige genom den svenska arbetsförmedlingen.

Åren 1961—1968 varierade antalet invandrare från Finland mellan 10 000 och 20 000. Genomsnittet för dessa år var 15 000 som kan jämföras med årsgenomsnittet 10 000 under 1950-talet.

Att antalet invandrare samvarierar med antalet lediga platser framgår av diagram 2.2.

¹ Nils Häggström, Regionala och demografiska aspekter på flyttningrörelserna mellan Finland och Sverige åren 1968—1970, stencil februari 1972, Geografiska institutionen, Umeå.

Invandringen från Danmark och Norge har legat på en ganska konstant nivå. Som regel har årliga antalet invandrare varierat mellan 2 000 och 3 000 från vardera landet.

Från de båda länderna Jugoslavien och Grekland var inflyttningen av ringa omfattning t o m 1964. Åren 1965 och 1966 ökade invandringen kraftigt från de båda länderna. I mars år 1967 skärptes reglerna för invandring för utomnordiska medborgare. Arbetstillstånd måste erhållas *före* ankomsten till Sverige. Invandringen från Grekland och Jugoslavien halverades från år 1966 till år 1967. Inte enbart de skärpta invandringsreglerna torde ha medfört denna nergång utan också minskad efterfrågan på arbetskraft i Sverige. För detta talar att invandringen från de nordiska länderna minskade med 35 procent mellan åren 1966 och 1967 trots att inga förändringar i invandringsbestämmelserna infördes inom Norden. År 1970 nådde åter inflyttningen från Grekland och Jugoslavien 1966 års nivå.

Inflyttningen från Tyskland har minskat årligen. Åren 1961—1966 var antalet invandrare per år ca 3 000 men har därefter minskat till 1 500 år 1970. Under 1950-talet var flyttningarna från Tyskland i genomsnitt 4 000 per år.

Från USA till Sverige flyttade ca 18 000 under 1961—1970. Samtidigt bör ihågkommas att antalet amerikanska medborgare som flyttade till Sverige uppgick till ca 10 000. Flyttningarna från USA till Sverige avser således till stor del andra än amerikanska medborgare. Av flyttningsstatistiken åren 1968—1970 framgår immigranternas fördelning både på utflyttningsland och medborgarskapsland. Av dem som flyttade från USA till Sverige var 60 % amerikanska medborgare, medan 35 % var svenska medborgare. Drygt 10 % av *samtliga* amerikanska medborgare som flyttade till Sverige kom från andra länder än USA.

4.1.3 Köns- och åldersfördelning

Liksom för de inrikes flyttande avviker åldersfördelningen för de utrikes flyttande från hela landets åldersfördelning. Omkring hälften av både immigranterna och emigranterna tillhör åldersklassen 20—34 år, medan bland hela landets befolkning endast omkring 20 % tillhör denna grupp. Bland immigranterna kan man konstatera någon övervikt för männen. År med hög invandring är andelen män högre än under år med låg invandring. Bland emigranterna var andelen kvinnor i början av 1960-talet högre än andelen män. I samband med att utvandringen ökade, och därmed också utvandringen av personer som tidigare invandrat, svängde könsfördelningen så

att i slutet av 1960-talet var andelen män och kvinnor lika stora bland utvandrarerna som invandrarna. Köns- och åldersfördelning framgår av tabell 4.1 och 4.2.

In- och utvandringarna i skol- och förskoleåldern (0—14 år) svarar för en femtedel av hela den utrikes flyttningen. I åldrarna 15—19 år och över 50 år är inflyttningen bland kvinnorna något större än bland männen medan männen dominerar i åldrarna 20—49 år. Bland immigranterna är 60 % av invandrarna i åldrarna 20—49 år män. Vad gäller utvandrarerna dominerar kvinnorna i åldern 15—24 år (60 % av utvandrarerna är kvinnor) medan männen är i majoritet i åldrarna 25—54 år där 57 % av utvandrarerna är män. Denna skillnad i flyttningsmönstret vad avser ålder och könsfördelning torde bero på att emigranterna i första hand är återutvandrare. Enligt statistik gällande utländska medborgare, som utvandrat under 1973, framgår det att vistelsetiden i Sverige är i genomsnitt tre år.

4.1.4 Regional fördelning

Nästan hälften av de som flyttat från utlandet till Sverige 1961—1970 har flyttat till storstadslänen. Till Stockholms län har 28 % av immigranterna kommit medan ca 10 % har flyttat till vardera Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län. Utanför storstadslänen har den största andelen immigranter kommit till Älvsborgs län, Västmanlands län och Södermanlands län, vilka samtliga är randlän till storstadsområdena. Se tabell 4.3.

Sätter man immigranterna i relation till samtliga inflyttade till de olika länen finner man att var fjärde som flyttat till Stockholms län och Göteborgs och Bohus län kommer från utlandet, liksom var femte som flyttat till Älvsborgs län, Malmöhus län, Västmanlands län, Södermanlands län och Blekinge län. Minst andel immigranter bland de inflyttade har Gotlands län, Västerbottens län, Jämtlands län och Väster-norrlands län, dvs de län som under årtiondet haft flyttningsunderskott.

Drygt hälften av de som *flyttat ut ur* Sverige kommer från storstadslänen. Överskottet för de tre länen blir dock 100 000 mot utlandet vilket är ca 40 % av hela landets flyttningsöverskott. Utflyttningen av svenska medborgare är än mer koncentrerad till storstadslänen. I det närmaste två av tre svenska medborgare, som flyttar till utlandet, kommer från storstads-länen.

Trots att utflyttningen från Stockholms län svarar för en tredjedel av hela landets utflyttningsström så är det endast var

femte utflyttare från Stockholms län som flyttat till utlandet. För övriga län svarar flyttningarna till utlandet för mindre än 10 % av samtliga utflyttningar bortsett från de båda andra storstadslänen.

4.2 INRIKES OMFLYTTNING

Statistiken över den inrikes omflyttningen grundas fr o m redovisningsåret 1961 på individuella uppgifter, de s k flyttningensbetygen. Med flyttning avses i statistiken flyttning över församlingsgräns eller över kommungräns inom samma församling. Kyrkobokföringsdistrikt har jämförts med församling. Under perioden 1961—1967 ingår ej flyttningar mellan församlingar inom Stockholms och Göteborgs stad. Fr o m 1968 ingår även dessa flyttningar i statistiken.

4.2.1 Flyttningsvolym och mobilitet

I statistiken redovisas under perioden 1961—1970 5,5 miljoner inflyttningar och utflyttningar. För att en jämförelse mellan åren före och efter 1968 skall kunna göras måste en uppskattning av antalet flyttande mellan församlingar inom Stockholm och Göteborg göras för åren 1961—1967. Antalet flyttningar inom dessa städer under åren 1968—1970 uppgår till ca 95 000 årligen eller ca 16 procent av den årliga flyttningsvolymen. Flyttningsvolymen 1961—1967 bör alltså ökas med ca 16 procent. Det totala antalet flyttningar under tio-årsperioden uppgår då till 6,05 miljoner eller 605 000 i årligt genomsnitt.

Under 1950-talet beräknades flyttningsvolymen med hjälp av registret över femtondefödda (RFF). I dessa beräkningar ingick även flyttningar mellan församlingar inom Stockholm och Göteborg. Vid sidan om RFF fanns endast summarisk folkmängdsredogörelse att tillgå.

Allmänna inflyttningstalet, beräknat som antalet inflyttande per 1 000 av medelfolkmängden, blir under 1960-talet 78, vilket skulle innebära att i genomsnitt var trettonde person årligen flyttade.

Det allmänna inflyttningstalet uppvisar en påfallande stabilitet trots den ökade rörligheten på arbetsmarknaden. Man måste dock ha i minnet den stora osäkerheten i 1960-talets siffra och att någon hänsyn till förskjutningen i åldersfördelningen ej har tagits.

Period	Allmänna inflyttningstalet
1911—1920	80
1921—1930	77
1931—1940	83
1941—1950	84
1951—1960	73
1961—1970	78

Mobiliteten kan även beräknas som summan av in- och utflyttade i promille av medelfolkmängden, dvs dubbla allmänna inflyttningstalet. Jämförelsen över längre tidsperioder försvåras emellertid av förändringar av storleken av församlingar och förändring av antalet församlingar. Någon beräkning av förändringen av församlingsstorleken har inte gjorts. Medeltalet församlingar uppgick under 1960-talet till 2 567. Det lägsta antalet var 2 558 och det högsta 2 575. Antalet redovisningsenheter är dock högre eftersom flera församlingar är uppdelade i kyrkobokföringsdistrikt eller delade av kommungränser. År 1970 var antalet redovisningsenheter 2 639.

Summa inrikes inflyttande och utflyttande på 1 000 av medelfolkmängden¹

År		År	
1961	145	1966	155
1962	149	1967	139
1963	145	1968	164
1964	153	1969	174
1965	157	1970	175
1961—1965	150	1966—1970	162
		1961—1970	156

¹ För åren 1961—1967 har ett påslag på 16 % gjorts på volymen för att kompensera bristen på statistik över flyttningar mellan församlingar i Stockholm och Göteborg.

Den låga siffran för mobiliteten 1967 torde dels bero på en nedgång i konjunkturen, dels på en omläggning av statistiken. Som flyttningstidpunkt räknades före folkbokföringsreformen 1967 dagen för ändrad kyrkobokföringsort och för tiden efter denna reform veckan för registrering vid länsdatacentralen. Härigenom försköts tidpunkten några veckor, vilket medfört att antalet redovisade flyttningar är för lågt detta år. Den lägsta mobiliteten under resten av perioden inträffade 1961 och den högsta 1970. Mobiliteten under den senare femårsperioden är avsevärt högre än under den tidigare. Den inledande femårsperiodens lägre mobilitet kan givetvis i viss

mån bero på en underskattning av antalet flyttande mellan församlingarna i Stockholm och Göteborg.

4.2.2 Flyttningsströmmarna

Under 1960-talet flyttade 1,99 miljoner personer över länsgräns. Antalet flyttande under de båda femårsperioderna var jämnt fördelade eller 0,98 miljoner under 1961—1965 och 1,01 miljoner under 1966—1970. I absoluta tal skedde den största utflyttningen från Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län med 257 000, 141 000 resp 117 000. De tre storstadslänen hade även den största inflyttningen i absoluta tal med 336 000, 155 000 resp 155 000. Om i stället utflyttningen räknas i promille av medelfolkmängden har Uppsala haft den högsta utflyttningen med 39 ‰ och därefter följer Södermanlands, Västmanlands och Jämtlands län med 38 resp 37 och 35 ‰. De tre storstadslänen hade den lägsta utflyttningen. Utflyttningen från Malmöhus län uppgår till 18, från Stockholms län 19 och från Göteborgs och Bohus län till 21 ‰.

Den högsta inflyttningen mätt i promille av medelfolkmängden i inflyttningsslän har Uppsala län med 50. Därefter följer Västmanlands och Södermanlands län med 38 och 35 ‰.

Inrikes inflyttade i promille av medelfolkmängden i inflyttningsslän och inrikes utflyttade i promille av medelfolkmängden i utflyttningsslän 1961—1970

Län	Inflyttade	Utflyttade
Stockholms	24	19
Uppsala	50	39
Södermanlands	35	35
Östergötlands	25	25
Jönköpings	26	27
Kronobergs	30	30
Kalmar	23	27
Gotlands	20	24
Blekinge	27	28
Kristianstads	29	29
Malmöhus	23	18
Hallands	32	23
Göteborgs och Bohus	23	21
Älvsborgs	27	26
Skaraborgs	22	25
Värmlands	19	24
Örebro	28	30
Västmanlands	38	38
Kopparbergs	24	31
Gävleborgs	24	28
Västernorrlands	24	31
Jämtlands	24	37
Västerbottens	21	29
Norrbottens	18	31

Den lägsta inflyttningen har Norrbottens, Värmlands och Gotlands län med promilletalen 18 resp 19 och 20. De tre storstadslänen ligger i mitten av en rangordnad tabell med Stockholms län på 24, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län på 23 promille. In- och utflyttningen framgår av föregående tabell.

Under hela tioårsperioden flyttade mer än 10 % av tjugo läns samtliga utflyttade till Stockholms län. Sälunda flyttade mer än 40 % av de utflyttade från Gotlands län till Stockholms län. Från Norrlandslänen samt Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Kopparbergs län har mer än 20 % flyttat till Stockholms län. De fyra län där andelen utflyttade till Stockholms län ej överstiger 10 % är Kronobergs, Kristianstads, Hallands och Älvsborgs län. Dessa län har i stället en hög andel utflyttade till de övriga storstadslänen. Flyttningssubstansen är, om man undantar utflyttningen till Stockholms län, i hög grad koncentrerat till grannlänen och de övriga storstadslänen. De utflyttade från Stockholms län har en jämnare fördelning; dock får Uppsala län mer än 9 % av den totala utflyttningen från detta län. Mer än 5 % får förutom Uppsala län även Södermanlands län samt de båda övriga storstadslänen.

4.2.3 Omflyttningens resultat

Omflyttningen under 1960-talet innebar en ökad koncentration av befolkningen till storstadslänen. De tre storstadslänen har tillsammans erhållit ett positivt netto av den inrikes omflyttningen på 130 000. Skogslänen¹ har bidragit med 75 000 personer och övriga län med 55 000. Skogslänen har ett negativt netto mot övriga län på 64 000 personer.

Inrikes omflyttning 1961—1970

Utflyttning	Storstads- länen	Skogslän	Övriga län	Summa
Inflyttning				
Storstadslän	103 227	173 445	368 888	645 560
Skogslän	98 264	157 908	128 942	385 114
Övriga län	313 559	193 089	452 206	958 854
Summa	515 050	524 442	950 036	1 989 528

Från tabell framgår även att drygt 5 % av samtliga flyttningar över länsgräns sker mellan storstadslänen. Nettoeffekten av dessa flyttningar är emellertid liten. Malmöhus län har ett

¹ Skogslänen består av norrlandslänen samt Kopparbergs och Värmlands län.

flyttningsöverskott på 5 800 mot de två övriga länen. Stockholms län har ett underskott på 4 900 och Göteborgs och Bohus län ett underskott på 900.

Det är endast åtta län som har ett positivt inrikes flyttningsnetto under hela tioårsperioden. Det största inflyttningsnettot har Stockholms län med 79 000 personer, Malmöhus län med 38 000 och Uppsala län med 20 000. De största flyttningsförlusterna har Norrbottens län gjort med 32 000 följt av Västernorrlands och Kopparbergs län med 21 000.

Om man i stället räknar flyttningsnettot för hela tioårsperioden i promille av medelfolkmängden i varje län har Uppsala län haft det största positiva nettot med 11 följt av Hallands län med 9 och Stockholms och Malmöhus län med 6. De största förlusterna har gjorts av Jämtlands län med 13, Norrbottens län med 12 samt Västerbottens län med 9.

Förändringarna i inflyttningsnettot mellan femårsperioderna 1961—1965 och 1966—1970 är ganska stora, vilket framgår av följande tablå. Stockholms samt Göteborgs och Bohus läns positiva netton minskade från 46 000 till 33 000 resp 10 000 till 3 000. Södermanlands län hade 1961—1965 ett positivt

Inrikes inflyttningsnetto 1961—1970 länsvis

Län	1961—1965	1966—1970	1961—1970
Stockholms	46 104	32 912	79 016
Uppsala	8 235	11 730	19 965
Södermanlands	2 802	-2 421	381
Östergötlands	-1 471	617	-854
Jönköpings	-84	-2 383	-2 467
Kronobergs	688	334	1 022
Kalmar	-5 372	-4 028	-9 400
Gotlands	-1 565	-760	-2 325
Blekinge	-271	-2 195	-2 466
Kristianstads	47	-1 087	-1 040
Malmöhus	18 266	19 396	37 662
Hallands	4 376	11 954	16 330
Göteborgs och Bohus	10 414	3 418	13 832
Älvsborgs	53	293	346
Skaraborgs	-1 572	-4 186	-5 758
Värmlands	-9 250	-5 301	-14 551
Örebro	-2 078	-2 822	-4 900
Västmanlands	1 997	-2 013	-16
Kopparbergs	-10 945	-10 052	-20 997
Gävleborgs	-6 643	-5 669	-12 312
Västernorrlands	-13 079	-8 078	-21 157
Jämtlands	-10 998	-6 519	-17 517
Västerbottens	-13 209	-7 243	-20 452
Norrbottens	-16 445	-15 897	-32 342

netto på 2 800, vilket under nästa femårsperiod förvandlades till ett nästan lika stort underskott, eller 2 400. Kristianstads och Västmanlands län hade även de under den första femårsperioden ett positivt netto på 50 resp 2 000 som under den senare delen övergått till utflyttningsöverskott på 1 100 resp 2 000. Skogslänen hade under den första femårsperioden ett flyttningsunderskott på tillsammans 80 000 medan man under perioden 1966—1970 klarat sig betydligt bättre. Underskottet stannade då på 59 000. De största minskningarna i underskotten för skogslänen gjorde Värmlands, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län där underskotten under den senare femårsperioden utgjorde något mindre än 40 procent av underskotten under hela tioårsperioden. Utflyttningsnettot ökade kraftigt under senare hälften av 1960-talet i Jönköpings, Blekinge och Skaraborgs län.

Ökade inflyttningsnetton under 1966—1970 fick Uppsala län (+3 400) och Hallands län (+7 600). Östergötlands län förvandlade underskottet från den första femårsperioden på 1 500 till ett positivt netto på 600 under den andra perioden.

4.2.4 Storstadsområdenas flyttningsnetto

Det inrikes flyttningsöverskottet för de tre storstadsområdena tillsammans uppgick till 144 000. Under den första femårsperioden uppgick överskottet till 75 000 eller 52 % av flyttningsöverskottet under tioårsperioden. Under den andra femårsperioden minskade överskottet med 6 000 och uppgick till 69 000.

Förändringarna i överskotten för vart och ett av storstadsområdena är likartade för Stor-Stockholm och Stor-Malmö. Överskotten var störst under den första femårsperioden i båda områdena. För Stor-Göteborg råder det motsatta förhållandet. Stor-Stockholms flyttningsöverskott under perioden 1961—1965 uppgick till 35 000 medan det under tiden 1966—1970 hade sjunkit till 29 000. Under hela perioden blev överskottet således 64 000. Motsvarande siffror för Stor-Malmö var 19 000 under den första perioden och 16 000 under den andra och totalt 35 000. Stor-Göteborgs inflyttningsöverskott uppgick till 21 000 under den första delen av 1960-talet och under den andra till 24 000. Totalt uppgår överskottet för Stor-Göteborg under hela tioårsperioden till 44 000.

Stor-Stockholms inrikes inflyttningsöverskott varierade från 1961 års toppsiffra på nära 11 000 till endast 1 900 år 1965. Både det högsta och det lägsta överskottet inträffade alltså under den första femårsperioden.

Stor-Göteborgs överskott uppvisar något mindre variation.

Topsiffran kom 1970 med en inflyttningsvinst på 6 400 medan de lägsta värdena noterades 1965 och 1967 med 3 300.

Den största flyttningsvinsten gjorde Stor-Malmö 1966 med 4 300 medan den lägsta kom 1967 med 1 900.

De inrikes inflyttningsöverskotten till storstadsområdena under 1960-talet utgör 39 % av hela folkökningen i områdena under samma tid. För Stor-Stockholms och Stor-Göteborgs del ligger andelen på 35 resp 39 % medan inflyttningsöverskottet för Stor-Malmös del utgör hela 47 % av den totala folkökningen. För övriga riket uppgick folkökningen under 1960-talet endast till 215 000 personer vilket bör jämföras

med utflyttningsförlusten till storstadsområdena under samma period på 144 000, enligt nedanstående tablå.

Inrikes flyttningsöverskott i storstadsområdena 1961—1970

Storstadsområdena	1961—1965	1966—1970	1961—1970
Stor-Stockholm	35 146	29 448	64 594
Stor-Göteborg	20 627	23 766	44 393
Stor-Malmö	19 335	15 963	35 298
Summa storstadsområden	75 108	69 177	144 285

Tabell 4.2 Antalet immigranter och emigranter samt köns -och åldersfördelningen 1961—1970

Numbers of immigrants and emigrants and their distribution of sex and age

År	0—15 år		15—19 år		20—34 år		35—64 år		65—w år		Samtliga			Antal (1 000- tal)
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	Båda könen	
<i>Immigranter</i>														
1961	10	10	5	6	30	22	9	8	1	1	54	46	100	29,6
1962	9	9	5	7	29	22	9	8	1	1	53	47	100	25,1
1963	10	9	5	7	29	21	9	8	1	1	54	47	100	27,0
1964	11	10	5	7	31	20	9	7	1	1	57	43	100	38,3
1965	10	9	6	7	34	19	9	6	1	1	59	41	100	49,6
1966	9	9	5	7	33	20	9	7	1	1	57	43	100	47,0
1967	10	10	5	8	28	22	8	7	1	1	52	48	100	30,0
1968	11	11	5	8	27	22	8	7	1	1	52	48	100	36,0
1969	12	11	6	7	29	20	8	6	1	1	55	45	100	64,5
1970	11	11	6	7	30	19	9	7	1	1	55	45	100	77,3
1961—1970	10	10	5	7	30	20	9	7	1	1	55	45	100	424,3
<i>Emigranter</i>														
1961	12	11	2	4	22	27	11	9	1	1	48	52	100	15,0
1962	11	11	3	5	24	26	11	9	1	1	49	51	100	14,9
1963	11	11	2	4	23	27	11	9	1	1	48	52	100	15,3
1964	11	11	2	4	25	27	11	8	1	1	49	51	100	15,7
1965	11	10	3	4	26	27	10	7	1	1	51	49	100	16,0
1966	11	11	3	4	27	24	10	8	1	1	53	47	100	19,7
1967	12	12	2	3	27	24	10	7	1	1	53	47	100	20,0
1968	12	11	2	3	28	24	12	8	1	1	54	46	100	23,2
1969	12	11	2	3	27	23	12	8	1	1	54	46	100	20,4
1970	11	11	4	4	28	22	11	7	1	1	55	45	100	28,7
1961—1970	11	11	3	4	26	25	11	8	1	1	52	48	100	188,9

Tabell 4.3 Utrikes omflyttning länsvis 1961—1970
External migration, by county

Län	Antal			Fördelning i promille		Andelen inflyttade från utlandet i promille av samtliga inflyttade	Andelen utflyttade till utlandet i promille av samtliga utflyttade	Andel utländska medborgare i promille av befolkningen 1970-01-11
	Immigranter	Emigranter	Överskott	Immigranter	Emigranter			
Stockholms	117 608	63 766	53 842	277	337	259	200	79
Uppsala	10 477	3 967	6 510	25	21	101	52	48
Södermanlands	19 749	7 771	11 978	47	41	190	85	79
Östergötlands	14 797	5 694	9 103	35	30	141	58	39
Jönköpings	14 511	4 406	10 105	34	23	160	53	42
Kronobergs	9 270	2 430	6 840	22	13	158	48	42
Kalmar	7 615	2 113	5 502	18	11	123	32	25
Gotlands	516	295	221	1	2	46	22	8
Blekinge	9 230	2 665	6 565	22	14	189	60	44
Kristianstads	7 594	3 480	4 114	18	18	93	44	27
Malmöhus	41 504	19 384	22 120	98	103	212	142	55
Hallands	7 275	2 629	4 646	17	14	112	60	34
Göteborgs o Bohus	45 928	21 560	24 368	108	114	229	133	68
Älvsborgs	27 832	9 399	18 433	66	50	213	84	64
Skaraborgs	9 319	3 231	6 088	22	17	141	49	30
Värmlands	8 967	4 545	4 422	21	24	140	61	27
Örebro	13 080	5 164	7 916	31	27	148	60	47
Västmanlands	24 397	10 057	14 340	57	53	207	97	99
Kopparbergs	9 671	4 568	5 103	23	24	126	49	36
Gävleborgs	8 535	3 494	5 041	20	18	110	41	28
Västernorrlands	4 595	2 303	2 292	11	12	65	26	16
Jämtlands	2 090	1 125	965	5	6	63	23	12
Västerbottens	2 913	1 489	1 424	7	8	56	21	10
Norrbottnens	6 860	3 318	3 542	16	18	125	40	24
Hela landet	424 333	188 853	235 480	1 000	1 000	.	.	50

5 Tätortsutvecklingen

5.1 INLEDNING¹

Mål och inriktning för föreliggande redogörelse är högst konventionell. Urbaniseringen betraktas utifrån bl a tätortstillväxten mellan 1965 och 1970 samt en beskrivning av förhållandena enligt vid FoB använd definition och storleksgruppering. I huvudsak har framställningen inriktats på utvecklingen av tätorternas antal och storlek för landet totalt samt i viss utsträckning regionalt.

I princip är det endast år 1970 samt perioden 1965—1970 som betraktas men särskilt då inga större metodologiska hinder finns ges ibland en översikt över tidigare och senare utveckling.

5.2 TÄTORTSBEGREPPET

5.2.1 Definition

Vid de tre FoB 1960, 1965 och 1970 användes den definition av tätort, som fastställdes vid det nordiska chefsstatistikermötet 1960. I huvudsak innebär denna att såsom »tätbebyggt område räknas alla hussamlingar med minst 200 invånare, såvida avståndet mellan husen normalt icke överstiger 200 meter».²

Vid den svenska tillämpningen av definitionen har, med särskilda undantag, sommarstugor i princip jämförts med annan bebyggelse. Vid avgränsning på karta kan inte alltid bebyggelsen klassificeras. De renodlade sommarstugeorterna blir emellertid aldrig räknade som tätorter, eftersom sommarstugornas ägare och deras familjer mera sällan torde vara mantalsskrivna där, dvs lägsta invånargränsen uppnås inte.

Beträffande avståndet mellan husen medger tätortsdefinitionen en variation som möjliggjort en avgränsning som tar hänsyn till olika bebyggelsestruktur. För de flesta tätorter har

ett avstånd på 150—200 meter ansetts lämpligast. I tätbebyggda jordbruksbygder har i regel ett avstånd på ca 150 meter tillämpats liksom vid pärlbandsbebyggelse längs en väg. Avstånd på mer än 200 meter har tolererats för att inkludera grupper av samlad bebyggelse med nära anknytning till en större tätort.

5.2.2 Något om tätortsbegreppet som mätare av urbaniseringsgrad och urbaniseringsprocess

Med urbaniseringsgrad brukar enkelt menas andelen av befolkningen som är bosatt i tätort och med urbaniseringsprocess tillväxten av den i tätorter boende befolkningen. I verkligheten torde dock knappast dessa definitioner vara helt tillfyllest vid en nyanserad analys, vilket möjligen kan hänföras till urbaniseringsbegreppets komplexitet och mångtydighet.

En rad frågor skulle kunna ställas som t ex »Varför är det över huvud taget av intresse att studera urbaniseringsprocessen och dela upp befolkningen i urban och rural?», »Är det fortfarande av intresse att i Sverige, där mer än 80 % av befolkningen nu bor i tätorter, dela in befolkningen i urban och rural?», »Vilken urbaniseringsgrad skall ha nåtts när det inte längre är meningsfullt att studera urbaniseringen?», »Skall verkligen avståndet mellan byggnaderna vara det mest avgörande vid definitionen av urban — rural?», »Skulle studiet av urbaniseringen kunna begränsas enbart till större och växande tätorter?» etc.

Det finns knappast anledning att gå in i detalj på dessa och liknande frågor utan framställningen skall inskränkas till att försöka belysa det relativa i att mäta urbaniseringen i termer av andelen boende i tätort.

Enligt den nordiska tätortsdefinitionen räknas som tätort hussamlingar med ned till 200 invånare. Bortemot hälften av Sveriges tätorter tillhör klassen 200—499 invånare, ca en fjärdedel tillhör klassen 500—999 invånare och den återstående fjärdedelen har minst 1 000 invånare. Glesbygd är den delen av landet som inte omsluts av någon tätortsgräns.

Denna tätortsdefinition med följande uppdelning av befolkningen m m på urban och rural är den som hittills har

¹ Följande kapitel utgör till stora delar ett utdrag ur en uppsats med rubriken »Urbanisering och tätortsutveckling 1965—1970», som Rune Tryggveson utarbetat på uppdrag av expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), tillsatt inom dåvarande inrikesdepartementet.

² Se Folk- och bostadsräkningen 1970 (SOS), Del 2.

betraktats såsom den huvudsakliga och har endast använts i eller med anknytning till FoB. En diskussion om andra tänkbara definitioner har lämnats utanför redogörelsen.

Att studera urbaniseringen utifrån tillväxten av tätortsbefolkningen ligger närmast till hands för befolkningsstatistiken, men under förutsättning att bildandet och tillväxten har sitt ursprung i övergången från jordbrukssamhället till industri- och servicesamhället borde det egentligen vara mera närliggande att betrakta urbaniseringen med utgångspunkt från omstruktureringen av näringslivet. Förutsättningen är emellertid inte helt invändningsfri men är tillräckligt berättigad för att aktualisera frågan om inte tätortsdefinitionen på något sätt, liksom före 1950, borde knytas till näringslivets sammansättning.

Tätortens funktion bör åtminstone indirekt visa sig i näringsgrensfördelningen hos de förvärvsarbetande och landskapsgeografiskt i bebyggelsens struktur. Tätortsdefinitionens minimifolkmängd får ses mot bakgrunden av att en ort i allmänhet måste vara av en viss storlek innan den urbana särarten framträder.

Är då en folkmängd av 200 invånare tillräcklig härför? Naturligtvis kan inte frågan besvaras entydigt med giltighet för varje tätort. Först måste kraven närmare specificeras. Måste alltid de sysselsatta i glesbygdsnärningar utgöra en minoritet och i så fall vilken högsta andel är tillåten? Vilka krav ställs på lägenheternas kvalitet? Vilka serviceinrättningar skall finnas? Hur skall vattenförsörjningen vara anordnad? Skall det finnas särskilda föreskrifter för vägar, vägbelysning, hastighetsbegränsning vid genomfart m m? Frågorna kunde göras många fler men de för det negativa med sig att om de skulle beaktas skulle definition och avgränsning av tätorterna bli ännu mera komplicerad än de för närvarande är, de till synes enkla reglerna till trots.

Någon minimigräns för antalet invånare i en tätort existerar i princip inte i definitionen av »locality» i de internationella rekommendationerna inför FoB 70. Detta innebär givetvis inte att alla som »locality» betecknade agglomerationer är av intresse vid studium av urbaniseringen utan mera att även mindre hussamlingar kan vara av intresse i samband med planering av olika slag.

Ett antal av 208 tätorter från 1950 års bestånd i storleksklassen 200—499 invånare hade till år 1960 upphört att räknas såsom tätorter, medan 164 tillkom (nybildades) i samband med 1960 års avgränsning. För storleksklassen 500—999 invånare var motsvarande antal 10 resp 5. Antalet tätorter i vissa storleksklasser som ökade eller minskade sin folkmängd

mellan 1950 och 1960 framgår av följande tablå. Som synes blir inte öknings-/minskningsmönstret vidare stabilt förrän tätorterna kommit upp i ca 2 000 invånare. Motsvarande utveckling perioden 1965—1970 framgår av tabell 5.4.

Storleksklass	Folkökning	Oförändrat	Folkminskning	
			Antal	I % av totala antalet
200— 499	320	3	352	52
500— 999	189	—	147	44
1 000—1 999	139	1	47	25
2 000—4 999	99	—	14	12
5 000—9 999	43	—	3	7

Sett från bl a servicesynpunkt torde det vara en viss skillnad att bo i en stor tätort jämfört med att bo i en liten även om det bör beaktas att den stora tätorten ofta nog är betydligt mera heterogen och uppvisar ett helt annat utseende i centrum än i ytterområdena. En ingående diskussion skall inte tas upp här. Det bör vara tillräckligt med följande citat av Arpi¹:

Det bör dessutom varnas för ett okritiskt användande av orden tätort eller urbanisering. En bonde på en gård en km utanför en stor stads tätortsområde är glesbygdsbo enligt definitionen, fastän han har den stora stadens alla servicemöjligheter inom bekvämt räckhåll. Å andra sidan är en bonde i någon av övre Norrbottens jordbruksbyar tätortsbo enligt definitionen, även om byn kanske blott har en lanthandel som enda representant för servicenärningarna och avståndet till en välutrustad centralort uppgår till många mil.

Ett ytterligare citat skall för övrigt införas, nämligen från Hägerstrands uppsats om »Urbaniseringen som världsproblem» i avsnittet om storstadens växande betydelse*:

Vid betraktelser över urbaniseringsprocessen finns det särskilt anledning att hålla ögonen på storstadsregionerna. År 1930 levde elva procent av världens befolkning inom sådana regioner, förutsatt att den undre gränsen sattes till 100 000 invånare. År 1960 hade andelen stigit till tjugoprocent. Det finns inget skäl att tro annat än att samma tendens skall fortsätta att göra sig gällande. Hela nytillskottet av befolkning fram till sekelslutet torde komma att bli stadsbefolkning, siffermässigt sett, och en allt större del därav just storstadsbefolkning.

¹ SOU 1963: 62, s 186.

* Hägerstrand: »Urbaniseringen». Lund 1970.

Det synes ligga nära till hands att fastslå att minimigränsen på 200 invånare för tätort är alltför låg när befolkningen skall uppdelas på urban och rural. I varje fall är den så internationellt sett och det kan även erinras om att det tidigare här i Sverige ansågs att en ort var stadsmässig först när den uppnått 2 000 invånare. En annan sak är, som redan nämnts, att även de mindre tätorterna har ett icke obetydligt intresse som planeringsenheter och åtminstone delvis för studiet av urbaniseringen som kontinuerlig process betraktad.

Den varierande graden av service i dess olika former torde ha varit en grundläggande anledning till det stora intresset för tätortsstatistiken. Under årens lopp har en förändring inträffat i levnadsbetingelserna som i stor utsträckning bör ha verkat i utjämnande riktning. Men naturligtvis föreligger variationer fortfarande; mellan glesbygd och mindre tätorter, mellan mindre och större tätorter och — inte minst — inom stora tätorter. Frågan är vilken betydelse olikheterna skall tillmätas. Är det egentligen någon praktisk skillnad i att ha en timmes bilresa till den stora tätortens varuhuscentrum ämfört med att bo i tätorten och i bästa fall komma till varuhuset på en halv timme? Ock är det inte ur miljösynpunkt en viss skillnad i att bo i den stora tätortens villaområde jämfört med att bo inom en förorts hårt exploaterade höghusbebyggelse? Är det över huvud taget intressant för en planerare att få reda på folkmängden och dess konventionella uppdelningar för en stor tätort om han inte samtidigt kan få tätorten styckad regionalt i dess för aktuellt syfte önskvärda beståndsdelar?¹

5.3 TÄTORTSAVGRÄNSNINGENS PRINCIPER, METODIK M M

5.3.1 Tiden före 1950

Den grundläggande idén om vad som skall anses vara en tätort har varit rätt lika genom åren. En tätort har alltså varit ett område med tätare bebyggelse än omkringliggande bebyggda områden, bebyggelsens karaktär har varit annorlunda än i agrar- och glesbebyggelse, invånarna har ofta en annan yrkes- och näringsstruktur och tätorten har vidare vissa serviceorgan som även betjänar omkringliggande områden. Någon har uttryckt skillnaden mellan tätort och glesbygd så att den som arbetar i tätort har merendels ett litet utrymme till sitt förfogande medan den som är sysselsatt i glesbygd har en stor areal att röra sig på (intensivt contra

extensivt arealutnyttjande). Tätorten skulle även ha en viss minimifolkmängd. I sin uppsats om »Folkmängden i Sveriges köpingsliknande samhällen år 1900» skriver E Arosenius² med hänvisning till de gamla byarna före skiftesverket att även där byarna bibehållit sig såsom befolkningscentra »hafva de ofta undergått väsentliga förändringar i avseende på byggnadsätt och näringslif och från att vara 'bondbyar' närmast sig stationssamhällets typ».

Benämningen »tätort» har i folkräkningssammanhang endast hävd sedan folkräkningen 1950. Tidigare skildes konsekvent på »administrativa» och »icke administrativa» agglomerationer. Till de administrativa räknades i sin helhet städer, köpingar och municipalsamhällen, alltså i princip utan hänsynstagande till var gränsen mellan gles och agglomererad bebyggelse egentligen gick. De icke administrativa orterna benämndes vid folkräkningen 1890 — den första med försök till tätortsstatistik — för »köpingslika områden», 1900 talades det om »köpingsliknande samhällen», 1910 om »tättbebyggda orter å landsbygden» och 1920—1945 »befolkningsagglomerationer».

Viktigare än benämningen är ändå avgränsningen. Det råder ingen tvekan om att nuvarande metod i praktiken har sina brister men före den nuvarande kartavgränsningens tid torde de ofta knapphändiga anvisningar som utfärdades av SCB, och som växlade från folkräkning till folkräkning, ha blivit föremål för subjektiva tolkningar hos pastorsämbetena, vilka utförde avgränsningen.

Med hänsyn till definitionen kan erinras om att samhällen där minst 40 % av befolkningen var sysselsatt i jordbruk inte räknades såsom tätorter. Vid folkräkningen 1920 frånräknades dessutom jordbruksbefolkningen i de tätorter som kvarstod sedan jordbruksbyarna utmönstrats.

I SCBs cirkulär angående folkräkningen 1890 begärdes bl a att i utdragen ur de husförhörslängder som skulle insändas till verket skulle tilläggas orden »Köpingslikt område» för sådan plats på landsbygden som hade en mera sammanträngd befolkning om minst 100 personer »och som enligt regel har boningshusen liggande utefter en eller flera gator, varigenom platsen oftast erhåller utseende av en köping eller mindre stad såsom fallet är med vissa förstäder, järnvägsstationer, fiskeläger, lastageplatser, fabriks- eller bruksområden, större

¹ Här kan exempelvis erinras om att landets två största kommuner är uppdelade i vardera ca 800 statistiska redovisningsområden, vilka sedan på olika sätt kan användas som »byggstenar» i större planeringsområden.

² Statistisk tidskrift 1903.

byalag o dyl».¹ Emellertid blev lämnade uppgifter så ofullständiga att någon tätortsstatistik inte togs in i SCBs berättelser.

År 1900 tillkom municipalsamhällena. Uppgift om vilka gårdar och lägenheter som hörde till ett municipalsamhälle borde anges i de församlingsboksutdrag, vilka i samband med folkräkningen 1900 skulle insändas till SCB. Kvaliteten blev emellertid minst sagt bristfällig. I samband med en bearbetning som ändå gjordes sammanställdes även folkmängdsuppgifter avseende år 1900 för alla orter som blev municipalsamhällen åren 1901 och 1902. Dessa 138 orter blev de köpingsliknande samhällena av icke administrativt slag. Den minsta orten hade 163 invånare.

Vad var det då för orter som år 1900 kom att räknas som »Öfriga köpingsliknande samhällen»? Beskrivningen under rubriken »Beskaffenhet» torde avslöja något om hur de skilde sig från jordbruksbygdernas vanliga glesbebyggelse med mangårds- och ekonomibyggnader. Följande beteckningar förekom:

Porslinsfabrik, villastad, hamnplats, badort, tull- och lotsplats, bruk, fabriksort, stationssamhälle, gruvsamhälle, glasbruk, by, tändsticksfabrik, exercisplats, stenhuggeri, lastageplats, fiskeläge, fästning, bruk och station, förstad, sågverk och lastageplats, sågverk m m.

De icke administrativa tätorterna vid folkräkningen 1910 erhöles på så sätt att agglomerationer med minst 1 000 invånare enligt församlingsboksutdragen kompletterades med i första hand orter som erhöles municipalsamhälles status år 1911. Antalet dylika tätorter uppgick till 186 och för den minsta noterades 206 invånare.

Från folkräkningen 1920 började tätortsredovisningen bli mera fullständig med en minimisiffra för folkmängden av 250 invånare. Bland annat användes vid avgränsningen församlingsboksutdragens uppgifter om yrkes- och näringsfång samt ekonomiska och topografiska kartor under iakttagande av kända förhållanden och komplettering med besök i orterna. Tekniken gick ut på att församlingsboksutdragen gick igenom och orter, gårdar och såvitt möjligt lägenheter identifierades på de ekonomiska eller topografiska kartorna. Antalet »stadlika eller tätbebyggda orter utan laglig avgränsning» utgjorde 805.

Från 1930 har minimifolkmängden för en icke administrativ tätort varit 200 invånare. Pastorsämbetena fick åter svara för avgränsningen enligt metoden före 1920. SCBs kontroll skärptes emellertid och kartor och andra tillgängliga hjälpmedel började anlitas liksom fältstudier. Skriftväxlingen med pastorsämbetena blev alltmer omfattande och visst samarbete

började äga rum med överlantmätare, länsarkitekter och geografer. Pastorsämbetena erhöles även från SCB förteckningar över de fastigheter som betecknades såsom tätorter vid närmast föregående folkräkning.

5.3.2 Folkräkningen 1950

År 1950 upphörde särredovisningen av administrativa och icke administrativa tätorter. Tätortsavgränsningen skedde i princip utan hänsynstagande till administrativa gränser, dock med det av praktiska skäl betingade undantaget att man bortsåg från obetydliga avvikelser mellan administrativ gräns och tätortsgräns. Såsom obetydlig avvikelse räknades dels glesbebyggda områden innanför den administrativa gränsen med mindre än 200 invånare, dels tätbebyggda områden med mindre än 200 invånare utanför administrativ gräns.

Med dessa undantag gällde att endast avståndet mellan husen var avgörande för en tätorts sträckning. I de tryckta anvisningarna som tillställdes pastorsämbetena meddelades emellertid inte hur stort detta avstånd skulle vara. I de fall pastorsämbetena begärde upplysningar angav SCB att det var lämpligt att räkna med 100—200 meter. Vid SCBs egna justeringar räknades i regel med ett avstånd av 200 meter eller något mindre.

Avgränsningsmetoden var i allt väsentligt som förut, men naturligtvis vidtogs åtgärder för att öka fullständighet och tillförlitlighet. Pastorsämbetena erhöles exempelvis inte endast förteckningar över tätorterna med ingående fastigheter vid närmast föregående räkning utan även förteckning över andra orter som ev kunde anses som tätorter.

Den stora nyheten var kanske ändå att för tre län (Kalmar, Västmanlands och Norrbottens) utfördes avgränsningen efter en ny metod, nämligen utifrån tillgängliga kartor. Av provet drogs slutsatsen att i de delar av landet där det fanns ett förstklassigt kartmaterial var det möjligt att väsentligt förbättra tätortsavgränsningen.

5.3.3 Folk- och bostadsräkningarna 1960, 1965 och 1970

Vid de tre räkningarna 1960, 1965 och 1970 har tätortsdefinitionen, som redan nämnts varit densamma. Likaså har

¹ E. Arosenius, Statistisk tidskrift 1903.

definitionens tillämpning i stort varit lika. Avgränsningarna 1965 och 1970 bygger för övrigt så långt möjligt på 1960 års.

Från 1960 gäller att ingen hänsyn tas till administrativa gränser då en tätorts sträckning skall fastställas. Ett enda undantag från denna regel har emellertid tillämpats, nämligen att den fåtaliga glesbebyggelsen i Stockholms kommun har inräknats i tätorten.

Kartavgränsningsmetoden som prövades 1950 bildade utgångspunkt för tätortsavgränsningen vid FoB 60. Geografisk expertis utförde avgränsningen enligt »fria linjens metod» på bästa tillgängliga storskaliga kartmaterial (ekonomiska kartor, flygbilder, grund- och översiktskartor m m). Ekonomisk karta föredrogs framför andra karttyper och länslantmäterikontoren lånade ut med hänsyn till fastighetsbildningen åjourförda kartor för kopiering. För städer och för köpingar som låg utanför lantmäteriets registerföring erhöles kartor från stadsingenjörskontor eller byggnadsnämnd. Efter den centrala avgränsningen sändes kartorna till överlantmätarna och kommunala representanter bereddes i samband därmed möjlighet att inkomma med ev synpunkter på avgränsningen. Den slutliga avgränsningen fastställdes sedan på sammanträden i varje län, där länsexpertis och SCBs geograf deltog. Slutligen sändes kartorna till de för FoB inrättade kommunala granskningsorganen för att ligga till grund för markeringen av de i tätort boende personerna i FoBs mantalslängd.

Den nya metod som tillämpades 1960 hade framför allt två syften. För det första skulle avgränsningen bli så enhetlig som möjligt för hela landet, vilket nåddes (så långt bl a kartmaterialet tillät) genom att en enda till SCB knuten geograf handhade avgränsningen. För det andra skulle tätorternas geografiska utbredning bli fastställd och dokumenterad, vilket nåddes genom att gränserna inritades på kartor.

Vid FoB 65 inriktades arbetet på att dels uppnå jämförbarhet i statistiken med 1960, dels förenkla rutinerna genom att främst aktualisera 1960 års avgränsning. Detta gick så till att den tidigare avgränsningen aktualiserades vid lantmäteristatens läns- och distriktskontor utifrån åjourförd fastighetskarta. Tätorterna i Älvsborgs, Skaraborgs och Västmanlands län, där ny ekonomisk karta var under utgivning eller just utgiven, avgränsades dock centralt av SCB.

Målet avseende jämförbarhet med tidigare räkningar var även vägledande vid FoB 70. SCBs geografer utförde avgränsningen i de län som sedan 1965 fått ny ekonomisk karta och vidare överfördes tätortsgränserna från 1960 och 1965 till kopior av lantmäteriets åjourförda fastighetskarta. Samma

tillvägagångssätt användes för tätorter under kommunalt mätningssystem. I övrigt var förfarandet detsamma som vid de två närmast föregående räkningarna.

5.3.4 Kvalitet och jämförbarhet

Något kvalitetsmått för tätortsfolkmängden existerar för närvarande inte, men en begränsad studie ingår i evalveringsprogrammet vid FoB 70. En diskussion av kvaliteten vid olika räkningar får därmed lätt en subjektiv anstrykning.

Som framgått av det tidigare hyste SCB på dokumenterade grunder stora tvivel på sin tätortsstatistik från de första räkningarna sådan statistik framställdes. Å andra sidan torde urbaniseringsprocessen rimligtvis ha haft just det förlopp som statistiken i stort visar, dvs en stark bildning av och ökning av antalet smärre tätorter. Efter 1950 har processen ändrats så till vida att antalet småtätorter minskat.

Om man endast önskar ett grovt mått på urbaniseringsgraden så torde både kvalitet och jämförbarhet i stort sett vara relativt god i statistiken från olika räkningar från i varje fall 1920. Mera diskutabel blir både kvalitet och jämförbarhet efter en regional eller storleksmässig uppdelning. Om de större orterna betraktas tillsammans bör knappast hithörande problem ha varit överväldigande och detsamma bör gälla för administrativa tätorter fram till 1960. Sålunda kan t ex nämnas att år 1960 var 97,2 % av städernas befolkning urbaniserad, alltså avgränsad som boende i tätort. Städerna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Västerbottens län rymde en glesbygdsbefolkning som var mindre än riksandelen 2,8 % medan Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Gävleborgs län visade en andel av minst 5 %. Regionalt blir alltså jämförbarheten mera osäker.

Men även på riksnivå blir både kvalitet och jämförbarhet diskutabel om det är tätorter i mindre storleksklasser som betraktas. Först och främst kan det i princip aldrig talas om jämförbarhet när olika definitioner har använts vid skilda mättidpunkter och ändrade definitioner har främst drabbat de mindre (icke administrativa) tätorterna. Dessutom har det vid alla räkningar rätt en viss osäkerhet om samtliga smärre tätortsbildningar kommit med vid avgränsningen eller inte. Svårigheter vidläder även den nuvarande inarbetade kartavgränsningen och slutligen kan nämnas att det kommunala arbetet med markering i längden fordrar god lokalkännedom; allt felkällor som relativt sett betyder mest i lägre storleksklasser.

5.4 URBANISERINGEN — ALLMÄN ÖVERSIKT

5.4.1 Tätorternas antal och storlek

Att vid avgränsningstillfällena bestämma tätorternas antal och folkmängd har som framgått av det föregående varit förenat med långt ifrån obetydliga svårigheter. Givetvis har detta faktum även påverkat möjligheterna att göra tidsmässiga jämförelser avseende urbaniseringen och dess process. Mera ingående jämförelser kan inte göras mellan tidsperioder före och efter större ändringar i definition och metod.

Det torde emellertid kunna fastslås att urbaniseringsprocessen fram till början av 1950-talet givit upphov till allt flera tätorter. De större tätorterna ökade sin folkmängd och många nya tätorter tillkom. Under 1950-talet började urbaniseringen få ett något annat förlopp i den meningen att antalet små tätorter började minska. Även om statistik som avser tätorternas befolkningsrörelse (bl a naturlig folkökning och nettoflyttning) inte förefinns är ändå bakgrunden till utvecklingen klar: flyttningarna går mer än tidigare direkt från glesbygden till de större orterna och från mindre orter till större. Glesbygdens problemen har blivit ett faktum i allt fler kommuner med bl a stora kommunsammanläggningar som följd.

Utvecklingen av tätorternas antal och storleksfördelning framgår av tabell 5.1. Antalet tätorter med mindre än 500 invånare minskade från 1950 till 1970 med 320 medan antalet med minst 10 000 invånare ökade med 42. Från 1960 till 1970 var motsvarande antal 127 resp 31.

I vissa sammanhang är det mindre lämpligt att betrakta hela tätortsmassan. Ett bestånd av »bestående» tätorter brukar därför byggas upp. I stort sett innebär detta att man som »bestående» tätorter endast räknar tätorter som fanns med vid betraktade mättillfällen. Upphörda tätorter räknas alltså inte med och inte heller nytillkomna. Sammanvuxna tätorter kan behandlas på olika sätt; i föreliggande redogörelse så att de räknats som i princip sammanväxta redan 1965 och tillförts den storleksklass de då skulle ha tillhört. Någon särskild rensning av beståndet har inte gjorts. Antalet bestående tätorter har här fastställts till 1 673.

Tabell 5.1 visar antalet fastställda tätorter åren 1950, 1960, 1965 och 1970 samt den relativa storleksfördelningen. Antalet tätorter har som redan nämnts minskat och då särskilt den minsta storleksklassen. Samma tendens visar de bestående tätorterna i tabell 5.2. Den genomsnittliga folkmängden per tätort i bestående medelstora tätorter har ökat väsentligt.

Av år 1965 befintliga tätorter hade 83 utgått till år 1970, på grund av att folkmängden underskridit 200 invånare och 63 hade växt samman med annan tätort. Antalet nytillkomna tätorter var 102.

5.4.2 Folkmängd och urbaniseringsgrad

Följande tablå visar dels folkmängdsutvecklingen i Sverige tiden 1800—1970, dels beräknad procentandel av befolkningen som vid angivna tidpunkter har varit bosatt i tätort (urbaniseringsgrad) samt glesbygd. Exaktheten i siffrorna som anger urbaniseringsgraden kan alltid diskuteras — både de senast framställda och de som avser de tidigaste årtalen i tablå — men fastslås kan ändå att verkningarna från industrialismens genombrott och emigrationen börjar visa sig i den regionala befolkningsfördelningen efter 1860 och särskilt efter 1880, dvs när industrisektorn började uppnå en mera påtaglig storlek. Näringsgrenarna utom jordbruk med binnärningar har beräknats omfatta ca 32 % av befolkningen år 1880; en andel som till år 1900 hade växt till ca 45 % och då nära nog helt inom huvudgruppen industri och hantverk, vilken ökat från 17 % till 28 %.

År	Folkmängd (Miljoner)	Därav i procent	
		Tätorter	Glesbygd
1800	2,35	7,4	92,6
1820	2,58	11,2	88,8
1840	3,14	13,4	86,6
1860	3,86	13,7	86,3
1880	4,57	19,5	80,5
1900	5,14	31,5	68,5
1920	5,90	45,2	54,8
1930	6,14	48,5	51,5
1940	6,37	56,2	43,8
1950	7,04	66,2	33,8
1960	7,50	72,8	27,2
1965	7,77	77,4	22,6
1970	8,08	81,4	18,6

Som synes av tablå passerade landets tätortsandel 50 %-strecket i början av 1930-talet. Den tillbakagående typiska glesbygdsnärningen jordbruk m m passerade 50 %-strecket i motsatt riktning redan straxt efter sekelskiftet.

Under 1950-talet ökade folkmängden i landet med 6,5 % och i tätorterna med 17,1 %. Motsvarande siffror var under 1960-talet 7,8 % resp 20,6 %. Något förenklat kan sägas att tätorterna under 1960-talet förutom hela rikets folkökning på

580 000 personer även erhöll 540 000 från glesbygden. Det sistnämnda antalet är mer än en fjärdedel av glesbygdsfolk-mängden 1960.

I tabell 5.3 visas tätortsfolkmängden och folkökningen i olika storleksklasser 1965—1970 samt för jämförelse den relativa förändringen 1960—1965 i vid resp FoB registrerade tätorter. Det bör observeras att en dylik jämförelse mellan två tidpunkter inte är renodlad utan bl a påverkas av att vissa tätorter bytt storleksklass från det ena mättillfället till det andra. Konstateras kan emellertid att de mindre tätorternas roll i urbaniseringsprocessen är obetydlig, att de tre största tätorterna, vissa sammanväxningar till trots, inte ökat sin folkmängd vidare anmärkningsvärt under senare delen av 1960-talet (36 000 perioden 1965—1970 mot 59 000 perioden 1960—1965) och att det är tätorter i storleken 10 000—99 999 invånare som dominerar utvecklingen.

Utvecklingen i de bestående tätorterna visas i följande tablå. Att tex den högsta storleksklassen ökat betydligt mindre enligt denna tablå än enligt tabell 5.3 beror på att sammanväxningarna mellan 1965 och 1970 för att erhålla bättre jämförbarhet här betraktas som om de inträffat redan till 1965.

Storleksklass (1965 års)	Folkökning i % 1965—1970 (Bestående tätorter)
200— 499	+ 9,3
500— 999	+ 9,7
1 000— 1 999	+19,9
2 000— 4 999	+17,2
5 000— 9 999	+16,5
10 000—19 999	+12,6
20 000—49 999	+11,3
50 000—99 999	+ 7,7
100 000—w	+ 0,5

I tabell 5.4 visas folkökningens spridning för de 1 673 som bestående räknade tätorterna i olika storleksklasser. Till-sammantaget kan konstateras att en tredjedel av dessa tät-orter hade folkminskning (547 st). I lägsta storleksklassen visade 54 % av tätorterna folkminskning, i storleksklassen 500—999 invånare var motsvarande andel 30 %. Först när tätorterna nått en folkmängd av 5 000 invånare får en folk-mängdsminskning betraktas såsom sällsynt. Däremot är det inte helt ovanligt att även stora tätorter av skilda anledningar kan få en kraftig registrerad folkökning.

För hela landet har urbaniseringsgraden 1965 och 1970 konstaterats vara 77,4 % resp 81,4 %. Om tätorter med mindre än 500 invånare inte räknades skulle urbaniseringsgraden i stället ha noterats som 73,9 och 78,4. Om tätorter under 1 000 invånare ej räknats hade talen i stället varit 70,4 för 1965 och 74,9 för 1970.

5.4.3 Glesbygden

Så långt tillbaka de statistiska uppgifterna visar har tätorterna ökat sin *andel* av rikets befolkning, medan glesbygden fått vidkännas motsvarande minskning. Fram till år 1880 ökade emellertid även glesbygdens befolkning för att därefter i ett allt snabbare tempo påbörja den minskning som fortfarande pågår. Under 1950-talet minskade glesbygdsbefolkningen med 14,3 %; under 1960-talet med inte mindre än 26,4 %.

Utän att ta upp några detaljer skall ändå här erinras om urbaniseringsprocessen som en följd av de tekniska land-vinningarna och de allt bättre kommunikations- och distribu-tionsmöjligheterna. Detta betyder att allteftersom tekniken utvecklats och kommunikationerna förbättrats har produkter av olika slag kunnat framställas billigare och bättre och varor och tjänster har kunnat distribueras allt längre sträckor. Jordbruket har givit lika stor eller större avkastning med mindre mänsklig arbetsinsats samtidigt som kraven på tjänster och service blivit större. Den från jordbruket friställda arbets-kraften har funnit nya utkomstmöjligheter i tätorterna, vilka blivit allt större och mera differentierade. Fram till på 1860-talet sögs den ökande befolkningen främst upp av jordbruks-näringsen. I samband med nödåren 1866—1868 blev utkomst-möjligheterna inom jordbruket så dåliga att många utvandrade, och utvandringen blev ett väsentligt inslag i samhällsbilden under ca 50 år framåt. Industrin fick allt större betydelse som näringsgren. Glesbygdens befolkningsavtappning började.

Tabell 5.5 visar den länsvisa andelen av befolkningen som är bosatt i tätort resp glesbygd. Andelen boende i glesbygd i hela landet uppgick år 1970 till 18,6 %. Denna eller lägre andel boende i glesbygd uppvisade sju län, av vilka Stockholms samt Göteborgs- och Bohus län hade den lägsta andelen, nämligen 3,5 % resp 9,7 %. De övriga fem länen var Söder-manlands, Östergötlands, Malmöhus, Örebro och Västman-lands. Den högsta andelen glesbygdsboende har Gotlands län, 48,3 %, samt Jämtlands län, 44,2 %. Ytterligare tre län hade mer än en tredjedel av befolkningen på glesbygden: Hallands, Skaraborgs och Västerbottens. Förutom de nämnda länen hade år 1965 Kristianstads och Värmlands län minst en

tredjedel rural befolkning och år 1960 gällde motsvarande för dessutom Kalmar, Blekinge, Älvsborgs, Västernorrlands och Norrbottens län.

Glesbygden har under 1960-talet minskat sin folkmängd med 540 000 personer (26,4 %) eller från 2 041 000 till 1 502 000. År 1965 var folkmängden 1 741 000, vilket enligt det föregående innebär en minskning med 240 000 eller 13,7 % under 1960-talets senare hälft. Av tabell 5.6 framgår den länsvisa utvecklingen. I intet län gick som synes tätortsbefolkningen tillbaka utan denna visar en kraftig ökning också i de län som totalt sett minskade sin folkmängd (Gotlands, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens). I dessa län minskade glesbygdsbefolkningen mycket men även i några ytterligare län, främst i Södermanlands med nära 40 % och Västmanlands med 35 %.

5.5 TÄTORTERNAS REGIONALA FÖRDELNING

I tabell 5.7 visas antalet fastställda tätorter länsvis och efter storlek 1965 och 1970. De flesta tätorterna återfanns år 1965 i nämnd ordning i Kopparbergs, Norrbottens, Malmöhus, Kristianstads och Älvsborgs län, vilka samtliga hade fler än 100 bebyggelseagglomerationer klassificerade som tätorter. Samma gällde också år 1970 fastän ordningsföljden ändrats

något, eftersom fyra av de fem nämnda länen minskat antalet tätorter och ett ökat, nämligen Malmöhus län. Förutom i detta län ökade antalet även i Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Värmlands län; var oförändrat i Gotlands, Älvsborgs, Örebro och Västmanlands län. Största minskningen antalsmässigt sett hade Norrbottens län med 13 och Kristianstads län med 11.

Givetvis är det för de minsta tätorterna som den största förändringen ägt rum. Medan totalantalet tätorter för landet minskat med 44 minskade antalet tätorter med mindre än 500 invånare med 92. Endast Uppsala län, Skaraborgs län och Värmlands län ökade antalet i denna storleksklass. Med minst 19 dylika småtätorter minskade Norrbottens, Jämtlands och Kristianstads län.

I Östergötlands, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län har fler än hälften av tätorterna mindre än 500 invånare. Med 1965 som observationsår hade skaran kunnat utökas med Gotlands, Blekinge och Hallands län. Tätorter med minst 50 000 invånare återfanns år 1970 ännu inte i Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Skaraborgs, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och år 1965 inte heller i Värmlands och Västernorrlands län.

En sammanfattning av tätorternas belägenhet framgår av följande tabell, som visar fördelningen riksområdesvis.

Tätorter efter storlek och riksområden 1970

Storlek	Riksområde							
	Stockholm	Östra Mellansverige	Småland med öarna	Syd-sverige	Väst-sverige	Norra Mellansverige	Mellersta Norrland	Övre Norrland
200— 499	20	123	91	113	135	129	64	81
500— 999	12	57	60	56	88	68	30	34
1 000— 1 999	5	40	46	33	30	30	21	28
2 000— 4 999	11	40	23	36	40	28	13	17
5 000— 9 999	7	14	7	11	10	11	3	3
10 000—19 999	9	9	8	8	11	8	2	3
20 000—49 999	5	5	3	4	5	4	2	4
50 000—w	2	6	1	3	2	2	1	—
Summa	71	294	239	264	321	280	136	170

5.6 BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN

Den regionala befolkningsutvecklingen beror av faktorer som styr de demografiska komponenterna, vilka sedan i sin tur är i

viss mån ömsesidigt beroende. Ofta brukar det fastslås att det är omflyttningen och de faktorer som styr denna som är av avgörande betydelse för den regionala befolkningsutvecklingen. På längre sikt äger också påståendet gil-

tighet och då i synnerhet om betraktade regioner inte är alltför stora.

Tätorterna är för sin utveckling på samma sätt beroende av naturlig folkökning och omflyttning men här tillkommer även andra moment av skenbar ökning, vilka hänger samman med avgränsningsprinciperna. Om exempelvis ett enda enfamiljshus byggs inom 200 meter från tätortsgränsen kan detta vara nog för att en tidigare utanför tätorten belägen husagglomeration på 199 invånare även inräknas i den ursprungliga tätortens folkmängd. En liten tätort kan på detta sätt med egen obetydlig utvidgning erhålla en kanske både fördubblad areal och folkmängd.

Under 1960-talet var, som framgått av tabell 5.6, den procentuella folkmängdsökningen störst i Uppsala län med nära 30 %. Ca 15 % ökning hade Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Hallands län. Folkminskningen var störst i Jämtlands län med drygt 10 % och därefter i nämnd ordning i Västernorrlands, Kopparbergs, Västerbottens, Norrbottens, Värmlands och Gotlands län. Gävleborgs län hade endast en obetydlig ökning. För landet som helhet ökade folkmängden med 7,8 %.

För tätorterna är den länsvisa utvecklingen något annorlunda. Inget län minskade sin urbaniseringsgrad och samtliga har ökat sin urbana befolkning. Genomsnittet för landet är en ökning på 20,6 % under tioårsperioden och större öknings-hastighet än så uppvisar även två län som i sin helhet haft folkminskning, nämligen Gotlands och Västerbottens. Största urbana tillväxten hade Uppsala län med 44,4 %. Övriga län som ökat sin tätortsfolkmängd mer än riksgenomsnittet är förutom de tre redan nämnda Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs och Västmanlands. Mindre än 10 % ökning hade endast Kopparbergs län.

I tabell 5.8 har de 50 största tätorterna år 1970 rangordnats efter sin storlek och vidare framgår folkökningen både i absoluta tal och i procent. Korrigering har sökt göras med hänsyn till fiktiv ökning, dvs sammanväxningarna till 1970 har inräknats i 1965 års folkmängd.

Något mera allmängiltigt mönster för en tätorts utveckling enbart genom att betrakta tätortens storlek kan inte hämtas ur tabellen vad beträffar i varje fall tätorter som närmat sig 20 000 invånare. Det är ganska klart att den relativa ökningen inte kan bli särskilt stor i de tre största tätorterna, dels när korrigering sker för sammanväxningarna, dels med hänsyn till det vanligen observerade utvecklingsmönstret för större tätorter med tillväxt i ytterområdena och i folkmängdshän-

seende urholkning av innerområdena. Tätortens geografiska läge är väsentlig i sammanhanget samt det allmänna urbaniseringsmönstret för ifrågavarande landsdel, ett mönster som bör påverkas både av den lokala näringslivsutvecklingen och den som gäller för landet i stort och då i första hand för de områden som har ett stort inflyttningsfält. Vid räknings-tillfället hösten 1970 hade ännu ingen mera påtaglig konjunkturedgång börjat som ändrat flyttningsmönstret. Denna började i stort märkas på flyttningarna först 1971 och i ännu högre grad 1972. Den positiva ändring av sysselsättnings-utvecklingen som inträffat under första hälften av 1973 har i varje fall inte under 1973 påverkat flyttningspanoramats.

5.7 TÄTORTSAREALERNA

Vid FoB 65 utfördes för första gången vid SCB arealmätning av tätorterna i hela landet. Mätning och redovisning avsåg både 1960 och 1965 års tätorter och resultatet finns redovisat i Statistiska meddelanden (SM) Be 1967: 21. Även vid FoB 70 mättes arealerna men på ett annat kartmaterial än vid de tidigare räkningarna. För att få jämförbarhet mättes därför också 1965 års tätorter på det nya kartmaterialet, dock inte de tätorter som utgått till 1970. För dessa accepterades givetvis de tidigare uppgifterna. Resultaten från 1970 års arealmätning återfinns i SM/Be 1972: 11.

Tätortsarealernas jämförbarhet varierar med kvaliteten på kartmaterialet och förändringarna i detta sedan föregående FoB. Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län saknade 1970 ny ekonomisk karta, varför vissa brister i jämförbarheten mellan dessa län och de övriga torde föreligga. I Malmöhus län synes tätortsavgränsningen jämfört med övriga län år 1965 vara något för vid och år 1970 något för snäv.

Mätningarna utfördes med planimeter och föregicks av en omfattande provverksamhet. Kontrollmätning företogs och arbetet avslutades med rimlighetskontroll av land- och vattenarealer 1965 och 1970. För att utröna hur stora arealskillnader godkända mätvärdesdifferenser kunde ge upphov till gjordes en urvalsstudie bland alla tätorter, för vilka en eller flera kontrollmätningar skett. Resultatet av studien visade att arealskillnaden vid olika mätningar kunde betraktas som obetydlig.

I de fall en tätort avgränsats mot vatten och gränsen dragits i vattnet har vid mätningen strandlinjen utgjort tätortsgräns. Vattenarealen för i en tätort inträngande vikar har frånräknats såvida de inte använts som hamn eller utnyttjats till annat

allmännyttigt ändamål. Om enskild vattenyta inom tätorten varit mindre än 1 hektar har den fått tillhöra tätortens landareal. I annat fall frånräknades vattenarealen. För genom tätort rinnande åar eller älvar frånräknades vattenarealen om vattendraget var 50 meter brett under en sträcka av minst 200 meter.

Landarealen i Sveriges tätorter 1965 och 1970 inkl utvecklingen under femårsperioden för dels samtliga tätorter, dels de bestående tätorterna framgår av följande tablå:

	1965	1970
<i>Samtliga tätorter</i>		
Landareal i km ²	3 625,99	4 023,92
Landareal i % av rikets landareal	0,88	0,98
Invånare på km ² land	1 658	1 633
Ökning 1965—1970		
i landareal, %		11,0
i folkmängd, %		9,4
<i>Bestående tätorter</i>		
Landareal i km ²	3 544,67	3 912,80
Landareal i % av rikets landareal	0,86	0,95
Invånare på km ² land	1 690	1 671
Ökning 1965—1970		
i landareal, %		10,4
i folkmängd, %		9,1
<i>Glesbygd</i>		
Invånare på km ² land	4	4

Det kan tilläggas att för år 1960 beräknades tätorternas landareal uppgå till 0,84 % av rikets totala.

Fortsättningsvis betraktas endast de bestående tätorterna, som täcker 98 % av totala tätortsarealen. Tabell 5.9 visar landarealen samt befolkningstätheten i dessa efter 1970 års storleksgruppering för riket. Konstateras kan omgående att, med ett undantag när, folkökning och arealökning följs åt. Vidare ökar befolkningstätheten med tätortsstorleken från det ganska obetydliga av knappa 500 invånare per km² i de minsta tätorterna till bortemot 4 000 i landets tre största.

Endast smärre ändringar har ägt rum i de bestående tätorternas landareal i olika storleksklasser tiden 1965—1970. Tätorterna i klassen 2 000—4 999 invånare krävde år 1970 det största utrymmet eller ca 15 % av det totala och rymde 10 % av befolkningen. I den minsta storleksklassen (200—499 invånare) var motsvarande procenttal 12 resp 3 och i den största (100 000—w invånare) 13 resp 28.

Den genomsnittliga arealstorleken för tätorter i olika storleksklasser år 1970 visas i följande tablå:

Storlek	Landareal i km ²
200— 499	0,7
500— 999	1,1
1 000— 1 999	1,7
2 000— 4 999	2,8
5 000— 9 999	4,9
10 000—19 999	7,3
20 000—49 999	13,8
50 000—99 999	26,9
100 000—w	165,4

En enkel beräkning visar att om samtliga tätorter skulle få samma befolkningstäthet som de allra minsta så skulle landets urbaniserade yta behöva öka från nuvarande 1 % till drygt 3 %. Den verkliga befolkningstätheten i de stora orterna kan dock antagas vara betydligt större än vad de vanliga medeltalsberäkningarna visar på grund av att de stora orterna i högre grad än de mindre torde omfatta urbana men obebodda områden. En procentsiffra på omkring 5 är möjligen mera rättvisande som jämförelse. Det skulle med någon generalisering betyda att om all tätortsbefolkning i Sverige skulle bli delaktig av vissa av småtätorternas fördelar i fråga om »utrymmesstandard» så skulle tätorterna behöva utbyggas på en yta som är långt större än den nuvarande. Säkert skulle inte heller denna bebyggelseyp vara problemfri, vilket dock inte skall diskuteras här. Emellertid har i diskussionen om urbaniseringen ibland antytts att kravet på närhet till marken gör att tätorterna i framtiden kommer att växa ut med bostäder i lågbebyggelse längs de större vägarna. Om dylika tendenser har uppträtt under senare delen av 1960-talet kan endast ett direkt kartstudium utvisa. Av siffrorna kan konstateras att befolkningstätheten minskat i nästan alla av tätorternas storleksklasser och då inte minst i de två största. Tilläggas kan emellertid att enligt FoB 70 ökade antalet lägenheter perioden 1965—1970 med 3,4 % i småhus (därav 9,4 % i enfamiljshus) och med 16,6 % i övriga hustyper (dvs flerfamiljshus och icke-bostadshus).

En länsvis jämförelse ges i SM/Be 1972: 11, vilken avser samtliga tätorter. Av denna framgår bl a att i Stockholms län var 8,4 % av arealen urban år 1970 och drygt 5 % i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Som fjärde län kom Blekinge med 2,9 %. Arealen med urban användning ökade mest i

Hallands och Västmanlands län — inte mindre än ca 25 % — medan folkökningen i tätorterna var betydligt lägre eller 17,4 resp 10,9 %. Mindre än 5 % ökning av urban mark hade Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län.

5.8 DEMOGRAFISK STRUKTUR

5.8.1 Könssammansättning

Som framgått av kapitel 2 föds något fler pojkar än flickor (ca 1 060 pojkar på 1 000 flickor). Denna i grunden biologiskt betingade könsproportion vid födelsen har inte ändrat sig under Sveriges långa befolkningsstatistiska historia. Inte heller råder det någon skillnad idag i hithörande avseende mellan Sverige och andra länder, vare sig industriländer eller utvecklingsländer. De smärre variationer som åt ena eller andra hållet förekommer från ett år till ett annat torde vara mera slumpmässigt betingade än möjliga att förklara utifrån dödfödhet och fosterdödlighet med eller utan kombination med havandeskapets ordningsnummer.

Men eftersom könsfördelningen är betingad av inte bara könsproportionen vid födelsen utan också dödligheten blir givetvis könsfördelningen olika i skilda åldrar. Helt allmänt är det ett underskott på kvinnor i de lägre åldrarna medan det i de högre uppvisas ett överskott. År 1950 började kvinnoöverskottet i 45-årsåldern men börjar nu sedan omkring 1960 i 55-årsåldern.

Givetvis existerar skillnader i könsfördelningen mellan olika delar av landet på grund om omflyttningen. Skillnaden mellan tätorter och glesbygd framgår sammanfattningsvis av följande tablå. Den därefter följande tablå sammanfattar förhållandet i olika storleksklasser av tätorter år 1970.

År	Kvinnor på 1 000 män		
	Tätorter	Glesbygd	Hela riket
1950	1 065	907	1 008
1960	1 052	889	1 005
1965	1 041	878	1 002
1970	1 034	873	1 002

På glesbygden var det år 1970 ett underskott av kvinnor i praktiskt taget alla åldrar medan det i tätorterna var ett överskott från omkring 40 år samt kring 20-årsåldern. Det senare uppträder i tätorter om minst 5 000 invånare och torde härröra från att betydligt fler kvinnor än män flyttar i dessa åldrar.

Storleksklass för tätort	Kvinnor på 1 000 män 1970
(Glesbygd	873)
200— 499	965
500— 999	981
1 000— 1 999	985
2 000— 4 999	1 002
5 000— 9 999	1 002
10 000—19 999	1 027
20 000—49 999	1 025
50 000—99 999	1 065
100 000—w	1 076

Medan omkring 25 % av de manliga flyttarna är i åldern 15—24 år är motsvarande procenttal för kvinnorna ca 35. Männerna börjar som genomsnitt betraktat att flytta något senare i livet än kvinnorna.

För tätorter i olika storleksklasser skall endast framhållas den inte helt obetydliga skillnad som föreligger mellan glesbygd och mindre tätorter, men att skillnaden inte är särskilt påtaglig mellan tätorter i de tre storleksklasserna upp till 2 000 invånare. Kvinnoöverskottet uppträder i dessa tätorter först omkring 65-årsåldern, i tätorter mellan 2 000 och 10 000 invånare från 60-årsåldern och i övriga tätorterna (10 000—w invånare) från omkring åldern 40 år.

5.8.2 Ålderssammansättning

Befolkningens åldersfördelning har redan behandlats i kapitel 2 också i stor utsträckning för tätorter och glesbygd. Ett sammandrag tillsammans med den procentuella folkökningen i olika åldersklasser återges i tabell 5.10.

Åldersfördelningen i en befolkningsgrupp är ett resultat av utvecklingen hos de demografiska komponenterna och samspillet mellan dessa och befolkningens demografiska struktur. Antalet födda beror sålunda av å ena sidan fruktsamheten och å andra sidan antalet personer i reproduktiv ålder. Antalet döda beror på motsvarande sätt av dödlighet och åldersfördelning. Omflyttningen är betingad av en rad faktorer av huvudsakligen ekonomisk eller social art och förekommer mestadels i åldrarna mellan 15 och 35 år (»flyttningsåldrarna»). Det är i första hand omflyttningen som har bidragit till de utseendemässigt helt skilda ålderspyramiderna i tätort och glesbygd.

Utifrån åldersfördelningen har befolkningen ibland schablonmässigt brukat indelas i »produktiva» och »icke produktiva». Med produktiva har då menats de åldersklasser i vilka befolkningen är ekonomiskt aktiv, dvs ägnar sig åt någon form

av inkomstgivande arbete. Åtminstone in på 1960-talet har de produktiva åldrarna i jämna femårsklasser ansetts vara 15—64 år. Med hänsyn till den allt längre skolgången har emellertid de yngre åldrarnas bidrag på förvärvsmarknaden minskat påtagligt under senare delen av 1960-talet, varför det nog om schablonen skall användas får anses berättigat att numera något höja den nedre gränsen. Vad den övre gränsen beträffar har ibland framhållits att den borde höjas på grund av att den allt högre levnadsnivån, vilken mot bakgrund av bl a minskad sjuklighet och dödlighet har gjort människorna betydligt mera vitala och arbetsdugliga jämfört med de generationer som var i samma ålder för några decennier sedan. Statistiken visar emellertid inte på en utveckling i denna riktning. I stället verkar det som om förvärvsarbetet har en benägenhet att bli mindre frekvent i de högre åldrarna. Delvis torde detta vara en följd av tillbakagången inom jordbruksnäringen, men det bör knappast helt bortses ifrån att många av dem som tidigare var förvärvsarbetande trots uppnådd hög ålder säkerligen inte var det i första hand på grund av fysisk spänst utan snarare av ekonomiskt nödläge. Här kan för övrigt erinras om utvecklingen under 1950-talet. Under denna tioårsperiod ökade antalet personer i åldern 65—w år med 167 000 eller 23 % men ändå minskade antalet förvärvsarbetande i åldersklassen med 17 000 eller nästan 12 %. Under 1960-talet ökade antalet personer i åldersklassen med 212 000 (24 %) under det att antalet förvärvsarbetande utifrån FoB 60 och FoB 70 kan beräknas ha minskat med ca 37 000 eller 28 %. Även om fullständig jämförbarhet inte föreligger i siffrorna för antalet förvärvsarbetande från de två räkningarna är ändå tendensen odiskutabel.

För olika storleksklasser av tätorter samt glesbygden visas en sammanfattande åldersfördelning i följande tablå:

Tätorter efter storlek samt glesbygd	Åldersfördelning i % 1970		
	0—19 år	20—64 år	65—w år
100 000—w	23,7	62,6	13,7
50 000—99 999	26,9	60,7	12,4
20 000—49 999	29,4	60,1	10,5
10 000—19 999	30,1	58,7	11,2
5 000—9 999	30,7	57,9	11,4
2 000—4 999	30,8	56,5	12,7
1 000—1 999	31,1	55,3	13,6
500—999	30,0	54,7	15,3
200—499	28,9	54,0	17,1
Glesbygd	25,4	54,9	19,7
Hela riket	27,4	58,7	13,9

Skillnaderna beror givetvis på flyttningsrörelsernas inriktning under olika tidsperioder. För att ytterligare illustrera detta skall här hänvisas till den tablå i kapitel 2, som avser Stockholms storstadsområde med dess olika områdesdelar.

5.9 DE STÖRSTA KOMMUNERNA

Vid en undersökning av den regionala befolkningsutvecklingen bör åtminstone i någon mån utvecklingen i de tre största kommunerna med omkringliggande områden ges något extra utrymme. Sedan länge har en betydande andel av landets befolkning varit bosatt i storstadsområdena och det är just dessa som en stor del av de inrikes flyttarna haft som mål. Varje ort kan i princip sägas ha sitt särskilda flyttningsomland men det intressanta med storstadsområdena, och då i synnerhet Stockholms, är att de utövat en stor attraktionskraft, dvs de har haft flyttningsutbyte med i stort sett alla delar av landet.

Men att ett invariant mönster helt plötsligt kan förändras inträffar även och det är just detta som har hänt med storstadsområdena under de senaste åren.

Det kan tilläggas att storstadsområdena i föreliggande avsnitt är definierade enligt senast tillämpade avgränsning och regionala indelning. För kommunerna Göteborg och Malmö har hänsyn tagits till inträffade indelningsändringar så att dessa betraktas som om de inträffat redan till 1960 års statistik enligt 1961 års indelning. Ett par i sammanhanget betydelselösa ändringar för Stockholm har dock inte beaktats. Vidare kan erinras om den dualism som rått i befolkningsstatistiken på grund av olika primärmaterial och framskrivningsmetod för mindre regionala områden jämfört med större områden och rikssiffror. Utan att gå närmare in på problemet kan nämnas att samtliga här nämnda befolkningssiffror — utom för utvecklingen 1972—1973 i tabell 5.11 — härrör från den summariska befolkningsstatistiken, vilken på bl a riksnivå något avviker från de befolkningsuppgifter som slutligen fastställts.

De tre största kommunernas sammanlagda andel av rikets totala folkmängd har varit tämligen konstant sedan 1960: 19,4 % år 1960, 18,0 % år 1970 och 17,2 % år 1972. Beträktade var och en visar det sig emellertid att Stockholm uppnådde sin hittills största folkmängd år 1961, medan Göteborg och Malmö (med undantag för år 1968 för Göteborg) ökade oavbrutet till år 1970.

Vad har då inträffat i bilden av de stora kommunernas befolkningsutveckling? Här går naturligtvis inte att svara generellt för de tre kommunerna. Det kan dock fastslås att

för resultatet av de demografiska komponenternas samspel, dvs folkökningen, är den utrikes omflyttningen långt ifrån utan betydelse och har under de år överskottet från utlandet varit positivt påtagligt bidragit till att neutralisera eller minska negativt netto hos födelseöverskott och inrikes omflyttning.

För Stockholms del började det inrikes flyttningsöverskottet bli negativt 1960 och år 1967 började antalet döda bli större än antalet födda. Först samma år som Sverige för första gången på över 30 år fick ett negativt befolkningsutbyte med utlandet, dvs 1972, blev det utrikes flyttningsnettot negativt för Stockholm, liksom också för Malmö och Göteborg. Malmö och Göteborg har fortfarande 1973 ett positivt födelseöverskott medan det inrikes flyttningsnettot blev negativt för de två kommunerna 1966 resp 1965. Folkmängdsutvecklingen i storstadsområdena framgår av tabell 5.11. I följande tablå visas för motsvarande områden folk­mängdsutvecklingen med hjälp av indextal. Utvecklingen 1972—1973 har beräknats utifrån SCBs register över totalbefolkningen (RTB), till skillnad från de övriga siffrorna, vilka baserats på pastorsämbetenas tidigare summariska rapportering.

Folk­mängdsindex (periodens början = 100)

Period	Stockholm	Göteborg	Malmö	Summa
Huvudkommunen				
1960—1965	97,1	105,4	108,7	101,3
1965—1970	94,5	103,0	104,9	98,8
1960—1970	91,8	108,6	114,0	100,1
1970—1972	94,4	97,7	97,5	96,0
1972—1973	97,1	98,4	97,5	97,6
Storstadsområdena exkl huvudkommunen				
1960—1965	133,6	118,9	112,1	125,6
1965—1970	127,6	127,3	116,5	125,4
1960—1970	170,5	151,3	130,5	157,5
1970—1972	107,9	109,2	108,0	108,0
1972—1973	103,1	103,2	103,5	103,2
Hela storstadsområdet				
1960—1965	108,3	109,0	109,9	108,7
1965—1970	107,0	110,0	109,3	108,2
1960—1970	115,8	119,9	120,1	117,6
1970—1972	100,5	101,5	101,7	101,0
1972—1973	99,9	100,0	100,1	100,0

Även om man bortser från den efter 1970 inträffade folk­mängdsminskningen i samtliga de tre största kommunerna är bilden av utvecklingen klar vad gäller huvudkommunen jämfört med övriga kommuner i storstadsområdet. Särskilt markerad är givetvis folkökningen i Stockholms kringkommuner, vilken under 1960-talet innebär en ökning av drygt 5 % per år.

Från mitten av 1960-talet har som nämnts samtliga de tre största kommunerna visat ett underskott i den inrikes omflyttningen. I följande tablå redovisas för perioden 1966—1970 folkökningens uppdelning på de demografiska ändringskomponenterna i storstadsområdenas ytter- och innerområden.

Folkökning och ändringskomponenter 1966—1970

	Födelse- överskott	Flyttningsnetto		Folkök- ning inkl residual
		Inrikes	Utrikes	
Stockholms storstadsområde				
Stockholm	-4 921	-50 295	12 154	-43 157
Övriga kommuner	37 347	79 743	13 371	130 526
Summa	32 426	29 448	25 525	87 369
Göteborgs storstadsområde				
Göteborg	12 285	-11 381	12 695	13 036
Övriga kommuner	10 219	35 147	2 492	48 421
Summa	22 504	23 766	15 187	61 457
Malmö storstadsområde				
Malmö	5 788	-1 562	6 528	12 491
Övriga kommuner	6 926	17 525	2 581	25 295
Summa	12 714	15 963	9 109	37 786

Huvudkommunens befolkningsandel av hela storstadsområdets har minskat i alla tre områdena. Procentsiffrorna för åren 1960, 1965, 1970 och 1972 är för Stockholm 69,5 — 62,3 — 55,1 — 51,8; för Göteborg 73,6 — 71,2 — 66,7 — 64,2; för Malmö 63,0 — 62,3 — 59,8 — 57,3.

Tabell 5.1 Antalet tätorter efter storlek 1950, 1960, 1965 och 1970

Number of localities by size

Storlek	Antal tätorter				Fördelning i %			
	1950	1960	1965	1970	1950	1960	1965	1970
200— 499	1 076	883	848	756	52,3	48,7	46,7	42,7
500— 999	459	398	390	405	22,3	21,9	21,4	22,8
1 000—1 999	252	226	230	233	12,3	12,5	12,6	13,1
2 000—4 999	153	161	188	208	7,4	8,9	10,3	11,7
5 000—9 999	51	70	69	66	2,5	3,8	3,8	3,7
10 000—w	65	76	94	107	3,2	4,2	5,2	6,0
Summa	2 056	1 814	1 819	1 775	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 5.2 Bestående tätorternas antal och medelfolkvärd i olika storleksklasser 1965 och 1970

Localities existing both 1965 and 1970 and mean population in different size-groups

Storlek	Antal		Fördelning i %		Medelfolkvärd		Ökning 1965—1970	
	1965	1970	1965	1970	1965	1970	Antal orter	Medelfolk i %
200— 499	729	667	43,6	40,0	330	327	- 62	-0,9
500— 999	382	395	22,8	23,6	703	702	+ 13	-0,1
1 000— 1 999	223	230	13,3	13,7	1 400	1 428	+ 7	+ 2,0
2 000— 4 999	178	208	10,6	12,4	3 035	3 195	+ 30	+ 5,3
5 000— 9 999	66	66	3,9	3,9	6 948	7 122	—	+ 2,5
10 000—19 999	49	58	2,9	3,5	13 725	14 275	+ 9	+ 4,0
20 000—49 999	33	32	2,0	1,9	31 124	31 188	- 1	+ 0,2
50 000—99 999	10	14	0,6	0,8	75 856	73 761	+ 4	- 2,8
100 000—w	3	3	0,2	0,2	571 656	574 588	—	+ 0,5
Samtliga	1 673	1 673	100,0	100,0	3 582	3 910		+ 9,2

Tabell 5.3 Samtliga tätorter i olika storleksklasser år 1965 och 1970 samt folkvärd och folkökning

Localities in different size-groups and size and growth of population

Storleksklass	År 1965		År 1970		Folkökning i %	
	Antal	Folkvärd	Antal	Folkvärd	1960—1965	1965—1970
200— 499	848	269 564	756	241 749	- 4,2	- 10,3
500— 999	390	274 785	405	283 203	- 1,1	+ 3,1
1 000— 1 999	230	322 960	233	332 996	+ 0,4	+ 3,1
2 000— 4 999	188	573 524	208	664 530	+ 16,8	+ 15,9
5 000— 9 999	69	473 549	66	470 078	- 0,6	- 0,7
10 000—19 999	48	661 384	58	827 938	+ 22,0	+ 25,2
20 000—49 999	33	1 003 326	32	998 022	+ 34,8	- 0,5
50 000—99 999	10	744 298	14	1 032 652	+ 8,0	+ 38,7
100 000—w	3	1 688 105	3	1 723 765	+ 3,6	+ 2,1
Samtliga	1 819	6 011 495	1 775	6 574 933	+ 10,3	+ 9,4

Tabell 6.5 Tätorts- och glesbygdsbefolkning i procent länsvis 1960, 1965 och 1970
 Population in densely and sparsely populated areas in percent, by county

Län	1960		1965		1970	
	Tätort	Glesbygd	Tätort	Glesbygd	Tätort	Glesbygd
Stockholms	94,3	5,7	95,4	4,6	96,5	3,5
Uppsala	71,3	28,7	77,4	22,6	79,1	20,9
Södermanlands	71,3	28,7	78,5	21,5	84,0	16,0
Östergötlands	72,8	27,2	77,6	22,4	81,7	18,3
Jönköpings	69,4	30,6	74,0	26,0	78,7	21,3
Kronobergs	54,2	45,8	61,5	38,5	69,1	30,9
Kalmar	61,2	38,8	67,2	32,8	72,2	27,8
Gotlands	41,9	58,1	46,6	53,3	51,7	48,3
Blekinge	63,9	36,1	70,6	29,4	75,7	24,3
Kristianstads	60,6	39,4	66,5	33,5	71,1	28,9
Malmöhus	81,1	18,9	84,7	15,3	87,1	12,9
Hallands	55,6	44,4	61,1	38,9	66,2	33,8
Göteborgs och Bohus	87,6	12,4	89,4	10,6	90,3	9,7
Älvsborgs	65,0	35,0	70,4	29,6	75,3	24,7
Skaraborgs	52,9	47,1	59,8	40,2	66,3	33,7
Värmlands	58,8	41,2	64,1	35,9	69,6	30,4
Örebro	73,7	26,3	78,6	21,4	82,2	17,8
Västmanlands	78,2	21,8	82,5	17,5	87,6	12,4
Kopparbergs	72,7	27,3	76,4	23,6	80,0	20,0
Gävleborgs	68,7	31,3	73,6	26,4	78,1	21,9
Västernorrlands	62,6	37,4	67,9	32,1	73,2	26,8
Jämtlands	42,9	57,1	48,9	51,1	55,8	44,2
Västerbottens	52,1	47,9	58,9	41,1	65,6	34,4
Norrbottnens	64,5	35,5	70,6	29,4	76,0	24,0
Hela riket	72,7	27,3	77,4	22,6	81,4	18,6

Tabell 5.6 Folkmängd (1 000-tal) länsvis i tätort, glesbygd och hela riket 1960, 1965 och 1970 samt folkmängdsindex 1965 och 1970 (Index 1960 = 100)

Population and population indices in densely and sparsely populated areas, by county and in the whole country

Län	Tätort					Glesbygd					Hela länet				
	1960	1965	1970	Index		1960	1965	1970	Index		1960	1965	1970	Index	
				1965	1970				1965	1970				1965	1970
Stockholms	1 197,4	1 314,4	1 424,5	109,8	119,0	72,2	64,0	52,2	88,7	72,3	1 269,6	1 378,4	1 476,7	108,6	116,3
Uppsala	119,0	141,9	171,8	119,0	144,4	48,7	41,8	45,5	85,5	93,3	167,7	183,7	217,3	109,5	129,5
Södermanlands	162,4	188,5	208,6	116,1	128,4	65,2	52,0	39,6	79,7	60,8	227,6	240,5	248,3	105,7	109,1
Östergötlands	260,3	284,4	312,1	109,3	119,9	97,4	81,4	70,1	83,6	72,0	357,7	365,8	382,2	102,3	106,9
Jönköpings	199,6	218,9	241,3	109,6	120,8	85,6	76,9	65,3	89,9	76,3	285,3	295,8	306,6	103,7	107,5
Kronobergs	86,2	100,9	115,1	117,0	133,5	72,8	63,3	51,6	86,9	70,8	159,0	164,2	166,7	103,3	104,8
Kalmar	142,8	158,4	174,0	110,9	121,8	92,9	77,2	66,9	83,1	72,0	235,8	235,6	240,9	99,9	102,2
Gotlands	22,8	25,1	27,8	110,1	122,2	31,6	28,7	26,0	90,9	82,3	54,3	53,8	53,8	98,9	99,0
Blekinge	92,2	105,2	116,2	114,1	126,0	52,2	43,9	37,3	84,1	71,4	144,5	149,2	153,5	103,2	106,3
Kristianstads	155,4	173,7	187,8	111,8	120,9	101,1	87,9	76,3	87,0	75,5	256,5	261,6	264,2	102,0	103,0
Malmöhus	507,0	564,7	626,4	111,4	123,6	118,7	102,4	92,5	86,3	77,9	625,7	667,2	718,9	106,6	114,9
Hallands	94,8	110,1	127,5	116,1	134,5	75,2	69,9	65,2	93,0	86,6	170,1	180,0	192,7	105,9	113,3
Göteborgs och Bohus	548,5	595,3	645,7	108,5	117,7	76,3	70,1	69,5	91,9	91,1	624,8	665,4	715,2	106,5	114,5
Älvsborgs	243,4	273,8	303,8	112,5	124,8	131,6	116,4	99,6	88,4	75,7	375,0	390,2	403,4	104,0	107,6
Skaraborgs	132,4	152,2	170,7	115,0	129,0	117,8	102,4	86,7	86,9	73,6	250,2	254,6	257,4	101,8	102,9
Värmlands	171,9	184,1	198,2	107,1	115,3	119,2	103,0	86,3	86,5	72,4	291,1	287,1	284,5	98,6	97,7
Örebro	192,8	210,6	227,4	109,2	118,0	69,5	57,4	49,3	82,6	71,0	262,2	268,0	276,8	102,2	105,5
Västmanlands	182,4	205,8	227,7	112,8	124,8	50,2	43,4	32,6	86,5	65,0	232,6	249,2	260,3	107,1	111,9
Kopparbergs	207,8	215,5	221,7	103,7	106,7	78,0	66,6	55,5	85,4	71,1	285,9	282,1	277,2	98,7	97,0
Gävleborgs	201,8	215,5	229,3	106,8	113,6	91,2	77,1	64,1	84,5	70,3	293,1	292,6	293,4	99,8	100,1
Västernorrlands	179,4	188,0	200,1	104,8	111,6	106,3	89,3	73,4	84,0	69,1	285,6	277,3	273,5	97,1	95,8
Jämtlands	59,9	64,0	69,9	106,9	116,7	79,9	67,0	55,4	83,8	69,3	139,8	131,0	125,2	93,7	89,6
Västerbottens	125,1	137,3	153,1	109,8	122,4	114,5	96,1	80,1	83,9	70,0	239,6	233,4	233,2	97,4	97,3
Norrbottnens	168,2	183,1	194,0	108,8	115,3	93,5	76,4	61,2	81,7	65,4	261,7	259,4	255,2	99,1	97,5
Hela riket	5 453,7	6 011,5	6 574,9	110,2	120,6	2 041,5	1 740,9	1 502,0	85,3	73,6	7 495,1	7 752,4	8 076,9	103,4	107,8

Tabell 5.7 Antal tätorter efter storlek länsvis 1965 och 1970

Localities by size, by county

Län	Antal invånare																	
	200— 499		500— 999		1 000— 1 999		2 000— 4 999		5 000— 9 999		10 000— 19 999		20 000— 49 999		50 000— 99 999		100 000—w	
	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970	1965	1970
Stockholms	21	20	11	12	10	5	11	11	10	7	6	9	5	5	—	1	1	1
Uppsala	17	20	8	8	9	8	5	8	1	1	1	1	—	—	1	1	—	—
Södermanlands	22	16	17	13	5	6	7	8	3	4	1	1	2	2	1	1	—	—
Östergötlands	41	42	8	9	9	9	11	12	1	1	2	2	1	1	2	2	—	—
Jönköpings	34	32	16	18	11	12	12	13	2	2	4	4	—	—	1	1	—	—
Kronobergs	25	18	18	15	11	12	5	5	2	2	1	1	1	1	—	—	—	—
Kalmar	41	36	26	24	15	18	6	5	2	3	3	2	1	2	—	—	—	—
Gotlands	7	5	2	3	3	4	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Blekinge	24	20	4	6	4	4	6	5	2	2	2	3	1	1	—	—	—	—
Kristianstads	52	42	31	26	11	14	11	12	6	6	2	2	1	1	—	—	—	—
Malmöhus	54	51	23	24	17	15	13	19	1	3	2	3	3	2	1	2	1	1
Hallands	29	28	12	20	4	4	3	2	1	1	2	2	1	1	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus	34	29	18	22	12	9	8	11	4	4	—	2	1	1	—	—	1	1
Älvsborgs	44	43	27	26	10	9	16	19	5	3	2	4	1	1	1	1	—	—
Skaraborgs	34	35	16	20	8	8	7	8	3	2	3	3	1	2	—	—	—	—
Värmlands	29	31	12	14	7	8	10	10	4	4	2	2	2	1	—	1	—	—
Örebro	33	29	20	21	8	10	5	6	5	5	1	1	1	1	1	1	—	—
Västmanlands	20	16	3	6	7	7	5	6	4	3	4	4	—	1	1	1	—	—
Kopparbergs	68	64	27	30	12	11	9	8	5	5	1	2	3	2	—	—	—	—
Gävleborgs	41	34	26	24	9	11	8	10	2	2	4	4	1	1	1	1	—	—
Västernorrlands	42	39	17	16	18	17	9	9	3	2	1	2	2	1	—	1	—	—
Jämtlands	36	25	10	14	5	4	2	4	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—
Västerbottens	35	28	15	9	12	17	10	10	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—
Norrbottnens	65	53	23	25	13	11	9	7	1	2	3	3	2	2	—	—	—	—

Tabell 5.8 De 50 största tätorterna 1970 ordnade efter storlek samt folkökningen i dessa 1965—1970

The 50 biggest localities by size and population growth

Tätort	Folkmängd		Ökning 1965—1970	
	1965	1970	Antal	%
Stockholm	987 321	973 392	-13 929	- 1,4
Göteborg	473 466	485 785	+12 319	+ 2,6
Malmö	254 180	264 588	+10 408	+ 4,1
Västerås	87 543	99 343	+11 800	+ 13,5
Uppsala	82 708	92 624	+ 9 916	+ 12,0
Norrköping	87 311	91 034	+ 3 723	+ 4,3
Örebro	79 407	87 125	+ 7 718	+ 9,7
Helsingborg	78 153	82 008	+ 3 855	+ 4,9
Jönköping	76 036	80 693	+ 4 657	+ 6,1
Linköping	70 523	77 063	+ 6 540	+ 9,3
Borås	70 475	73 344	+ 2 869	+ 4,1
Eskilstuna	62 268	68 596	+ 6 328	+ 10,2
Gävle	62 622	65 326	+ 2 704	+ 4,3
Södertälje	44 362	57 494	+13 132	+ 29,6
Sundsvall	48 393	53 599	+ 5 206	+ 10,8
Lund	45 043	52 359	+ 7 316	+ 16,2
Karlstad	47 955	52 044	+ 4 089	+ 8,5
Halmstad	45 759	49 725	+ 3 966	+ 8,7
Umeå	39 889	47 692	+ 7 803	+ 19,6
Trollhättan	35 545	41 016	+ 5 471	+ 15,4
Roslags Näsby	30 264	39 698	+ 9 434	+ 31,2
Växjö	31 654	39 019	+ 7 365	+ 23,3
Sollentuna	32 893	37 286	+ 4 393	+ 13,4
Karlskoga	34 970	36 963	+ 1 993	+ 5,7
Luleå	34 205	36 743	+ 2 538	+ 7,4
Uddevallå	35 218	35 459	+ 241	+ 0,7
Borlänge	32 567	35 436	+ 2 869	+ 8,8
Kalmar	32 739	34 918	+ 2 179	+ 6,7
Karlskrona	34 864	33 873	- 991	- 2,8
Nyköping	24 315	30 943	+ 6 628	+ 27,3
Handen	23 425	30 395	+ 6 970	+ 29,8
Landskrona	29 067	30 110	+ 1 043	+ 3,6
Lidingö	27 297	29 799	+ 2 502	+ 9,2
Skövde	25 906	29 040	+ 3 134	+ 12,1
Kristianstad	26 814	29 013	+ 2 199	+ 8,2
Motala	26 598	28 942	+ 2 344	+ 8,8
Falun	26 420	28 788	+ 2 368	+ 9,0
Örnaköldsвик	26 794	28 428	+ 1 634	+ 6,1
Sandviken	24 422	28 410	+ 3 988	+ 16,3
Skellefteå	23 899	27 456	+ 3 557	+ 14,9
Östersund	25 139	27 320	+ 2 181	+ 8,7
Tumba	12 156	27 308	+15 152	+124,6
Trelleborg	22 084	24 096	+ 2 012	+ 9,1
Kiruna	21 572	23 279	+ 1 707	+ 7,9
Katrineholm	21 934	22 616	+ 682	+ 3,1
Köping	19 273	21 740	+ 2 467	+ 12,8
Lidköping	18 649	21 300	+ 2 651	+ 14,2
Kristinehamn	20 460	21 043	+ 583	+ 2,8
Västervik	18 877	20 168	+ 1 291	+ 6,8
Avesta	20 387	19 915	- 472	- 2,3

Tabell 5.9 Folkmängd och areal i bestående tätorter efter storlek 1970

Population and area 1970 in localities existing both 1965 and 1970, by size

Tätortens storlek	Folkmängd totalt	Landareal i km ²	Inväånare på km ² land
200— 499	218 029	461,70	472
500— 999	277 167	427,79	647
1 000— 1 999	328 485	380,23	863
2 000— 4 999	664 472	581,50	1 142
5 000— 9 999	470 078	321,04	1 464
10 000—19 999	827 938	424,23	1 951
20 000—49 999	998 022	443,15	2 252
50 000—99 999	1 032 652	376,93	2 739
100 000—w	1 723 765	496,23	3 473
Samtliga	6 540 608	3 912,80	1 671

Tabell 5.10 Åldersfördelning och folkökning i % för tätorter, glesbygd och hela riket 1965—1970

Age distribution and population growth in densely and sparsely populated areas and in the whole country

Åldersklass	Åldersfördelning i %		Folkökning i % 1965—1970
	1965	1970	
<i>Tätort</i>			
0—14	21,1	21,2	+10,0
15—29	23,1	23,8	+12,8
30—49	26,2	24,6	+ 2,4
50—64	18,0	17,8	+ 8,2
65—w	11,6	12,6	+19,0
Totalt	100,0	100,0	+ 9,4
<i>Glesbygd</i>			
0—14	19,4	18,0	-20,5
15—29	18,6	18,4	-15,5
30—49	22,6	21,2	-19,6
50—64	22,0	22,7	-11,6
65—w	17,4	19,7	- 3,3
Totalt	100,0	100,0	-13,7
<i>Hela riket</i>			
0—14	20,7	20,6	+ 3,6
15—29	22,1	22,8	+ 7,4
30—49	25,4	24,0	- 2,0
50—64	18,9	18,7	+ 3,0
65—w	12,9	13,9	+12,2
Totalt	100,0	100,0	+ 4,0

Tabell 5.11 Folkmängd och befolkningsandel i storstadsområdena 1960—1972

Population and relative number of population in the Stockholm, Gothenburg and Malmö regions

År	Folkmängd (1 000-tal)				I % av riket
	Stockholm	Göteborg	Malmö	Summa	
<i>Huvudkommunen</i>					
1960	806,9	416,2	232,9	1 456,0	19,4
1965	783,6	438,8	253,0	1 475,4	19,0
1970	740,5	451,8	265,5	1 457,8	18,0
1972	699,2	441,5	258,8	1 399,6	17,2
<i>Storstadsområdena exkl huvudkommunen</i>					
1960	354,2	149,2	136,8	640,2	8,6
1965	473,4	174,4	153,4	804,2	10,3
1970	603,9	225,9	178,7	1 008,5	12,5
1972	651,7	246,5	193,0	1 091,2	13,4
<i>Hela storstadsområdet</i>					
1960	1 161,1	565,4	369,7	2 096,2	28,0
1965	1 257,0	616,2	406,2	2 279,6	29,3
1970	1 344,4	677,7	444,2	2 466,2	30,5
1972	1 350,9	688,1	451,8	2 490,8	30,6

6 Kommunernas utveckling

6.1 KOMMUNINDELNINGSGREFFER OCH KOMMUNSAMMANLÄGGNINGAR

Genom 1862 års kommunallagstiftning indelades landet för första gången i kommuner. Denna lagstiftning hade två huvudsyften. Det ena var att skapa lokala förvaltningsorgan, som skulle kunna främja den materiella och kulturella utvecklingen på det lokala planet. Det andra var ett mera politiskt syfte, nämligen att bereda medborgarna tillfälle att delta i förvaltningen av de allmänna angelägenheterna för att fostras till ansvarskänsla och politiskt omdöme.

På landsbygden bildades en kommun av varje socken, medan städerna och vissa köpingar bildade egna kommuner. Andra köpingar ingick däremot som del av landskommun. Den gamla sockenindelningen var av kyrkligt ursprung, och eftersom kyrkorna låg mycket ojämnt fördelade i riket, fick landskommunerna redan från början mycket varierande areal och folkmängd.

I vissa kommuner steg invånarantalet sedan kraftigt medan i andra folkmängden minskades, varigenom olikheterna i folkmängdshänseende blev ännu större. Trots detta gjordes mycket få förändringar i den kommunala indelningen.

Den dominerande uppfattningen var också att tätort och glesbygd på grund av olikheter i intresseinriktning och samhällsuppgifter helst borde vara uppdelade på skilda kommuner. Som en följd därav förekom fram till 1950-talets början åtskilliga utbrytningar av större tätorter till nya kommuner, som då regelmässigt erhöi någon av de högre kommunformer som staden och köpingen ansågs representera.

Förändringarna i samhället medförde med tiden att allt större krav ställdes på kommunerna. Men många kommuner var ekonomiskt sett föga bärkraftiga, och började få svårigheter att fullgöra de kommunala uppgifterna.

Behovet av en kommunreform blev allt starkare och vid 1946 års riksdag fattades beslut om en ny kommunindelning.

Denna trädde i kraft den 1 januari 1952 och minskade antalet kommuner från 2 498 till 1 037.

Reformen möttes dock av betänkligheter från många håll. Reformen innebar bland annat att kommunbegreppet skildes från sockenbegreppet för att i många fall anknys till helt nya områden. För att förebygga motsättningar infördes modifieringar och jämkningar i det ursprungliga förslaget. Följden blev att nära en tredjedel av kommunerna fick ett befolkningstal, som understeg den uppställda normalstorleken på 3 000 invånare.

I vissa landsändar där kommunerna var små sammanslogs ända upp till 18 kommuner. Kommunerna blev nu betydligt jämnare i storlek men olikheterna var fortfarande påtagliga.

Kommunerna klassificerades i 2 huvudtyper: kommuner på landsbygden och städer. Kommunerna på landsbygden uppdelades i egentliga landskommuner och köpingar. Eftersom köpingarna i flera avseenden mer liknade städerna än de egentliga landskommunerna brukade man i de flesta redovisningar särskilja 3 typer av kommuner, nämligen (egentliga) landskommuner, köpingar och städer.

Efter reformen blev som nämnts det sammanlagda antalet kommuner 1 037, varav 816 landskommuner, 88 köpingar och 133 städer.

Skillnaden mellan de tre slagen av kommuner minskade med tiden. Många städer och köpingar utökades med vidsträckta glesbebyggda områden och många landskommuner fick småningom en mer stadslänkande karaktär. Likheten med avseende på bebyggelse- och näringsstruktur mellan landskommuner, städer och köpingar blev i många fall allt större. För redovisningen i befolkningsstatistiken medförde detta att den tidigare huvudindelningen i landsbygd och städer förlorade i värde. Från och med FoB 60 har istället uppdelningen på de mera homogena begreppen glesbygd och tätorter fått allt större utrymme och betydelse.

Den ständigt fortgående utflyttningen från glesbygder och mindre tätorter efter 1952 års kommunindelning medförde att ett växande antal kommuner inte längre uppnådde den eftersträfvade normalstorleken på 3 000 inv. Vissa kommuner nådde inte ens den angivna minimigränsen på 2 000 inv. Ökade förvaltningsuppgifter särskilt i fråga om skolväsendet, socialvården och byggnadsväsendet ålades kommunerna. Näringslivets och kommunikationernas utveckling samt medborgarnas ökade krav på samhällsservice medförde behov av en enhetlig samhällsplanering utöver kommungränserna. Samtidigt med att särskilt glesbygdskommunerna fått vidkännas stagnerande skatteunderlag hade också en av inflationen or-

sakad urholkning drabbat de skatteunderlagsgraderade statsbidragen. Strukturomvandlingen inom näringslivet medförde allt större skillnader mellan kommunerna i fråga om deras befolkningsmässiga och ekonomiska underlag och därmed deras möjligheter att bereda medborgarna god service.

Dessa förhållanden föranledde en utredning som tillsattes 1960 och som i februari 1961 avgav ett betänkande angående principer för en ny kommunindelning. Riksdagen antog i februari 1963 i allt väsentligt Kungl Maj:ts proposition i ärendet.

Som en grundläggande princip vid planeringen av de nya kommunerna var att dessa skulle utgöras av näringsgeografiskt sammanhängande regioner (kommunblock) uppbyggda kring centralorter och omfattande områden som kommersiellt, ekonomiskt och kommunikationsmässigt hörde samman med dessa centra.

Det framhölls också att befolkningsunderlaget för varje sådant kommunblock kunde beräknas uppgå till minst 8 000 invånare år 1975.

För vissa regioner med vidsträckt omland, såsom Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna förelåg så speciella förhållanden att modifikationer i centralorts- och regionprincipen var motiverade.

Vidare framhölls, att om det på grund av kända planer om industriell utbyggnad e d framstod som sannolikt att relationen mellan centralorterna skulle komma att ändras, borde hänsyn till detta tagas vid planeringen av de nya kommunblocken.

Det ankom på länsstyrelserna att upprätta en plan för länets indelning i kommuner. Som ett första moment i planeringen borde statistiska och näringsgeografiska undersökningar göras rörande befolkningsförhållandena och den ekonomiska utvecklingen m m.

De nya kommunerna borde i första hand uppbyggas av hela nuvarande kommuner, vilka skulle sammanföras till kommunblock av lämplig sammansättning för att senare bilda nya kommuner. Om en avgjort bättre lösning kunde vinnas genom att någon kommun delades, borde detta kunna planeras, varvid dock församlingsgräns skulle följas. Länsgränser och andra indelningsgränser borde inte hindra, att planeringen gjordes på det med hänsyn till kommunerna mest ändamålsenliga sättet.

En samarbetsnämnd inom varje kommunblock borde bildas på kommunernas eget initiativ eller på initiativ av länsstyrelsen för att främja samverkan mellan kommunerna.

I överensstämmelse med det förslag som kommunförbundens styrelser tillstyrkt fastställde riksdagen under 1963 och 1964 plan för rikets indelning i kommuner.

Det betonades med eftertryck att den indelningsreform som efter hand kunde väntas växa fram på grundval av indelningsplanerna avsågs få frivillig karaktär. Kommunerna borde själva ha ett avgörande inflytande i fråga om eller när sammanläggning skulle komma till stånd.

Man insåg givetvis att ett fullständigt genomförande av en reform efter dessa riktlinjer kunde komma att kräva åtskillig tid. I synnerhet kunde svårigheter uppstå vid sammanläggning av kommuner av olika typ. Men även i de fall där goda förutsättningar syntes föreligga skulle den frivilliga sammanläggningen av olika skäl kunna komma att dröja. Man räknade därför med en förhållandevis lång övergångstid.

Tabell 6.1 visar antalet kommuner i hela riket åren 1951—1974. De stora minskningarna av antalet har skett i samband med kommunindelningsreformen 1952, samt 1971 i enlighet med planerna för de nya kommunblocken. Samma år 1971, avskaffades dessutom den tidigare uppdelningen i landskommuner, köpingar och städer.

Enligt den ursprungliga planen skulle antalet kommunblock komma att uppgå till 282 st. Revisioner av planerna gjorde dock att antalet gick ned till 272 år 1971 för att år 1973 utgöra 273 st. Av tabell 6.2 framgår att indelningsreformen år 1971 ännu ej var helt genomförd. Av de dåvarande 272 kommunblocken var 85 st ej färdigbildade.

För att påskynda sammanslagningarna har frivillighetsprincipen frångåtts. Genom lag den 23 maj 1969 skall sammanläggningarna vara genomförda senast vid utgången av år 1973. De indelningsändringar som inte beslutades före maj 1970 och som inte trädde i kraft 1971-01-01 kunde enligt praxis inte göra detta före 1974-01-01 om de inte var av så ringa omfattning att nyval av fullmäktige inte behövdes. Praxis säger att alla indelningsändringar som medför nyval av fullmäktige skall träda i kraft vid årsskifte närmast efter allmänt val.

Trots ovan nämnda lag av 1969-05-23 är fortfarande år 1974 tre kommunblock ej färdigbildade, nämligen Malmö, Habo och Bengtsfors kommunblock.

I tabell 6.3 redovisas antalet kommuner och kommunblock länsvis enligt indelningen för FoB 60, FoB 65 och FoB 70.

6.2 FOLKMÄNGD, AREAL, FOLKTÄTHET OCH TÄRTORTSGRAD

Folkmängdsuppgifterna vid folkräkningarna avsåg mycket länge den kyrkobokförda befolkningen vid slutet av folkräk-

ningsåren. Vid 1950 års folkräkning användes för första gången mantalslängden som underlag, med en framskrivning av uppgifterna från mantalskrivningstidpunkten 1 november 1950 till årsskiftet. Den stora kommunindelingsreformen 1 januari 1952 medförde dock en så total förändring av rikets indelning att det ansågs önskvärt att följa den nya indelningen vid redovisningen av folkräkningens resultat. Vid FoB 60, FoB 65 och FoB 70 bygger folkmängdsuppgifterna direkt på mantalskrivningen och avser därför folkmängden den 1 november respektive år, medan indelningen avser förhållandena den 1 januari påföljande år.

Av tabell 6.4 framgår att den senaste indelningsreformen medfört avsevärda förändringar av befolkningens storlek i kommunerna. År 1961 var den genomsnittliga folkmängden per kommun något över 7 000 invånare, medan kommunblocken år 1971 hade en befolkning på närmare 30 000 invånare i medeltal. Man kan dock konstatera att ett flertal kommunblock, 27 st, hade en folkmängd understigande 8 000 invånare, den lägsta siffra som vid planeringen av de nya kommunerna ansågs önskvärd att uppnå senast år 1975. Studerar man medianvärdet finner man att detta för kommunerna låg i intervallet 3 000—3 999 invånare år 1961. Motsvarande värde låg år 1971 för kommunblocken i det i tabellen redovisade intervallet 10 000—24 999 invånare.

I tabell 6.5 redovisas kommunblockens fördelning efter folkmängd länsvis.

Med arealen för ett visst område brukar avses antingen hela arealen eller enbart landarealen. Vid FoB brukar i ett områdes hela areal inräknas förutom landarealen alla älvar, åar, bäckar och insjöar. Undantag göres dock för de fyra största insjöarna, Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren, vilka räknas som fallande utanför samtliga indelningar. Havet och dess vikar ingår inte heller i några arealer.

Arealberäkningar är ofta osäkra och beror i hög grad på

metoden, och särskilt avgörande är skalan och beskaffenheten av de kartor, som de utförs efter. Allt efter som nya och förbättrade kartor utkommer, kan nya beräkningar av arealerna göras, varvid ofta betydande skillnader kan uppstå gentemot förut angivna.

Den senaste kommunindelingsreformen medförde givetvis att den genomsnittliga arealen per kommun ökade i väsentlig omfattning. Se tabell 6.6. De länsvisa fördelningarna framgår av tabell 6.7.

Med folktäthet avses det genomsnittliga antalet invånare på en viss landyta. I FoB räknas alltid denna yta i km². Folktätheten erhålles således genom att folkmängden divideras med landarealen i km².

Antal kommuner och kommunblock efter folktäthet vid tidpunkten för de tre senaste FoB framgår av tabell 6.8. De länsvisa fördelningarna för FoB 70 redovisas i tabell 6.9.

Med tätortsgrad (urbaniseringsgrad) avses tätortsbefolkningens relativa andel av hela befolkningen. Tätortsgraden anges i hela procenttal med avrundning nedåt. Med tätort avses sammanfattningsvis hussamling med minst 200 invånare där avståndet mellan husen normalt inte överstiger 200 meter.

Vid FoB 60 och FoB 65 klassificerades tätortsgraden i 8 grupper, där följande bokstavsbeteckningar användes:

- A = utan tätortsbefolkning
- B = 0,1—9,9 % tätortsbefolkning
- C = 10,0—29,9 % tätortsbefolkning
- D = 30,0—49,9 % tätortsbefolkning
- E = 50,0—69,9 % tätortsbefolkning
- F = 70,0—89,9 % tätortsbefolkning
- G = 90,0—99,9 % tätortsbefolkning
- H = enbart tätortsbefolkning

Motsvarande intervall har använts i tabellerna 6.10 och 6.11.

Tabell 6.1 Antal kommuner och kommunblock 1951—1974¹

Communes and co-operating communes

År	Antal kommuner				Antal kommunblock
	Landskommuner	Köpingar	Städer	Summa	
1951	2 281	84	133	2 498	
1952	816	88	133	1 037	
1953	814	90	133	1 037	
1954	814	90	133	1 037	
1955	812	92	133	1 037	
1956	811	93	133	1 037	
1957	809	94	133	1 036	
1958	808	95	133	1 036	
1959	803	96	133	1 032	
1960	802	96	133	1 031	
1961	800	96	133	1 029	
1962	797	96	133	1 026	
1963	777	96	133	1 006	
1964	777	96	133	1 006	
1965	767	95	133	995	282
1966	767	95	133	995	282
1967	675	93	132	900	282
1968	675	93	132	900	282
1969	624	92	132	848	282
1970	624	92	132	848	275
1971	.	.	.	464	272
1972	.	.	.	464	272
1973	.	.	.	464	273
1974	.	.	.	278	3

¹ Uppgifterna avser indelningen vid början av respektive år.Tabell 6.2 Antal färdigbildade och ej färdigbildade kommunblock länsvis 1971-01-01¹

Co-operating communes, by county

Län	Antal färdigbildade kommunblock	Antal ej färdigbildade kommunblock	Summa
Stockholms	17	5	22
Uppsala	1	4	5
Södermanlands	6	1	7
Östergötlands	8	4	12
Jönköpings	9	3	12
Kronobergs	8	—	8
Kalmar	9	3	12
Gotlands	1	—	1
Blekinge	4	1	5
Kristianstads	4	9	13
Malmöhus	9	8	17
Hallands	2	3	5
Göteborgs och Bohus	12	3	15
Älvsborgs	7	10	17
Skaraborgs	10	5	15
Värmlands	14	4	18
Örebro	10	1	11
Västmanlands	10	1	11
Kopparbergs	12	3	15
Gävleborgs	8	2	10
Västernorrlands	4	3	7
Jämtlands	2	6	8
Västerbottens	6	6	12
Norrbottnens	14	—	14
Summa	187	85	272

¹ Med färdigbildade kommunblock avses kommunblock som antingen från början eller också efter indelningsändring består av en enda kommun. Med ej färdigbildade kommunblock avses sådana som ej överensstämmer med en kommun.

Tabell 6.3 Antal kommuner och kommunblock länsvis 1961, 1966 och 1971¹

Communes and co-operating communes, by county

Län	Antal kommuner			Antal kommunblock		
	1961	1966	1971	1961	1966	1971
Stockholms	54	53	29	—	25	22
Uppsala	25	25	14	—	7	5
Södermanlands	39	38	11	—	7	7
Östergötlands	46	44	19	—	12	12
Jönköpings	54	54	19	—	12	12
Kronobergs	43	41	8	—	8	8
Kalmar	50	49	16	—	12	12
Gotlands	14	14	1	—	1	1
Blekinge	25	21	10	—	5	5
Kristianstads	58	57	33	—	13	13
Malmöhus	71	70	36	—	17	17
Hallands	39	39	20	—	5	5
Göteborgs och Bohus	44	43	21	—	15	15
Älvsborgs	66	66	36	—	17	17
Skaraborgs	56	56	28	—	16	15
Värmlands	52	51	23	—	18	18
Örebro	33	29	12	—	12	11
Västmanlands	28	27	11	—	11	11
Kopparbergs	49	47	19	—	15	15
Gävleborgs	41	38	17	—	10	10
Västernorrlands	44	38	19	—	9	7
Jämtlands	35	34	25	—	9	8
Västerbottens	33	31	23	—	12	12
Norrbottnens	30	30	14	—	14	14
Summa	1 029	995	464	—	282	272

¹ Uppgifterna avser den 1 januari resp år.

Tabell 6.4 Kommuner och kommunblock efter antal invånare 1961, 1966 och 1971
Communes and co-operating communes by number of inhabitants

		Antal invånare											Summa kom- muner och kom- mun- block	Antal inv i medeltal per kommun/ kommun- block
		—1 999	2 000— 2 999	3 000— 3 999	4 000— 4 999	5 000— 5 999	6 000— 6 999	7 000— 7 999	8 000— 9 999	10 000— 24 999	25 000— 49 999	50 000— 74 999		
<i>Absoluta tal</i>														
Kommuner														
1961	111	274	208	125	90	36	31	45	73	22	6	8	1 029	7 284
1966	118	264	186	122	64	41	32	40	85	28	7	8	995	7 805
1971	33	60	47	42	17	25	16	48	94	55	14	13	464	17 407
Kommunblock														
1966	—	—	—	2	7	6	11	53	121	55	13	14	282	27 539
1971	—	—	—	4	4	8	11	44	111	61	12	17	272	29 694
<i>Relativa tal</i>														
Kommuner														
1961	10,8	26,6	20,2	12,1	8,7	3,5	3,0	4,4	7,1	2,1	0,6	0,8	100	
1966	11,9	26,5	18,7	12,3	6,4	4,1	3,2	4,0	8,5	2,8	0,7	0,8	100	
1971	7,1	12,9	10,1	9,1	3,7	5,4	3,4	10,3	20,3	11,9	3,0	2,8	100	
Kommunblock														
1966	—	—	—	0,7	2,5	2,1	3,9	18,8	42,9	19,5	4,6	5,0	100	
1971	—	—	—	1,5	1,5	2,9	4,0	16,2	40,8	22,4	4,4	6,3	100	

Tabell 6.5 Kommunblock efter folkmängd länsvis 1970-11-01 enligt indelningen 1971-01-01

Co-operating communes by size of population, by county

Län	Antal kommunblock med nedanstående antal invånare									Summa kommunblock	Antal invånare per kommunblock
	4 000— 4 999	5 000— 5 999	6 000— 6 999	7 000— 7 999	8 000— 9 999	10 000— 24 999	25 000— 49 999	50 000— 74 999	75 000— w		
Stockholms						7	11	1	3	22	67 632
Uppsala						3	1		1	5	43 458
Södermanlands					1	3	2		1	7	33 868
Östergötlands	1		2		2	4	1		2	12	31 850
Jönköpings			1	1		5	4		1	12	25 878
Kronobergs					1	5	1			8	20 833
Kalmar				1	2	6	2		1	12	20 071
Gotlands									1	1	53 780
Blekinge						2	2		1	5	30 703
Kristianstads				1	1	8	2		1	13	20 370
Malmöhus					1	10	3		3	17	42 289
Hallands						1	3		1	5	37 750
Göteborgs och Bohus					6	6	2		1	15	47 680
Älvsborgs			1	1	3	7	4		1	17	23 661
Skaraborgs		1		2	2	7	3			15	17 235
Värmlands	1	2	1		4	7	2		1	18	15 805
Örebro				1	2	6	1		1	11	25 045
Västmanlands		1	1		1	6	1		1	11	23 779
Kopparbergs					6	5	4			15	18 480
Gävleborgs			1	1		3	4		1	10	29 343
Västernorrlands						2	3		1	7	38 207
Jämtlands					4	3	1			8	16 413
Västerbottens	1			2	4	3			2	12	19 434
Norrbottnens	1		1	1	4	2	4		1	14	18 225
Summa	4	4	8	11	44	111	61	12	17	272	29 694

Tabell 6.6 Kommuner och kommunblock efter landareal 1961, 1966 och 1971
 Communes and co-operating communes by size of land area

	Areal land i km ²												Summa kommuner och kommunblock	Areal land i medeltal per kommun/kommunblock	
	—9 19	10— 29	20— 39	30— 49	40— 99	50— 149	100— 199	200— 299	300— 499	500— 999	1 000— 1 999	2 000— w			
<i>Absoluta tal</i>															
Kommuner															
1961	38	35	26	26	33	158	137	123	160	158	60	43	32	1 029	399,7
1966	29	33	23	25	27	152	135	115	159	161	59	45	32	995	413,5
1971	6	5	5	7	6	42	42	34	60	80	77	57	43	464	886,8
Kommunblock															
1966		1	3	2		10	8	9	18	52	72	66	41	282	1 458,9
1971			3	2		10	8	9	15	52	67	63	43	272	1 512,8
<i>Relativa tal</i>															
Kommuner															
1961	3,7	3,4	2,5	2,5	3,2	15,4	13,3	12,0	15,5	15,4	5,8	4,2	3,1	100	
1966	2,9	3,3	2,3	2,5	2,7	15,3	13,6	11,6	16,0	16,2	5,9	4,5	3,2	100	
1971	1,3	1,1	1,1	1,5	1,3	9,1	9,1	7,3	12,9	17,2	16,6	12,3	9,3	100	
Kommunblock															
1966		0,4	1,1	0,7		3,5	2,8	3,2	6,4	18,4	25,5	23,4	14,5	100	
1971			1,1	0,7		3,7	2,9	3,3	5,5	19,1	24,6	23,2	15,8	100	

Tabell 6.7 Kommunblock efter landareal länsvis 1971
 Co-operating communes by size of land area, by county

Län	Antal kommunblock med nedanstående areal land i km ²										Summa kommunblock	Areal land per kommunblock	
	20— 29	30— 39	40— 49	50— 99	100— 149	150— 199	200— 299	300— 499	500— 999	1 000— 1 999			2 000— w
Stockholms	2	1		6	1	2	2	6		1	1	22	326,2
Uppsala							1			3	1	5	1 395,5
Södermanlands		1						1	2	3		7	769,6
Östergötlands								1	6	5		12	880,5
Jönköpings								2	6	4		12	907,1
Kronobergs								1	3	4		8	1 057,5
Kalmar								1	7	4		12	931,0
Gotlands											1	1	3 140,1
Blekinge						1		2	1	1		5	581,7
Kristianstads				1		2	1	6	1	2		13	465,3
Malmöhus				1	4	2	1	8	1			17	288,8
Hallands									3	2		5	901,0
Göteborgs och Bohus	1			1	2	1	3	4	3			15	340,7
Älvsborgs							1	6	7	3		17	670,3
Skaraborgs							3	4	7	1		15	529,2
Värmlands				1	1			4	2	9	1	18	976,9
Örebro							1	2	6	2		11	773,6
Västmanlands						1	2	3	3	2		11	573,2
Kopparbergs									6	4	5	15	1 890,0
Gävleborgs								1	1	5	3	10	1 819,1
Västernorrlands									1	2	4	7	3 110,2
Jämtlands											8	8	6 232,1
Västerbottens										3	9	12	4 619,1
Norrbottnens									1	3	10	14	7 064,7
Hela riket	3	2		10	8	9	15	52	67	63	43	272	1 512,8

Tabell 6.8 Kommuner och kommunblock efter folktäthet 1961, 1966 och 1971
Communes and co-operating communes by density of population

	Invånare per km ² land												Summa kommuner och kommun- block
	—1	2— 4	5— 9	10— 14	15— 19	20— 29	30— 49	50— 99	100— 199	200— 499	500— 999	1 000— w	
<i>Absoluta tal</i>													
Kommuner													
1961	31	61	149	166	136	112	130	64	48	58	48	26	1 029
1966	38	61	159	161	108	115	115	67	43	59	44	25	995
1971	26	33	46	67	52	59	64	55	24	21	10	7	464
Kommunblock													
1966	15	15	21	37	32	46	46	41	10	11	3	5	282
1971	15	14	19	37	28	42	41	46	10	10	5	5	272
<i>Relativa tal</i>													
Kommuner													
1961	3,0	5,9	14,5	16,1	13,2	10,9	12,6	6,2	4,7	5,6	4,7	2,5	100
1966	3,8	6,1	16,0	16,2	10,9	11,6	11,6	6,7	4,3	5,9	4,4	2,5	100
1971	5,6	7,1	9,9	14,4	11,2	12,7	13,8	11,9	5,2	4,5	2,2	1,5	100
Kommunblock													
1966	5,3	5,3	7,4	13,1	11,3	16,3	16,3	14,5	3,5	3,9	1,1	1,8	100
1971	5,5	5,1	7,0	13,6	10,3	15,4	15,1	16,9	3,7	3,7	1,8	1,8	100

Tabell 6.9 Kommunblock efter folktätthet länsvis 1970-11-01 enligt indelningen 1971-01-01

Co-operating communes by density of population, by county

Län	Antal kommunblock med nedanstående antal invånare på km ² land												Summa kommunblock
	—1	2— 4	5— 9	10— 14	15— 19	20— 29	30— 49	50— 99	100— 199	200— 499	500— 999	1 000— w	
Stockholms					1	1	2	6	1	3	4	4	22
Uppsala				2		1	1	1					5
Södermanlands						3	2	1		1			7
Östergötlands			2	4	1	1	2	2					12
Jönköpings				3	3	3	2	1					12
Kronobergs				3	2	2	1						8
Kalmar				3	5	3		1					12
Gotlands					1								1
Blekinge							2	3					5
Kristianstads						2	6	4	1				13
Malmöhus						2	2	5	4	3	1		17
Hallands						2	2	1					5
Göteborgs och Bohus				1	1	2		7		3		1	15
Älvsborgs				3	3	3	2	5	1				17
Skaraborgs					3	5	5	2					15
Värmlands		2	2	5	2	3	2	1	1				18
Örebro				4	2	1	1	3					11
Västmanlands			1	1	2		4	1	2				11
Kopparbergs	1	2	3	3	1	3	1	1					15
Gävleborgs		1	3	2		1	2	1					10
Västernorrlands		1	2		1	3							7
Jämtlands	4	3				1							8
Västerbottens	4	3	3	1			1						12
Norrbottnens	6	2	3	2			1						14
Summa	15	14	19	37	28	42	41	46	10	10	5	5	272

Tabell 6.10 Kommuner och kommunblock efter tätortsgrad 1961, 1966 och 1971

Communes and co-operating communes by relative number of the population living in localities

	Tätortsgrad i procent								Summa kommuner och kommun- block
	0,0	0,1— 9,9	10,0— 29,9	30,0— 49,9	50,0— 69,9	70,0— 89,9	90,0— 99,9	100,0	
<i>Absoluta tal</i>									
Kommuner									
1961	87	37	254	237	151	101	131	31	1 029
1966	56	23	210	234	178	123	149	22	995
1971	6	2	50	89	117	136	60	4	464
Kommunblock									
1966			14	53	99	90	22	4	282
1971			7	34	82	115	32	2	272
<i>Relativa tal</i>									
Kommuner									
1961	8,5	3,6	24,7	23,0	14,7	9,8	12,7	3,0	100
1966	5,6	2,3	21,1	23,5	17,9	12,4	15,0	2,2	100
1971	1,3	0,4	10,8	19,2	25,2	29,3	12,9	0,9	100
Kommunblock									
1966			5,0	18,8	35,1	31,9	7,8	1,4	100
1971			2,6	12,5	30,1	42,3	11,8	0,7	100

Tabell 8.11 Kommunblock efter tätortsgrad länsvis¹

Co-operating communes by relative number of the population living in localities, by county

Län	Antal kommunblock med nedanstående tätortsgrad i %						Summa kommunblock
	10,0— 29,9	30,0— 49,9	50,0— 69,9	70,0— 89,9	90,0— 99,9	100,0	
Stockholms			3	6	11	2	22
Uppsala			3	1	1		5
Södermanlands			1	4	2		7
Östergötlands	1	1	3	6	1		12
Jönköpings			6	6			12
Kronobergs		1	4	3			8
Kalmar	1	2	3	6			12
Gotlands			1				1
Blekinge				5			5
Kristianstads			5	8			13
Malmöhus		2	4	7	4		17
Hallands		2	2	1			5
Göteborgs och Bohus	2		5	4	4		15
Älvsborgs		4	6	7			17
Skaraborgs		2	8	5			15
Värmlands	2	4	4	7	1		18
Örebro			1	9	1		11
Västmanlands			2	5	4		11
Kopparbergs			3	11	1		15
Gävleborgs		1	5	3	1		10
Västernorrlands			3	4			7
Jämtlands	1	5	1	1			8
Västerbottens		8	3	1			12
Norrbottnens		2	6	5	1		14
Summa	7	34	82	115	32	2	272

¹ Uppgifterna avser folkmängden 1970-11-01 enligt indelningen 1971-01-01. Inget av de dåvarande kommunblocken hade en tätortsgrad som understeg 10 %.

7 Utlänningar och utrikes födda

7.1 DEFINITIONER, KVALITET

FoB 70 omfattar i likhet med tidigare folkräkningar från 1950 den mantalsskrivna befolkningen. Då mantalsskrivningen sker oberoende av vederbörande personers medborgarskap ingår sålunda även utländska medborgare som är bosatta och mantalsskrivna i Sverige. Däremot ingår inte utländska medborgare, som tillfälligt vistas här i landet, turister m fl, eller svenska medborgare, vilka på grund av varaktig bosättning utomlands inte är mantalsskrivna i Sverige.

En viss eftersläpning råder emellertid vid avregistrering av de personer som är mantalsskrivna i Sverige men flyttar utomlands utan att anmäla detta. Antalet utlänningar är därför något överskattat i de för FoB 70 redovisade siffrorna. I korthet gäller följande regler för avregistrering av utvandrare:

Om en person befunnits sakna känd hemvist vid två på varandra följande mantalsskrivningar överförs denna till det sk obefintligregistret. Från 1967 kan dock utom-nordiska medborgare, som, enligt vad man kan anta, flyttat från Sverige, avregistreras efter kortare tid. Detta gäller även för nordiska medborgare, som man har skäl att anta har flyttat till land utom Norden. För nordisk medborgare, som flyttat till annat nordiskt land, sker avregistrering från slutet av år 1969 först sedan inflyttningen i inflyttningslandet bekräftats genom inkommet internordiskt flyttningsbevis.

Med utlänningar avses utländska medborgare men i detta sammanhang även personer med okänt medborgarskap och statslösa. Beträffande utrikes födda personer gäller numera att i utlandet födda barn inte registreras som utrikes födda om modern vid tidpunkten för barnets födelse kvarstår kyrkbokförd i riket; fram till 1947 avsåg registreringen dock alltid det faktiska födelselandet, varför samtliga fram till denna tidpunkt i utlandet födda personer räknats såsom utrikes födda.

Klassificeringen av utlänningar och utrikes födda bygger på

kyrkoböckernas uppgifter om nationalitet och födelseort. I folkbokföringen skall medborgarskap i princip avse nu existerande, självständig statsbildning, under det att födelse-landets benämning skall hänföras till förhållandena vid födelse-tidpunkten. Besittningar, kolonier samt mandat och förvalt-ningsområden skall hänföras till moderlandet. De omfattande politiska och geografiska förändringar, som skett under senare tid, har emellertid inte i full utsträckning kunnat iakttas i folkbokföringen, varför de redovisade uppgifterna — i synner-het då beträffande födelse-land — är behäftade med viss osäkerhet. Vissa felaktigheter i koderna för nationalitet och födelse-land i folkbokföringens magnetbandsregister har dock kunnat rättas vid bearbetningen av registret för FoB 70.

Uppgifter om utlänningar och utrikes födda har publicerats i redogörelsen för Folk- och bostadsräkningen 1970 (SOS), del 3, tabell 15—23, samt i ett antal råtabeller. Även vid folkräkningarna 1945, 1950 och 1960 har uppgifter om ut-länningar och utrikes födda bearbetats separat, dock inte i den omfattning som vid FoB 70.

Vid FoB 70 utarbetades statistik över utlänningar och utrikes födda med fördelning efter bl a demografiska kompo-nenter, medborgarskap och födelse-land i kombination. Årligen framställs statistik avseende utlänningarna efter kön, ålder, civilstånd och medborgarskap.

7.2 BEFOLKNINGEN EFTER MEDBORGARSKAP OCH FÖDELSELAND

Rikets folkmängd kan med hänsyn till både medborgarskap och födelse-land indelas i fyra grupper: i Sverige födda personer med svenskt medborgarskap, i Sverige födda personer med utländskt medborgarskap, utrikes födda personer med svenskt medborgarskap och utrikes födda personer med utländskt medborgarskap. Antalet personer inom respektive grupp framgår av tablån på nästa sida.

Antalet statslösa och personer med okänt medborgarskap uppgick 1960 till 3 952 personer och 1970 till 3 623 personer. Nästan hälften av de utrikes födda statslösa 1970 är födda i Polen och en stor del av återstoden i Estland och Sovjetunionen.

Drygt 18 % av samtliga utlänningar 1970 är födda i Sverige. Dessa torde huvudsakligen utgöras av barn till utländska föräldrar. I sammanhanget kan nämnas att enligt nu gällande svensk medborgarlagstiftning förvärvas svenskt medborgar-skap vid födelsen av a) barn i äktenskap, vars fader är svensk

Befolkningen efter medborgarskap och födelseland den 1 november 1960 och 1970

Födelseland	1960			Födelseland	1970		
	Medborgarskapsland Sverige	Annat land ¹	Summa		Medborgarskapsland Sverige	Annat land ¹	Summa
Sverige	7 159 471	35 779	7 195 250	Sverige	7 463 150	76 168	7 539 318
Annat land ²	143 037	154 842	299 879	Annat land ²	205 945	331 640	537 585
Summa	7 304 508	190 621	7 495 129	Summa	7 669 095	407 808	8 076 903

¹ Inkl statslösa och okänt medborgarskap.

² Inkl okänt födelseland.

medborgare; b) här i riket fött barn i äktenskap, i det fall då av föräldrarna endast modern är svensk medborgare och fadern antingen är statslös eller barnet vid födelsen inte förvärvat faderns medborgarskap; c) barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

Av samtliga utrikes födda personer som redovisades år 1970 är 38 % svenska medborgare. Den nu gällande lagen om svenskt medborgarskap började tillämpas från och med 1951. Den säger bl a att utländsk medborgare kan efter ansökan förvärva svenskt medborgarskap och han/hon fyllt 18 år och sedan minst sju år haft sin hemvist i Sverige.

Då utlänning naturaliseras bestäms också om naturalisationen även skall omfatta sökandens ogifta barn under 18 år. Nordiska medborgare kan dock enligt praxis bli naturaliserade redan efter tre år. Särskilda bestämmelser gäller även för utländska medborgare som är födda i Sverige och oavbrutet bott här. Dessa kan, liksom utländska medborgare vars make/maka är svensk medborgare, bli naturaliserade efter kortare tid än sju år. För ursprungligen svenska medborgare som förvärvat utländskt medborgarskap är två års vistelse i Sverige tillräckligt för att återigen kunna bli svensk medborgare. För den som är svensk medborgare görs inte någon anteckning i kyrkobok eller annat register om eventuellt ytterligare medborgarskap.

I den följande redogörelsen redovisas antalet utlänningar utan hänsyn till födelseland och antalet utrikes födda utan hänsyn till medborgarskap. Vid jämförelser mellan dessa delpopulationer bör emellertid ihågkommas att en inte oväsentlig del av utlänningarna resp de utrikes födda naturligt nog utgörs av samma personer. Storleksordningen framgår av ovan nämnda tabell.

7.3 UTLÄNNINGAR

Antal utlänningar. Under perioden 1960—1970 har antalet utlänningar ökat från 190 621 personer eller 2,5 % av hela befolkningen till 407 008 personer eller 5,0 % av hela befolkningen. Det är främst finländska och jugoslaviska medborgare som svarar för denna ökning. I tabell 7.2 redovisas utlänningar efter medborgarskap 1960 och 1970. Som framgår av tabellen är drygt hälften av samtliga utlänningar 1970 finländare. Den näst största gruppen utgörs av jugoslaver med nästan 9 %. Vid FoB 60 utgjorde dessa mindre än 1 % av samtliga utlänningar. I tabell 7.1 visas antalet utlänningar vid slutet av åren 1968, 1969 och 1970. 1968 utgjorde antalet utlänningar 4,0 % av totalbefolkningen och 1969 4,6 %. Det är framför allt under den senare delen av 1960-talet som den stora ökningen av antalet utlänningar skett.

Fördelning efter kön. Ett större kvinnunderskott föreligger bland utlänningarna. Det fanns år 1970 i genomsnitt 859 kvinnor per 1 000 män medan motsvarande tal för hela befolkningen var 1 002. Av tabell 7.2 framgår att kvinnunderskottet är särskilt stort beträffande italienska, österrikiska och afrikanska medborgare. Bland de tio största medborgarskapsgrupperna är det endast norska medborgare som har ett mindre kvinnoöverskott. Som tabell 7.3 visar varierar emellertid könsproportionerna i olika åldersgrupper. För utlänningar i åldrarna 15—24 år är kvinnorna fler till antalet än männen medan det i åldrarna 25—34 år finns betydligt färre kvinnor än män.

Fördelning efter ålder. Fördelningen efter ålder för utlänningar skiljer sig markant från hela befolkningens åldersfördelning.

De största olikheterna föreligger i åldrarna över 45 år där utlänningarna är betydligt underrepresenterade i förhållande till totalbefolkningen. Av de utländska medborgarna var 1970 endast 11 % över 45 år och däröver mot 39 % för hela befolkningen. Relativa antalet barn inom gruppen med utländskt medborgarskap visar högre siffror än riksgenomsnittet. Av utlänningarna var 29 % år 1970 i åldern 0—14 år, medan motsvarande tal för hela befolkningen var 21 %.

Fördelning efter civilstånd. Även utlänningarnas civilståndsfördelning skiljer sig från totalbefolkningens. Utlänningarna är i större utsträckning ogifta. Som tabell 7.3 visar är 58 % av männen med utländskt medborgarskap ogifta. Motsvarande siffra för hela befolkningen är 47 %. Bland utländska kvinnor är 51 % ogifta mot 40 % för hela befolkningen. Delvis sammanhänger skillnaderna i civilståndsfördelningen totalt sett med de ovan nämnda olikheterna i åldersfördelningen.

Geografisk fördelning. Som tabell 7.4 visar återfinns hälften av de utländska medborgarna i de tre storstadslänen Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län. Relativt sett i förhållande till länens totala folkmängd är utlänningarna emellertid talrikast representerade i Västmanlands län, där de utgör 10 % av hela befolkningen mot genomsnittligt 7 % för de tre storstadslänen. Hela 94 % av utlänningarna är bosatta i tätorter mot riksgenomsnittet 81 %. Av den totala tätortsfolkmängden utgör utlänningarna knappt 6 %. I tabell 7.5 redovisas utlänningarnas relativa fördelning efter medborgarskap för tätorter med minst 50 000 invånare och för kommuner i vilka andelen utlänningar utgör minst 15 % av hela befolkningen. Drygt 46 % av utlänningarna är bosatta i tätorter med mer än 50 000 invånare. Finländska medborgare utgör den största medborgarskapsgruppen för de flesta av dessa tätorter. I Malmö tätort däremot är jugoslaver talrikast, i Helsingborgs tätort — danskar, i Lunds tätort — andra nationaliteter än de tio i landet mest representerade och i Karlstads tätort — norska medborgare. I kommunerna Gustavsberg, Olofström och Surahammar är ca en femtedel av resp kommuns folkmängd utländska medborgare och då till övervägande del finländare.

7.4 UTRIKES FÖDDA

Antal utrikes födda. I tabell 7.6 redovisas antalet utrikes födda personer efter födelseland 1960 och 1970. Som framgår av tabellen uppgick antalet utrikes födda 1960 till 299 879 perso-

ner eller 4,0 % av hela befolkningen och 1970 till 537 585 personer eller 6,7 % av rikets folkmängd. För närmare 60 % av de utrikes födda 1970 är födelseorten belägen i Norden. Av dessa är 44 % födda i Finland.

Relativ andel svenska medborgare. Av samtliga utrikes födda 1970 har 38 % svenskt medborgarskap, ca tio procentenheter färre än 1960, vilket framgår av tabell 7.6. Hela 93 % av de i Estland och Lettland födda var 1970 svenska medborgare. Av i Ungern födda personer hade endast 16 % svenskt medborgarskap 1960 mot drygt 65 % 1970, vilket även återspelas i statistiken över naturaliseringar; under 1960-talet naturaliserades ett stort antal tidigare ungerska medborgare. (Se tabell 7.9.) Av personer födda i Grekland, Jugoslavien och Turkiet är emellertid endast en liten andel, mindre än 5 %, svenska medborgare, vilket har sin förklaring i en senare inflyttningstidpunkt för dessa grupper.

Fördelning efter kön. Till skillnad från utlänningarna föreligger ett kvinnoöverskott för de utrikes födda. Som tabellerna 7.6 och 7.7 visar varierar dock könsproportionerna avsevärt beroende på födelseland och ålder. Antalet kvinnor födda i Italien och Turkiet är hälften så många som antalet män medan det finns drygt tre gånger fler kvinnor än män födda i Korea. En stor del av de i Korea födda personerna utgörs av adoptivbarn till svenska föräldrar. Under perioden 1965—1970 adopterades fler än 900 koreanska barn.¹

Fördelning efter ålder. I tabell 7.7 redovisas relativa antalet utrikes födda efter födelseland och ålder. Olikheterna i ålderssammansättningen för utlänningar och utrikes födda, dels gentemot totalbefolkningen, dels mellan utlänningar och utrikes födda sinsemellan, framgår bl a av nedanstående tablå:

Procent av resp grupp i olika åldersintervall den 1 november 1970

Ålder	Hela befolkningen	Utlänningar	Utrikes födda
0—14	20,8	29,4	10,9
15—44	40,2	60,0	61,4
45—w	39,0	10,6	27,8
0—6	10,0	16,9	4,4
7—15	12,0	13,6	7,3
16—17	2,7	2,4	1,9
18—66	63,5	65,9	81,1
67—w	11,8	1,1	5,2

¹ Källa: Socialstyrelsen.

Geografisk fördelning. I tabell 7.8 redovisas länsvis relativa andelen utrikes födda. I likhet med utlänningarna återfinns hälften av de utrikes födda i Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län. Av Stockholms läns hela befolkning utgör de utrikes födda drygt 18 %. Av tabell 7.8 framgår även de utrikes födda personernas fördelning mellan tät- och glesbebyggelse. Av rikets hela tätortsfolkmängd utgör de knappt 8 %.

7.5 NATIONALITETSÄNDRINGAR

Under perioden 1960—1970 har fler än 100 000 utlänningar erhållit svenskt medborgarskap. Drygt hälften av dessa var

tidigare medborgare i Danmark, Finland eller Norge. Större delen gäller dock tidigare finländska medborgare vilket framgår av tabell 7.9. I tabell 7.10 redovisas antalet utlänningar som naturaliserats 1968, 1969 och 1970 fördelade efter kön, ålder och civilstånd. Uppgifterna i tabell 7.9 grundar sig på statistik utarbetad av statens invandrarverk (SIV), medan uppgifterna i tabell 7.10 framtagits vid SCB. Tidpunkten för erhållande av svenskt medborgarskap definieras inte på samma sätt i SIVs och SCBs statistik, varför viss avvikelse bl a av detta skäl råder mellan uppgifterna i de två nämnda tabellerna.

Tabell 7.1 Utlänningar efter medborgarskap 1968, 1969 och 1970

Aliens by citizenship

Medborgarskapsland	Absoluta tal			Relativ fördelning efter medborgarskap		
	1968	1969	1970	1968	1969	1970
Danmark	31 208	31 831	31 454	97	87	76
Finland	150 379	180 984	208 955	469	496	508
Norge	26 640	27 353	27 641	83	75	67
Grekland	9 313	11 031	13 987	29	30	34
Italien	8 175	8 073	7 761	26	22	19
Jugoslavien	24 535	28 307	36 863	77	78	90
Storbritannien	4 331	4 911	5 531	14	13	13
Tyskland	21 985	21 679	20 892	69	59	51
Österrike	5 056	4 986	4 984	16	14	12
USA	4 509	5 117	5 909	14	14	14
Övriga ¹	34 449	40 536	47 303	107	111	115
Samtliga	320 580	364 808	411 280	1 000	1 000	1 000

¹ Inklusive statslösa och okänt medborgarskap.

Tabell 7.2 Utlänningar efter medborgarskap och antal kvinnor på 1 000 män 1960-11-01 och 1970-11-01

Aliens by citizenship and number of women per 1.000 men

Medborgarskapsland	Absoluta tal		Relativ fördelning i ‰ efter medborgarskap		Antal kvinnor per 1 000 män	
	1960	1970	1960	1970	1960	1970
Danmark	30 236	31 468	159	77	682	738
Finland	74 935	207 499	393	509	1 128	959
Island	331	1 706	2	4	849	902
Norge	19 835	27 636	104	68	1 076	1 012
Frankrike	1 025	1 774	5	4	817	760
Grekland	229	13 558	1	33	684	758
Italien	4 997	7 801	26	19	680	557
Jugoslavien	1 296	36 026	7	88	552	809
Nederländerna	2 024	2 744	11	7	694	706
Polen	2 178	4 142	11	10	718	1 118
Portugal	54	1 534	0	4	1 000	765
Schweiz	1 711	2 455	10	6	671	735
Spanien	740	4 002	4	10	809	647
Storbritannien	1 932	5 436	10	13	1 060	785
Tjeckoslovakien	249	4 171	1	10	606	794
Tyskland	22 934	20 843	120	51	1 383	810
Ungern	8 404	4 455	44	11	632	605
Österrike	3 843	4 972	20	12	888	547
Övriga Europa	431	1 576	2	4	803	603
Afrika	137	2 502	1	6	651	255
USA	2 213	5 838	12	14	936	778
Övriga Nordamerika	176	776	1	2	660	698
Sydamerika	176	1 080	1	3	1 023	712
Turkiet	168	3 978	1	10	412	520
Övriga Asien	541	3 941	3	1	559	654
Oceanien	108	432	1	1	1 077	920
Sovjetunionen ¹	5 766	1 840	30	5	653	524
Statslösa	3 911	3 433	21	8	623	678
Samtliga ²	190 621	407 808	1 000	1 000	958	859

¹ Inklusivt förutvarande Estland, Lettland och Litauen.

² Inklusivt okänt medborgarskapsland.

Tabell 7.3 Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap, kön, ålder och civilstånd samt antal kvinnor på 1 000 män 1970-11-01

Relative distribution of aliens by citizenship, sex, age and marital status and number of women per 1.000 men

Medborgarskapsland Kön	Ålder							Samtliga	Därav		
	0—14	15—24	25—34	35—44	45—54	55—64	65—w		Ogifta	Gifta	Förut gifta
<i>Män</i>											
Danmark	301	124	172	198	146	46	15	1 000	542	407	52
Finland	303	242	242	132	55	21	5	1 000	613	356	31
Norge	305	152	214	152	124	37	16	1 000	558	399	42
Grekland	242	117	367	213	43	14	5	1 000	502	490	8
Italien	232	108	334	186	94	35	11	1 000	552	429	19
Jugoslavien	237	171	369	169	40	13	2	1 000	510	474	15
Storbritannien	296	130	319	168	51	23	15	1 000	511	465	24
Tyskland	293	113	386	135	36	22	15	1 000	551	420	29
Österrike	249	124	470	115	30	11	1	1 000	595	382	23
USA	228	157	203	108	53	48	203	1 000	537	397	66
Övriga ¹	206	155	337	175	82	36	10	1 000	556	413	32
Samtliga	278	190	276	152	68	26	11	1 000	576	393	31
<i>Kvinnor</i>											
Danmark	383	173	170	153	77	31	13	1 000	547	406	47
Finland	305	275	216	112	53	27	12	1 000	533	417	50
Norge	285	200	202	158	101	33	21	1 000	467	477	56
Grekland	308	202	252	147	35	34	21	1 000	411	555	34
Italien	395	124	165	152	97	45	21	1 000	522	445	33
Jugoslavien	281	260	250	130	44	25	11	1 000	438	520	42
Storbritannien	364	149	156	140	51	19	22	1 000	527	436	37
Tyskland	334	100	252	171	66	37	30	1 000	526	414	60
Österrike	409	117	267	117	59	18	13	1 000	569	383	44
USA	283	129	164	89	59	65	211	1 000	454	425	121
Övriga ¹	311	183	237	130	77	37	24	1 000	483	467	50
Samtliga	312	234	219	126	61	30	18	1 000	511	439	50
<i>Kvinnor per 1 000 män</i>											
Danmark	939	1 033	730	570	392	498	679	738	745	738	668
Finland	966	1 092	857	814	924	1 223	2 142	959	835	1 123	1 535
Norge	942	1 322	953	1 049	826	889	1 362	1 008	844	1 205	1 329
Grekland	964	1 313	522	525	625	1 876	3 153	758	621	859	3 262
Italien	950	640	275	453	579	724	1 071	557	527	580	968
Jugoslavien	959	1 230	549	620	886	1 594	4 186	809	695	886	2 229
Storbritannien	967	901	629	652	786	662	1 156	785	809	737	1 189
Tyskland	951	717	528	1 032	1 489	1 379	1 574	810	773	798	1 691
Österrike	898	515	311	558	1 095	914	5 750	547	523	555	1 041
USA	964	640	632	639	857	1 058	811	778	658	835	1 419
Övriga ¹	1 017	796	475	501	634	693	1 608	673	585	761	1 069
Samtliga	964	1 056	682	715	769	998	1 437	859	763	959	1 372

¹ Inklusiva statslösa och okänt medborgarskapsland.

Tabell 7.4 Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap länsvis 1970—11—01
Relative distribution of aliens by citizenship, by county

Län	Medborgarskapsland											Samtliga	Därav bo-satta i tätort	I % av hela be-folk-ningen
	Dan-mark	Fin-land	Norge	Grek-land	Italien	Jugo-slavien	Stor-britan-nien	Tysk-land	Öster-rike	USA	Öv-riga ¹			
Stockholms	144	289	224	239	442	147	456	351	450	407	398	284	975	8
Uppsala	10	31	14	40	11	11	37	20	16	52	30	26	923	5
Södermanlands	25	70	30	20	17	31	18	24	31	12	23	48	949	8
Östergötlands	31	42	23	40	31	36	26	30	36	23	28	36	933	4
Jönköpings	37	25	16	90	5	80	21	33	19	20	21	31	907	4
Kronobergs	33	8	7	86	6	37	11	19	14	14	22	17	897	4
Kalmar	14	10	9	110	4	22	11	22	12	19	10	15	933	3
Gotlands	1	1	1	0	1	0	1	3	2	2	1	1	732	1
Blekinge	18	16	6	33	7	32	8	12	8	16	13	17	934	4
Kristianstads	54	8	8	77	16	29	9	24	10	17	12	17	854	3
Malmöhus	271	35	53	74	112	238	85	123	95	100	161	97	941	5
Hallands	38	8	14	25	11	41	15	23	11	22	16	16	870	3
Göteborgs o Bohus	149	98	217	59	129	147	153	113	93	112	137	120	974	7
Älvsborgs	46	83	61	73	14	53	21	43	27	35	23	63	937	6
Skaraborgs	12	23	17	8	11	24	12	19	11	8	11	19	899	3
Värmlands	23	16	77	5	3	5	25	18	20	28	10	19	797	3
Örebro	23	42	34	9	11	22	10	28	36	19	16	32	898	5
Västmanlands	26	89	53	8	152	32	30	34	53	15	28	63	967	10
Kopparbergs	19	32	44	1	4	4	10	16	25	25	10	24	911	4
Gävleborgs	11	29	21	1	4	6	14	17	13	17	11	20	913	3
Västernorrlands	3	15	20	1	2	1	10	9	7	14	6	11	827	2
Jämtlands	3	3	21	0	2	0	1	4	1	6	2	4	609	1
Västerbottens	4	7	10	1	3	1	9	8	7	9	6	6	841	1
Norrbottnens	6	23	19	1	3	0	9	9	4	9	6	15	887	2
Hela riket	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	940	5

¹ Inklusive statslösa och okänt medborgarskapsland.

Tabell 7.5 Relativ fördelning av utlänningar efter medborgarskap i tätorter med minst 50 000 invånare och kommuner i vilka andelen utlänningar utgör minst 15% av hela befolkningen 1970-11-01

Relative distribution of aliens by citizenship in localities with at least 50.000 inhabitants and in communes in which at least 15 per cent of the total population are aliens

Tätort Kommun	Medborgarskapsland											Samtliga			I % av hela be- folk- ningen
	Dan- mark	Fin- land	Norge	Grek- land	Ita- lien	Jugo- sla- vien	Stor- britan- nien	Tysk- land	Öster- rike	USA	Öv- riga ¹	Män	Kvin- nor	Båda könen	
<i>Tätorter med minst 50 000 invånare</i>															
1 Stockholm	39	449	54	39	38	48	24	64	22	26	197	536	464	1 000	7
2 Göteborg	93	398	113	17	25	127	16	45	10	12	143	583	418	1 000	8
3 Malmö	154	140	40	15	30	281	11	63	13	12	240	558	442	1 000	7
4 Västerås	31	568	80	10	100	44	12	42	10	5	99	524	476	1 000	9
5 Uppsala	28	307	39	86	15	71	37	69	11	65	272	554	446	1 000	4
6 Norrköping	37	625	29	76	11	65	7	27	5	11	107	528	472	1 000	6
7 Örebro	51	430	120	12	14	141	11	65	12	13	132	527	473	1 000	3
8 Helsingborg	248	187	42	48	19	223	11	71	11	12	127	557	443	1 000	5
9 Jönköping	79	394	30	8	4	311	10	43	7	7	107	534	466	1 000	5
10 Linköping	107	245	87	32	87	145	31	83	19	16	149	553	447	1 000	2
11 Borås	28	752	26	56	3	64	2	20	4	3	40	455	545	1 000	13
12 Eskilstuna	31	764	33	19	10	65	3	17	3	3	53	549	451	1 000	12
13 Gävle	42	569	83	6	12	85	12	69	12	14	98	574	426	1 000	3
14 Södertälje	32	747	31	21	7	57	8	22	8	3	64	557	443	1 000	15
15 Sundsvall	29	636	143	3	4	14	16	46	8	13	88	546	454	1 000	2
16 Lund	97	100	47	18	30	89	29	65	13	69	444	592	408	1 000	5
17 Karlstad	87	205	330	5	7	35	36	81	19	42	154	519	481	1 000	2
<i>Kommuner med minst 15 % utlänningar</i>															
1 Gustavsberg	9	700	24	—	148	33	4	29	8	5	40	545	454	1 000	21
2 Olofström	25	701	14	6	5	186	3	14	1	3	42	583	417	1 000	20
3 Surahammar	19	881	28	2	3	20	—	11	23	0	12	528	472	1 000	20
4 Gustav Adolf	55	926	18	—	—	—	—	—	—	—	—	515	485	1 000	17
5 Botkyrka	43	626	38	10	13	83	9	47	15	9	106	529	471	1 000	16
6 Hallstahammar	28	745	48	4	60	46	1	12	17	1	37	530	470	1 000	16
7 Upplands-Väsby	20	788	54	3	3	26	3	23	5	5	71	524	476	1 000	16
8 Viskafors	31	839	10	57	1	20	—	12	1	8	20	516	484	1 000	16
9 Dannemora	22	901	9	—	—	21	8	2	5	14	19	539	461	1 000	15
10 Gislaved	48	463	34	213	—	194	—	20	2	5	21	558	442	1 000	15
11 Köping	25	775	51	0	3	96	1	16	5	0	26	544	456	1 000	15

¹ Inklusive statslösa och okänt medborgarskap.

Tabell 7.6 Utrikes födda efter födelseland och antal kvinnor på 1 000 män 1960-11-01 och 1970-11-01

Foreign-born persons by country of birth and number of women per 1.000 men

Födelseland	Absoluta tal		Relativ fördelning efter födelseland		Antal kvinnor per 1 000 män		Antal svenska medborgare i %	
	1960	1970	1960	1970	1960	1970	1960	1970
Danmark	35 112	39 152	117	73	833	843	354	449
Finland	101 307	235 453	338	438	1 458	1 128	366	261
Island	371	1 627	1	3	1 120	963	270	81
Norge	37 253	44 681	124	83	1 642	1 462	607	554
Frankrike	1 750	2 487	6	5	1 182	891	570	445
Grekland	266	11 835	1	22	762	728	312	23
Italien	4 904	7 268	16	14	635	485	162	214
Jugoslavien	1 532	33 779	5	63	581	777	127	49
Nederländerna	2 105	2 916	7	5	745	676	362	421
Polen	6 347	10 851	21	20	1 054	1 106	702	497
Portugal	78	1 545	—	3	1 167	782	397	68
Rumänien	719	1 221	2	2	1 166	929	549	559
Schweiz	1 415	1 795	5	3	643	664	216	225
Spanien	867	3 781	3	7	845	638	271	168
Storbritannien	2 738	5 378	9	10	1 498	920	511	287
Tjeckoslovakien	3 562	7 392	12	14	920	855	706	401
Tyskland	37 580	41 793	125	78	1 549	1 249	498	637
Ungern	8 544	10 650	29	20	665	664	160	656
Österrike	5 809	7 927	19	15	1 058	764	416	548
Övriga Europa	768	3 345	3	6	995	916	569	642
Afrika	596	4 149	2	8	774	477	715	426
Canada	673	1 832	2	3	1 021	1 140	802	795
USA	10 874	12 646	36	24	1 206	1 064	887	714
Övriga Nordamerika	118	1 151	—	2	815	1 063	754	718
Sydamerika	679	2 300	2	4	1 058	925	750	569
Korea	47	1 132	—	2	1 043	3 528	447	442
Turkiet	202	3 768	1	7	443	506	332	33
Övriga Asien	1 429	4 941	5	9	846	649	690	381
Oceanien	211	558	1	1	1 153	1 197	460	339
Sovjetunionen ¹	31 861	29 744	106	55	977	1 011	791	901
Samtliga ²	299 879	537 585	1 000	1 000	1 224	1 026	484	383

¹ Inklusive Estland, Lettland och Litauen.

² Inklusive okänt födelseland.

Tabell 7.7 Relativ fördelning av utrikes födda efter födelseland, kön, ålder och civilstånd samt antal kvinnor på 1 000 män 1970-11-01

Relative distribution of foreign-born persons by country of birth, sex, age and marital status and number of women per 1.000 men

Utrikes födda	Ålder							Samtliga	Därav		
	0—14	15—24	25—34	35—44	45—54	55—64	65—w		Ogifta	Gifta	Förut gifta
<i>Män</i>											
Danmark	76	109	185	256	236	87	52	1 000	306	620	74
Finland	152	261	283	169	84	38	15	1 000	493	467	40
Norge	77	105	194	180	263	93	88	1 000	297	631	72
Estland	—	—	155	175	264	207	199	1 000	172	743	85
Grekland	143	132	415	243	48	14	5	1 000	438	554	9
Jugoslavien	141	183	405	199	52	16	3	1 000	440	541	19
Polen	52	149	133	163	274	169	61	1 000	304	635	61
Tyskland	49	110	321	213	121	103	82	1 000	283	666	51
Ungern	20	124	334	269	155	74	25	1 000	292	648	60
USA	114	101	121	181	148	159	176	1 000	340	593	67
Övriga (inkl okänt)	91	121	312	207	130	82	57	1 000	389	567	44
Samtliga	111	177	279	193	128	67	45	1 000	404	549	47
<i>Kvinnor</i>											
Danmark	86	117	174	251	193	88	92	1 000	213	661	127
Finland	130	243	239	176	110	66	36	1 000	348	566	86
Norge	48	97	132	203	257	118	146	1 000	163	675	162
Estland	—	—	147	165	214	227	246	1 000	114	667	218
Grekland	195	237	301	177	40	29	21	1 000	317	648	34
Jugoslavien	174	287	283	155	55	31	14	1 000	351	597	52
Polen	48	154	142	143	289	135	90	1 000	212	642	146
Tyskland	38	72	209	297	153	103	128	1 000	189	656	154
Ungern	23	152	219	246	193	100	67	1 000	174	695	130
USA	102	68	71	159	149	183	268	1 000	264	546	191
Övriga (inkl okänt)	131	116	204	173	146	111	121	1 000	294	578	129
Samtliga	107	176	211	192	143	89	82	1 000	285	602	114
<i>Kvinnor per 1 000 män</i>											
Danmark	955	905	792	829	689	849	1 489	843	586	898	1 450
Finland	964	1 052	951	1 178	1 491	1 970	2 742	1 128	796	1 366	2 434
Norge	911	1 350	995	1 641	1 429	1 849	2 422	1 462	803	1 563	3 308
Estland	—	—	935	932	798	1 077	1 215	984	653	884	2 526
Grekland	992	1 307	529	530	605	1 526	3 088	728	528	853	2 850
Jugoslavien	956	1 217	543	605	833	1 513	3 203	777	619	857	2 190
Polen	1 030	1 145	1 183	967	1 164	883	1 638	1 106	769	1 118	2 661
Tyskland	972	819	814	1 737	1 575	1 252	1 941	1 249	836	1 231	3 766
Ungern	776	812	435	609	830	893	1 775	664	396	712	1 446
USA	958	712	624	937	1 066	1 222	1 620	1 064	824	979	3 024
Övriga (inkl okänt)	1 128	752	513	656	887	1 061	1 671	787	593	802	2 297
Samtliga	984	1 023	777	1 022	1 147	1 354	1 874	1 026	723	1 125	2 478

Tabell 7.8 Relativ fördelning av utrikes födda efter födelseland länsvis 1970-11-01
 Relative distribution of foreign-born persons by country of birth by county

Län	Födelseland											Samtliga	Därav bosatta i tätort	I % av hela befolkningen
	Danmark	Finland	Norge	Estland	Grekland	Jugoslavien	Polen	Tyskland	Ungern	USA	Övriga ¹			
Stockholms	153	295	218	456	246	152	306	335	293	283	439	298	976	183
Uppsala	10	30	13	32	40	12	20	19	20	28	26	25	909	27
Södermanlands	21	64	26	61	21	31	25	26	42	16	25	44	938	31
Östergötlands	29	40	23	52	39	35	33	33	29	33	28	35	922	47
Jönköpings	34	23	16	11	88	78	29	31	31	33	22	29	898	38
Kronobergs	30	8	6	3	85	36	24	17	23	22	13	15	865	21
Kalmar	14	11	9	16	110	22	8	20	12	35	10	15	890	30
Gotlands	2	2	1	10	0	0	1	4	1	7	4	2	592	7
Blekinge	20	14	6	6	32	31	15	12	14	19	10	10	905	19
Kristianstads	60	9	9	6	75	28	31	28	22	29	11	18	824	33
Malmöhus	301	36	47	48	74	234	223	147	202	83	103	97	938	89
Hallands	37	8	14	14	26	43	28	21	18	36	13	16	833	24
Göteborgs o Bohus	128	89	196	136	58	145	116	105	125	108	115	112	966	89
Älvsborgs	41	72	70	57	71	54	33	42	37	68	33	58	911	50
Skaraborgs	13	22	18	11	7	25	8	19	16	25	12	19	855	32
Värmlands	21	17	102	9	6	5	8	22	22	45	17	24	754	35
Örebro	23	40	36	24	10	24	17	31	20	24	21	32	892	34
Västmanlands	21	84	38	21	7	34	35	34	43	18	47	56	958	32
Kopparbergs	16	35	41	6	1	4	19	15	15	22	14	25	883	34
Gävleborgs	10	29	22	10	2	6	9	15	4	16	15	20	903	36
Västernorrlands	5	18	21	5	1	1	4	9	5	14	7	12	820	34
Jämtlands	3	3	31	1	—	0	2	4	1	8	3	5	590	16
Västerbottens	3	12	13	1	1	1	2	6	2	12	5	8	775	29
Norrbottens	6	38	24	2	0	0	3	6	3	18	6	21	778	32
Hela riket	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	925	67

¹ Inklusive okänt födelseland.

Tabell 7.9 Utlänningar som erhållit svenskt medborgarskap efter förutvarande medborgarskap 1960—1970¹

Naturalized aliens by previous citizenship

	Samtliga	Därav tidigare medborgare i					
		Danmark	Finland	Norge	Sovjetunionen ²	Tyskland	Ungern
1960	8 452	616	2 448	417	1 469	2 017	141
1961	7 745	749	2 351	566	994	1 800	111
1962	8 432	830	3 221	565	738	1 853	155
1963	9 522	863	3 057	695	905	1 967	504
1964	9 819	884	2 507	616	718	1 603	1 774
1965	10 529	893	2 770	742	711	1 449	2 370
1966	11 535	1 215	3 636	692	689	1 642	1 909
1967	9 431	1 089	2 926	697	649	1 380	935
1968	8 164	862	3 234	522	377	1 247	455
1969	11 655	1 163	6 421	644	441	1 491	48
1970	11 539	1 216	5 124	712	393	1 640	146
Summa	106 823	10 380	37 695	6 868	8 084	18 089	8 548

¹ Uppgifterna i denna tabell grundar sig på statistik utarbetad av statens invandrarverk.

² Inklusivt förutvarande Estland, Lettland och Litauen.

Tabell 7.10 Utlänningar som erhållit svenskt medborgarskap efter kön, ålder och civilstånd 1968, 1969 och 1970¹

Naturalized aliens by sex age and marital status

Ålder Civilstånd	1968		1969		1970	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
0—14	1 760	1 790	2 246	2 121	2 305	2 330
15—24	852	774	1 104	1 012	1 075	993
25—34	671	962	774	1 205	1 024	1 151
35—44	943	925	1 124	1 289	1 186	1 109
45—54	512	441	532	573	559	494
55—64	215	208	214	274	237	241
65—w	131	133	135	133	149	175
Summa	5 084	5 233	6 129	6 607	6 535	6 493
Därav						
ogifta	2 831	2 591	3 584	3 228	3 578	3 432
gifta	2 125	2 360	2 415	2 949	2 594	2 616
förut gifta	128	282	130	430	183	445

¹ Uppgifterna i denna tabell grundar sig på vid SCB framtagen statistik över nationalitetsändringar.

Vissa publikationer med uppgifter om folkmängd och befolkningsförändringar 1960—1970

Bilaga

- 1 Serien Sveriges officiella statistik, SOS
  - 1.1 Folkräkningen 1960
    - Del I. Folkmängd inom kommuner och församlingar efter kön, ålder, civilstånd m m.
    - Del II. Folkmängd inom tätorter efter kön, ålder och civilstånd.
    - Del III. Folkmängd i hela riket och länen efter kön, ålder och civilstånd m m.
    - Del IV. Folkmängd inom särskilda områden, utlänningar m m.
    - Del V. Indelningar, tätortsavgränsning, befolkningsutveckling m m.
  - 1.2 Folk- och bostadsräkningen 1965
    - Del I. Folkmängd inom kommuner och församlingar samt kommunblock efter kön, ålder, civilstånd m m.
    - Del II. Folkmängd inom tätorter efter kön, ålder och civilstånd.
    - Del III. Folkmängd i hela riket och länen efter kön, ålder och civilstånd m m.
  - 1.3 Folk- och bostadsräkningen 1970
    - Del 1. Befolkning i kommuner och församlingar m m.
    - Del 2. Befolkning i tätorter.
    - Del 3. Befolkning i hela riket och länen, utlänningar och utrikes födda personer m m.
    - Del 4. Den demografiska statistiken. Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m m.
  - 1.4 Folkmängden inom administrativa områden den 31 december 1961
  - 1.5 Folkmängd
    - 1.11.1967 efter kön, ålder och civilstånd i hela riket, länen, A-regionerna och kommunblocken.
      - Del 1. Kommuner och församlingar.
Årlig publikation per 31 december från 1967.
      - Del 2. Kommunblock, judiciella och kyrkliga indelningar m m.
Årlig publikation per 31 december från 1967.
      - Del 3. Fördelning efter kön, ålder och civilstånd i kommunblock m m.
Årlig publikation per 31 december från 1968.
  - 1.6 Folkmängdens förändringar
    - Årlig publikation åren 1961—1966.

- 1.7 **Befolkningsförändringar**
 Del 1. Församlingar, kommuner, kommunblock och A-regioner.
 Årlig publikation från 1967.
 Del 2. Flyttning mellan kommunblock.
 Årlig publikation från 1967.
 Del 3. Hela riket och länen m m.
 Årlig publikation från 1967. (År 1967 med underrubrik »Hela riket och länen».)
- 1.8 **Befolkningsförändringar 1961—1970**
 Översikt för årtiondet.
- 1.9 **Livslängdstabeller för årtiondet 1961—1970**
- 1.10 **Dödlighet och dödsorsaker med regional fördelning 1964—1967**
- 2 **Serien Statistiska meddelanden, SM**
- 2.1 **Folkmängden i kommuner och församlingar**
 vid årsskiftet 1962/63 SM/B 1963: 8
 1963/64 SM/B 1964: 4
 31.12.1964 SM/B 1965: 3
- 2.2 **Folkmängd i olika områden**
1. **Kommuner och församlingar**
 31.12.1965 SM/Be 1966: 3
 31.12.1966 SM/Be 1967: 5
2. **Kommunblock, judiciella indelningar m m 31.12.1965** SM/Be 1966: 6
 Kyrkliga indelningar 31.12.1966 SM/Be 1967: 9
3. **Kommunblock, judiciella indelningar m m 31.12.1966** SM/Be 1967: 10
 Kyrkliga indelningar 31.12.1965 SM/Be 1966: 9
- 2.3 **Folkmängden i kommunerna efter**
ålder och kön vid slutet av år 1961 SM/B 1963: 24
1962 SM/B 1964: 14
1963 SM/B 1965: 6
1964 SM/B 1965: 19
kön och ålder 31.12.1965 SM/Be 1966: 19
- 2.4 **Folkmängdens förändringar**
 under år 1962 SM/B 1963: 16
 1963 SM/B 1964: 9

	Folkmängdsförändringar	
	kommunvis under år 1964	SM/B 1965: 5
	1965	SM/Be 1966: 5
	i kommuner och församlingar 1966	SM/Be 1967: 7
	i kommunblock och kommunblocksanpassade A-regioner 1966	SM/Be 1967: 12
2.5	Folkmängdens förändringar	
	Översikt för åren 1941—1965	SM/Be 1967: 4
2.6	Kommunblocksstatistik	SM/B 1964: 21
2.7	Folk- och bostadsräkningen 1960	
	Kommunblocksstatistik	SM/Be 1966: 8
	Kommunblocksanpassade A-regioner	SM/Be 1967: 15
2.8	Tätorternas areal och folkmängd	
	1960 och 1965	SM/Be 1967: 21
	1965 och 1970	SM/Be 1972: 11
2.9	Familjernas sammansättning 1964	SM/Be 1966: 16
	Förändringar i familjernas sammansättning 1.11.1960—31.12.1964	SM/Be 1967: 8
	Befolkningens sammansättning 31.12.1969	SM/Be 1970: 4
	31.12.1970	SM/Be 1971: 5
2.10	Inrikes omflyttning	
	1962	SM/B 1963: 25
	kommunblocksvis 1961	SM/B 1965: 9
	1962	SM/B 1965: 13
	kommunblocksvis efter kön och ålder 1963	SM/B 1965: 14
	1964	SM/Be 1966: 12
	Flyttande mellan kommunblock 1963	SM/B 1965: 17
	1964	SM/Be 1966: 13
	Flyttningsstatistik för kommunblock och A-regioner 1965	SM/Be 1966: 18
	1966	SM/Be 1967: 20
2.11	Dödligheten i de aktiva åldrarna i skilda yrkesgrupper	
	1961	SM/B 1964: 11

- 2.12 Cohort mortality of Sweden
Three studies describing past, present and future trends
in mortality SM/Be 1970: 3
- 3 Serien Information i prognosfrågor, IPF
- 3.1 Den utrikes omflyttningen sedan 1944 och dess betydelse
för Sveriges befolkningsutveckling IPF 1972: 14
- 3.2 Giftermålen och skilsmässornas utveckling efter 1950 IPF 1974: 4